

ชุดฝึกอบรม

เรื่อง

การพัฒนาห้องสมุดโรงเรียน เล่ม ๕

การใช้ห้องสมุดเพื่อการเรียนการสอน

กรมวิชาการ

กระทรวงศึกษาธิการ

นายพินิจ สุชะสันต์ ผู้ออกแบบปก

ชุดฝึกอบรม

เรื่อง การพัฒนาห้องสมุดโรงเรียน

เล่ม ๕

การใช้ห้องสมุดเพื่อการเรียนการสอน

กรมวิชาการ

กระทรวงศึกษาธิการ

ชุดฝึกอบรม เรื่อง การพัฒนาห้องสมุดโรงเรียน
เล่ม ๕ การใช้ห้องสมุดเพื่อการเรียนการสอน

© กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ
พิมพ์ครั้งที่ ๒ ปรับปรุงแก้ไข พ.ศ. ๒๕๓๙
จำนวนพิมพ์ ๑๐,๐๐๐ เล่ม
พิมพ์ครั้งที่ ๓ พ.ศ. ๒๕๔๓
จำนวนพิมพ์ ๕,๐๐๐ เล่ม
ISBN 974-268-1902

พิมพ์ที่โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว
๒๒๔๙ ถนนลาดพร้าว วังทองหลาง กรุงเทพมหานคร
นายวิชัย พยัคฆโส ผู้พิมพ์และผู้โฆษณา ๒๕๔๓

๐๒๗.๘๒๒๓ กรมวิชาการ.

ก-ข ชุดฝึกอบรม เรื่อง การพัฒนาห้องสมุดโรงเรียน เล่ม ๕
ล ๕ การใช้ห้องสมุดเพื่อการเรียนการสอน/กรมวิชาการ.-- กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๓๙.
๑๑๖ หน้า ; ๒๖ ซม.

๑. ห้องสมุดโรงเรียน. ๒. ชื่อเรื่อง.

คำนำ

(พิมพ์ครั้งที่ ๓)

การสร้างศักยภาพให้แก่สถานศึกษาให้มีความพร้อมในการพัฒนาตนเอง เพื่อสอดคล้องตามหลักพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ มาตรา ๒๒ ที่ว่า “การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ” นั้น นอกจากจะเป็นบทบาทหน้าที่โดยตรงของสถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัดแล้ว จำเป็นอย่างยิ่งต้องได้รับความร่วมมือ ร่วมใจจากหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องจึงจะบรรลุวัตถุประสงค์สูงสุด

กรมวิชาการเป็นหน่วยงานที่มีภาระหลักในการพัฒนาหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการศึกษา การแนะแนวการศึกษาและอาชีพ และการวิจัยทางการศึกษา ได้ร่วมมือกับหน่วยงานและสถานศึกษาทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในหลายแนวทางและหลายรูปแบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปีงบประมาณ ๒๕๔๓ ได้ดำเนิน “โครงการส่งเสริม สนับสนุนให้สถานศึกษามีความเข้มแข็งทางวิชาการ ในโครงการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา” ขึ้น ทั้งนี้ มุ่งที่จะพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาในลักษณะองค์รวม ซึ่งเชื่อมั่นว่าจะเป็นแนวทางหนึ่งในการสร้างศักยภาพให้แก่สถานศึกษาให้มีความพร้อมในทุกด้านได้อย่างดียิ่ง

เอกสารชุดฝึกอบรม เรื่อง การพัฒนาห้องสมุดโรงเรียน เล่ม ๕ การใช้ห้องสมุดเพื่อการเรียนการสอน เป็นเอกสารที่กรมวิชาการจัดพิมพ์ครั้งที่ ๑ ฉบับทดลอง พ.ศ. ๒๕๓๙ และ ครั้งที่ ๒ ปรับปรุงแก้ไข พ.ศ. ๒๕๓๙ เพื่อใช้ในการประชุมอบรมวิทยากร แกนนำกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ เนื้อหาประกอบด้วย เรื่อง การใช้ห้องสมุดเพื่อการเรียนการสอน โดยการสร้างเจตคติที่ดีในการอ่านและการใช้ห้องสมุดเพื่อการเรียนการสอน การสอนวิธีศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองแก่นักเรียน การจัดหาและการใช้ทรัพยากรสารสนเทศของครูบรรณารักษ์และครูผู้สอน และเรื่องการวางแผนการสอนโดยใช้ห้องสมุด ซึ่งเป็นเรื่องที่เป็นประโยชน์แก่โรงเรียนและการใช้ห้องสมุดให้เกิดประโยชน์ในการเรียนการสอน “โครงการส่งเสริม สนับสนุนให้สถานศึกษามีความเข้มแข็งทางวิชาการ” จึงได้จัดพิมพ์เผยแพร่ในสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอีกครั้งหนึ่ง

หวังเป็นอย่างยิ่งว่า เอกสารชุดฝึกอบรม เรื่อง การพัฒนาห้องสมุดโรงเรียน เล่ม ๕ การใช้ห้องสมุดเพื่อการเรียนการสอน จะเป็นประโยชน์แก่สถานศึกษาให้มีความพร้อมที่จะพัฒนาตนเองเต็มตามศักยภาพต่อไป

อ.ร.ร. /

(นายอรุณ จันทวานิช)
อธิบดีกรมวิชาการ
๒๔ สิงหาคม ๒๕๔๓

๒๒๒๒๒๒๒๒๒๒๒๒

๒๔ สิงหาคม ๒๕๔๓

อ.ร.ร. /

คำชี้แจง

เอกสารชุดฝึกอบรม เรื่อง การพัฒนาห้องสมุดโรงเรียน ๕ เล่ม คือ เล่ม ๑ คู่มือสำหรับวิทยากร เล่ม ๒ ความรู้เกี่ยวกับห้องสมุดโรงเรียน เล่ม ๓ การพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ เล่ม ๔ การบริการและกิจกรรมห้องสมุดโรงเรียน และเล่ม ๕ การใช้ห้องสมุดเพื่อการเรียนการสอน จัดทำขึ้นเพื่อใช้ประกอบกับหนังสือคู่มือการดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาของกรมวิชาการ เป็นเอกสารประกอบการประชุมอบรมวิทยากรแกนนำกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ดังนั้น เนื้อหาในเล่ม ๒-๕ จึงเป็นเนื้อหาที่ให้ความรู้เพิ่มเติมจากคู่มือการดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียนฯ ดังกล่าว ส่วนเล่ม ๑ นั้นเป็นคู่มือสำหรับวิทยากรใช้เป็นแนวทางในการจัดอบรมครูบรรณารักษ์เพื่อขยายผลต่อไป

เอกสารชุดนี้กรมวิชาการได้จัดพิมพ์เป็นครั้งที่ ๒ โดยปรับปรุงแก้ไขจากเอกสารฉบับทดลองที่ได้จัดพิมพ์เพื่อใช้ในการประชุมอบรมวิทยากรแกนนำกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการทั่วประเทศ รวม ๓ ครั้ง คือ

- ครั้งที่ ๑ จัดประชุมอบรมระหว่างวันที่ ๑๗-๒๑ มิถุนายน ๒๕๓๙ ณ จังหวัดอุดรธานี
 - ครั้งที่ ๒ จัดประชุมอบรมระหว่างวันที่ ๑-๕ กรกฎาคม ๒๕๓๙ ณ จังหวัดเชียงใหม่
 - ครั้งที่ ๓ จัดประชุมอบรมระหว่างวันที่ ๑๑-๑๕ กรกฎาคม ๒๕๓๙ ณ กรุงเทพมหานคร
- นอกจากเอกสารชุดนี้แล้ว กรมวิชาการได้จัดทำสื่อเพื่อใช้ประกอบการอบรมดังนี้

- ๑. สไลด์ เรื่อง รูปแบบการจัดห้องสมุดโรงเรียน
- ๒. สไลด์ เรื่อง การพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ
- ๓. วีดิทัศน์ เรื่อง ห้องสมุดโรงเรียน
- ๔. วีดิทัศน์ เรื่อง รูปแบบการจัดห้องสมุด
- ๕. วีดิทัศน์ เรื่อง บริการและกิจกรรมห้องสมุดโรงเรียน
- ๖. วีดิทัศน์ เรื่อง การใช้ห้องสมุดเพื่อการเรียนการสอน

ทั้งนี้ วิทยากรแกนนำสามารถนำสื่อต่าง ๆ ไปใช้ในการอบรม เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมได้ศึกษาทั้งจากเอกสารสิ่งพิมพ์และสื่อโสตทัศน์

ในการส่งเอกสารและสื่อต่าง ๆ ให้ผู้ใช้ กรมวิชาการได้ดำเนินการดังนี้คือ

- ๑. หนังสือคู่มือการดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ส่งให้โรงเรียนมัธยมศึกษาทุกโรงเรียน โดยส่งผ่านกลุ่มโรงเรียน
- ๒. เอกสารชุดฝึกอบรม เรื่องการพัฒนาห้องสมุดโรงเรียน เล่ม ๑ คู่มือสำหรับวิทยากร

ส่งให้วิทยากรแกนนำ คือผู้ที่เข้าประชุมอบรมวิทยากรแกนนำกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษาของกระทรวง
ศึกษาธิการทุกคน โดยส่งผ่านกลุ่มโรงเรียน

๓. เอกสารชุดฝึกอบรม เรื่องการพัฒนาห้องสมุดโรงเรียน เล่ม ๒-๕ ส่งให้โรงเรียนมัธยมศึกษา
ทุกโรงเรียน โดยส่งผ่านกลุ่มโรงเรียน

๔. สไลด์และวีดิทัศน์ รวม ๖ เรื่อง ส่งให้กลุ่มโรงเรียนทุกกลุ่ม เพื่อให้โรงเรียนในกลุ่ม
ใช้ร่วมกัน

อนึ่ง ในการประชุมอบรมที่ผ่านมาทั้ง ๓ ครั้ง กรมวิชาการได้แจกหนังสือคู่มือที่จะนำไป
ดำเนินการพัฒนาห้องสมุดให้แก่กลุ่มโรงเรียนทุกกลุ่ม เพื่อใช้ประโยชน์ร่วมกันในกลุ่มโรงเรียน คือ

๑. การแบ่งหมู่หนังสือและแผนการแบ่งหมู่ระบบทศนิยมของดิวอี้ จากต้นฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๒๐
๒. การกำหนดหัวเรื่องและบัญชีหัวเรื่องภาษาไทย พร้อมด้วยเลขหมู่ระบบทศนิยมของดิวอี้
ส่วนหนังสือ การระวางรักษาและซ่อมหนังสือนั้นได้แจกให้ผู้เข้าร่วมประชุมอบรมทุกคนแล้ว

กรมวิชาการ

สารบัญ

คำชี้แจง

หน้า

การใช้ห้องสมุดเพื่อการเรียนการสอน	๑
การสร้างเจตคติที่ดีในการอ่านและการใช้ห้องสมุดเพื่อการเรียนการสอน.....	๔
การสอนวิธีศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองแก่นักเรียน.....	๙
การจัดหาและการใช้ทรัพยากรสารสนเทศของครูบรรณารักษ์และครูผู้สอน.....	๒๕
 การวางแผนการสอนโดยใช้ห้องสมุด.....	๗๙
การเขียนแผนการสอน.....	๙๒
 ภาคผนวก.....	๑๐๓
ใบงานเรื่องการใช้ห้องสมุดเพื่อการเรียนการสอน.....	๑๐๕
แบบฝึกวิเคราะห์คำอธิบายรายวิชา.....	๑๑๐

การใช้ห้องสมุดเพื่อการเรียนการสอน

สุกัญญา ศรีสืบสาย*

การดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษามีความมุ่งหมายสำคัญ ๓ ประการ คือ สนองกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรปลูกฝังนิสัยรักการอ่านและสนใจศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง และเป็นแหล่งค้นคว้าหาความรู้ของบุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียนและชุมชน เฉลียว พันธุ์สีดา ได้สรุปบทบาทของห้องสมุดโรงเรียนที่มีต่อการเรียนการสอนไว้ดังนี้

๑. บทบาทด้านหลักสูตร ห้องสมุดเป็นแหล่งรวบรวมเอกสารเกี่ยวกับหลักสูตร คู่มือแผนการสอนสำหรับครู อาจารย์ และผู้บริหารใช้เป็นแนวทางในการเรียนการสอนและการบริหาร

๒. บทบาทด้านศูนย์สื่อการศึกษา หรือห้องสมุดเป็นศูนย์กลางการเรียนการสอนเป็นแหล่งวิชาการของโรงเรียน

๓. บทบาทด้านสนับสนุนการเรียนการสอนโดยครู อาจารย์ผู้สอน ร่วมมือกับครู บรรณารักษ์วางแผนสร้างประสบการณ์ในการเรียนรู้ให้นักเรียน ด้วยการเน้นวิธีการเรียนรู้ การค้นคว้าให้สอดคล้องกับความถนัด ความสามารถของแต่ละบุคคล การใช้สื่อและบริการต่างๆ ที่มีอยู่ในห้องสมุด ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

การใช้ห้องสมุดเพื่อการเรียนการสอนเป็นภารกิจที่สำคัญของครูทุกคนในโรงเรียน เนื่องจากเป็นการปลูกฝังกระบวนการเรียนรู้ให้นักเรียน หรือเป็นการสอนวิธีเรียน มิใช่การสอนให้จำบทเรียน ซึ่งความสามารถของนักเรียนในการเรียนรู้ด้วยตนเองดังกล่าวเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้บุคคลในชาติมีความพร้อมที่จะพัฒนา และสามารถพัฒนาตนเอง ตลอดจนสังคมให้เจริญก้าวหน้าทันกับอารยประเทศอันเป็นกระบวนการสร้างชาติที่ครูควรภาคภูมิใจว่าเป็นผู้มีเกียรติที่ดำเนินงานสำคัญยิ่งนี้

บทบาทของห้องสมุดโรงเรียน

เพื่อตอบสนองภารกิจดังกล่าวห้องสมุดโรงเรียนจึงจำเป็นต้องพัฒนา ทั้งนี้โดยอาศัยเหตุผล ๗ ประการคือ

๑. การเน้นวิธีการเรียนรู้ของผู้เรียน (Emphasising on the learner) เป็นที่ยอมรับในวงการศึกษาขณะนี้ว่า “ควรเรียนรู้ว่าการเรียน เรียนกันอย่างไร” มากกว่า “การเรียนคือ

*ศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา

การจำกฎเกณฑ์ต่างๆ" เพราะนักเรียนจะต้องศึกษาและเรียนรู้ด้วยตนเองหลังจากที่เขาจบการศึกษาออกจากโรงเรียนไปแล้ว และการรู้จักหาเหตุผลข้อมูล หรือข้อสนเทศให้แก่ตนเอง จะเป็นประสบการณ์ที่ดีในการทำงานในอนาคต นอกจากนี้ยังพบว่านักเรียนที่เรียนรู้ด้วยตนเองจะจดจำเรื่องที่เรียนได้ดีกว่าด้วย

๒. ความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual difference) การเรียนรู้ของเด็กมีอัตราแตกต่างกันออกไป และข้อแตกต่างเหล่านี้สามารถจัดให้เหมาะสมได้ในโรงเรียน เด็กแต่ละคนจะเป็นตัวของตัวเอง การพัฒนาทางสติปัญญา อารมณ์ และร่างกายจะอยู่ในอัตราแตกต่างกัน จากรายงานการวิจัยได้สนับสนุนการสอนโดยให้เด็กเป็นศูนย์กลาง (Child center) ยึดหลักความยืดหยุ่น บางโรงเรียนอาจจะให้เด็กทำงานคนเดียวเป็นงานเดี่ยว หรือทำร่วมกับผู้อื่นเป็นงานกลุ่ม หรือทำร่วมกันทั้งชั้นเรียน ถ้าห้องสมุดมีประสิทธิภาพย่อมจะเป็นส่วนสำคัญในการมุ่งไปสู่ความสำเร็จและสัมฤทธิ์ผลได้

๓. การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี (Technological change) ปัจจุบันเทคโนโลยีการศึกษามีหลายชนิดที่ใช้ได้ผลดี และโรงเรียนส่วนใหญ่มีการใช้เทคโนโลยีการศึกษามากขึ้น ทั้งโทรทัศน์ และวีดิทัศน์ แม้กระทั่งเครื่องคอมพิวเตอร์ นักเรียนจึงมีความต้องการใช้สื่อเหล่านี้และห้องสมุดก็ควรสนองความต้องการเหล่านี้ได้

๔. การเปลี่ยนแปลงหลักสูตร (Change in the curriculum) การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรในระดับมัธยมศึกษาจะมีมาก โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงทางด้านมนุษยศาสตร์และการบูรณาการหลักสูตร ดังนั้น การผลิตวัสดุอุปกรณ์การสอนจะต้องสนองต่อความต้องการของนักเรียน และห้องสมุดควรจะมีบทบาทมากในการช่วยเหลือครูในการเลือกและเตรียมวัสดุสื่อการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของหลักสูตรนั้นๆ

๕. การเปลี่ยนแปลงวิธีการสอน (Change in method of instruction) การเปลี่ยนแปลงวิธีการสอนของครู จากวิธีสอนโดยยืนสอนอยู่หน้าชั้นเรียนตลอดเวลาเป็นวิธีสอนแบบผสมผสานกันตามความเหมาะสม ในขณะที่นักเรียนต้องเรียนโดยการทำงานกลุ่ม ทำงานเดี่ยวเพื่อฟังครูสอน ห้องสมุดจึงต้องมีบทบาทในการช่วยอำนวยความสะดวกในด้านวัสดุอุปกรณ์ และเจ้าหน้าที่ต้องพร้อมที่จะให้ความสะดวก

๖. การใช้เวลาว่างในการศึกษา (Education for leisure) การศึกษายามว่าง หรือการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์โดยการศึกษาค้นคว้า จะต้องอาศัยแรงจูงใจของครูประจำวิชา และครูบรรณารักษ์ เพื่อทำให้นักเรียนเกิดความสนใจที่จะค้นคว้า ประดิษฐ์หรือทำงานอดิเรกต่างๆ ตามความถนัดและความสนใจ ดังนั้นห้องสมุดจะต้องจัดทรัพยากรต่างๆ ให้พร้อม เช่น อุปกรณ์ที่ก่อให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ งานอดิเรกในรูปแบบต่างๆ ที่ก่อให้เกิดความบันเทิงเริงรมย์แก่นักเรียน

สำหรับนักเรียนที่มีทักษะในการอ่านน้อย บรรณารักษ์และเจ้าหน้าที่ทุกคนเป็นส่วนสำคัญในการจัดกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการอ่าน การฟัง และการนำไปสู่ความเพลิดเพลิน

๗. ความต้องการสารสนเทศ (Need for information) ในสังคมปัจจุบันความต้องการสารสนเทศมีมากขึ้นและมีความสำคัญ เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับสวัสดิการสังคม การเดินทาง การเลือกอาชีพ การศึกษาต่อ การสมัครงาน เป็นต้น โรงเรียนต้องเป็นแหล่งที่ให้นักเรียนหาสารสนเทศได้ตรงกับความต้องการ ครูควรสอนทักษะต่างๆ ให้แก่นักเรียนตั้งแต่เริ่มเข้าเรียน มีการสาธิตเพื่อให้เข้าใจถึงสารสนเทศ บทบาทของห้องสมุดจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงโดยสนองความต้องการได้หลายรูปแบบ อาจกล่าวได้ว่าห้องสมุดต้องทำหน้าที่เป็นโรงเรียน ดังนั้นโรงเรียนทั้งโรงเรียนก็คือห้องสมุด นักเรียนจะต้องเรียนรู้ว่าจะเรียนอย่างไร และการฝึกฝนทักษะต่างๆ ในการหาสารสนเทศเป็นกุญแจสำคัญไปสู่การเรียนรู้

บทบาทของครูบรรณารักษ์

เพื่อตอบสนองบทบาทของห้องสมุดในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักเรียนดังกล่าว ครูบรรณารักษ์จึงควรมีบทบาทสำคัญ ๓ ประการคือ

๑. พัฒนาภาษาและทักษะในการอ่าน โดยพัฒนาวัสดุสารนิเทศให้มีความหลากหลายควรคัดเลือกหนังสือที่อยู่ในความสนใจของนักเรียนและมีเนื้อหาที่ตอบสนองหลักสูตร มีการใช้อย่างคุ้มค่า และประการสำคัญที่สุดคือต้องเป็นวัสดุสารนิเทศดีที่ทุกคนอยากอ่านอยากศึกษา

นอกจากนี้ห้องสมุดควรส่งเสริมและประชาสัมพันธ์ความคิดในการอ่าน ให้นักเรียนคิดว่าการอ่านเป็นความสนุกสนาน ไม่ใช่เรื่องน่าเบื่อหน่าย ดังนั้น ห้องสมุดต้องจัดหาอุปกรณ์ที่เหมาะสมกับวัยและความสามารถของสมาชิกในโรงเรียนเพื่อให้นักเรียนอ่านหนังสือวิชาการได้อย่างหนังสืออ่านเล่น ไม่เบื่อหน่าย หนักสมอง ซึ่งจะจูงใจให้นักเรียนรักการอ่าน และเชื่อว่าไม่เป็นสิ่งที่ยากเกินไปสำหรับนักเรียน ก่อให้เกิดความรู้สึกอยากจะขอยืมไปอ่านที่บ้าน และทำให้เกิดความรักการอ่านในที่สุด

๒. สอนและฝึกทักษะในการใช้ห้องสมุด ปัจจุบันโรงเรียนจำนวนมากตระหนักถึงทักษะและความสำคัญของการใช้ห้องสมุดเพื่อให้นักเรียนเข้าถึงสารสนเทศ และได้รับประโยชน์จากการใช้สารสนเทศ ปัญหาที่มีอยู่ที่นักเรียนขาดทักษะการใช้ห้องสมุด การสอนในห้องสมุดโดยครูบรรณารักษ์ยังไม่ได้ยกตัวอย่างให้สัมพันธ์กับวิชาที่จัดสอนในห้องเรียนเท่าที่ควร นักเรียนจะเรียนเพียงแต่การจัดเรียงตามพยัญชนะ การจำแนกและการใช้บัตรรายการ แต่ไม่สามารถประยุกต์ทักษะเหล่านี้ได้เมื่อนำไปใช้ในการค้นหาหนังสือและสารสนเทศจริงๆ ดังนั้นการสอนทักษะการใช้ห้องสมุด

ต้องถือว่าเป็นหน้าที่ของครูบรรณารักษ์ที่จะมุ่งเน้นให้นักเรียนมีประสบการณ์ สามารถใช้ทักษะเหล่านั้นได้ทันทีกับสถานการณ์จริง

๓. สอนและฝึกการศึกษาค้นคว้า การรายงานตามที่ได้รับมอบหมายจากครู หรือจากโครงการที่นักเรียนสนใจ สิ่งนี้นับเป็นสิ่งสำคัญที่สุดสำหรับนักเรียน เป็นโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกการใช้ห้องสมุดในโรงเรียน นับตั้งแต่นักเรียนสามารถค้นหาและใช้ทรัพยากรได้ด้วยตนเองโดยใช้บรรณารายการและหมวดหมู่ของหนังสือต่างๆ การรู้จักดัชนี หน้าสารบัญ การอ่านเพื่อต้องการข้อสนเทศอย่างผิวเผินกับการอ่านอย่างละเอียด การเลือกอ่านเฉพาะส่วนสำคัญและการเขียนย่อเนื้อหา ตลอดจนรวบรวมข้อสนเทศที่หาได้และการนำเสนอ

ดังนั้น ห้องสมุดจึงควรมีตัวอย่างการเขียนรายงาน หรือมีการรวบรวมรายงานที่ดีย่อยไว้ในห้องสมุด เพื่อเป็นตัวอย่างการทำงานของนักเรียน

กระบวนการใช้ห้องสมุดเพื่อการเรียนการสอน

จากบทบาทที่สำคัญดังกล่าวประกอบกับการใช้ห้องสมุดเพื่อการเรียนการสอนเกี่ยวข้องกับบุคลากรหลายฝ่ายในโรงเรียน เช่น การสนับสนุนของผู้บริหาร ความพร้อมของครูผู้สอน ครูบรรณารักษ์และนักเรียน จึงจำเป็นต้องมีการเตรียมการที่ดี ในกระบวนการใช้ห้องสมุดเพื่อการเรียนการสอนอาจใช้ขั้นตอนดังนี้คือ

๑. การสร้างเจตคติที่ดีในการอ่านและการใช้ห้องสมุดเพื่อการเรียนการสอน
๒. การสอนวิธีศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองแก่นักเรียน
๓. การจัดหาและการใช้ทรัพยากรสารสนเทศของครูบรรณารักษ์และครูผู้สอน

การสร้างเจตคติที่ดีในการอ่านและการใช้ห้องสมุดเพื่อการเรียนการสอน

การสร้างเจตคติที่ดีในการอ่านและการใช้ห้องสมุดเพื่อการเรียนการสอนอาจทำได้หลายวิธี อาจกล่าวได้ว่าถ้าครูบรรณารักษ์สามารถบริหารงานห้องสมุดได้ดี มีบริการและกิจกรรมสม่ำเสมอ และทำงานเทคนิคของห้องสมุดให้สมบูรณ์แล้วก็ถือเป็นการสร้างเจตคติที่ดีต่อการอ่านและการใช้ห้องสมุดเพื่อการเรียนการสอนได้ เพราะความพร้อมในการให้บริการย่อมสร้างเจตคติที่ดีเสมอ การสร้างเจตคติดังกล่าวอาจทำได้โดย

๑. การจัดบรรยากาศในห้องสมุดให้เอื้ออำนวยต่อการศึกษาค้นคว้า
๒. การจัดประชาสัมพันธ์ผลงานของห้องสมุดอย่างสม่ำเสมอ
๓. การรับฟังความต้องการ ความคิดเห็นของผู้ใช้บริการ

๔. การให้บริการห้องสมุดด้วยความเต็มใจ และด้วยประสิทธิภาพอันดียิ่ง
๕. การจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านอย่างสม่ำเสมอ
๖. การจัดโครงการต่างๆ เช่น การจัดทำค่ายการอ่าน การจัดงานบรรณารักษ์-สัมพันธ์ การจัดทำโครงการห้องสมุดสัมพันธ์ เป็นต้น

การจัดทำค่ายการอ่าน

การจัดทำค่ายการอ่านที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้เป็นโครงการที่นางสาวกานต์มณี คำดีเจริญ ศึกษาในเทศก์ กรมสามัญศึกษา ได้ทำร่วมกับโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย นนทบุรี ติดต่อกันเป็นเวลา ๔ ปี และประสบผลสำเร็จเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้โดยโรงเรียนจัดเป็นกิจกรรมสำคัญของโครงการรักการอ่าน ซึ่งเป็นโครงการหลักโครงการหนึ่งของโรงเรียน

วัตถุประสงค์ของการจัดทำค่ายการอ่าน คือ ส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของทั้งครูและนักเรียน ทั้งนี้เนื่องจากมีความเห็นว่าการส่งเสริมการอ่านในสถานศึกษานั้นควรทำควบคู่กันไปทั้งนักเรียนและครู แต่มีความแตกต่างกันในเรื่องการจัดเวลาและเนื้อหาในการให้ความรู้แก่ผู้เข้าค่าย

วิธีการจัดค่ายการอ่านจะจัดสำหรับครูก่อนเพื่อครูที่เข้าค่ายการอ่านจะได้เป็นที่เลี้ยงเพื่อจัดค่ายการอ่านสำหรับนักเรียนต่อไป

จำนวนครูที่เข้าค่ายการอ่าน ครั้งละ ๕๐ คน โดยให้หมวดวิชาทุกหมวดส่งครูแต่ละหมวด ฝ่ายบริหารได้ส่งผู้ช่วยฝ่ายวิชาการและผู้บริหารเข้าร่วมโครงการ ทั้งนี้การจัดจำนวนครูที่เข้าค่าย จะคำนึงถึงความเหมาะสมของสถานที่และหนังสือที่โรงเรียนมีอยู่ เมื่อได้รายชื่อครูแล้ว โรงเรียนจะออกคำสั่งให้ครูเข้าค่ายการอ่าน ในทางปฏิบัติ ถ้าครูท่านใดมีชั่วโมงสอนให้แลกชั่วโมงสอนกับครูท่านอื่นให้เรียบร้อย โดยมีข้อตกลงว่า ถ้าครูในหมวดวิชานั้นๆ จะมาเข้าค่ายการอ่านรุ่นต่อไป ครูที่เข้าค่ายการอ่านรุ่นแรกต้องสอนแทน ทั้งนี้ให้แต่ละหมวดดำเนินการภายในของตนเอง

ในการจัดค่ายการอ่านของครูใช้เวลา ๑ วัน โดยใช้งบประมาณสนับสนุนจากสมาคมผู้ปกครองและครูเป็นค่าใช้จ่ายเรื่องอาหารกลางวัน เครื่องดื่มและของว่างตอนเช้าและบ่าย เพื่อให้ครูทุกคนที่เข้าค่ายได้รับความรู้และทำความเข้าใจกับหนังสือร่วมกันตลอดวัน แม้ในเวลารับประทานอาหารกลางวัน

กิจกรรมที่จัดให้ครูคือ ภาคเช้าจะเป็นการให้ความรู้แก่ครูในเรื่องเกี่ยวกับการอ่านเช่น ประโยชน์ของการอ่าน การอ่านหนังสือให้รู้เรื่องเร็ว การทำแบบบันทึกการอ่าน วิธีแนะนำหนังสือที่อ่านให้ผู้อื่นรู้จัก โดยโรงเรียนเชิญวิทยากรที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิเรื่องนี้มาเป็นวิทยากร ๒ ท่าน ภาคบ่ายเป็นการศึกษาค้นคว้าจากหนังสือในห้องสมุด ครูทุกคนที่เข้าค่ายการอ่านจะต้องอ่านหนังสือคนละ ๑ เรื่องภายใน ๑ ชั่วโมง แล้วมาเล่าแนะนำให้เพื่อนครูร่วมค่ายฟังภายใน ๕ นาที ดังนั้นครูที่เข้าค่าย

การอ่าน จะได้อ่านหนังสือระหว่างเข้าค่ายเพียงเรื่องเดียว แต่รู้จักหนังสือเรื่องอื่นๆ อีกเท่าจำนวนครูที่เป็นเพื่อนเข้าร่วมกิจกรรม

จากการประเมินผลครูทุกคนพอใจที่ได้มาเข้าค่ายการอ่าน และได้ประโยชน์จากการเข้าค่ายการอ่านมาก ทุกคนบอกว่าวิธีการเสนอหนังสือที่ได้รับจากการเข้าค่ายการอ่านสามารถนำไปใช้ในการเรียนการสอนทุกวิชา แบบบันทึกการอ่านมีประโยชน์สำหรับครูเอง และนำไปให้นักเรียนใช้ด้วย นอกจากนี้ยังทำให้ครูต่างหมวดสนิทสนมกันเพิ่มขึ้น อันเป็นผลที่เกิดจากกิจกรรมทางวิชาการ

การจัดค่ายการอ่านของนักเรียนจะทำภายหลังการเข้าค่ายการอ่านของครู จำนวนนักเรียนที่โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย นนทบุรี จัดขึ้นครั้งแรกมี ๖๐ คน โดยให้คณะสีทุกคนคัดเลือกเพื่อนร่วมคณะสีมาเข้าค่าย และดำเนินการเมื่อนักเรียนสอบเสร็จภาคต้น ใช้เวลา ๒ วัน โดยเนื้อหาของค่ายการอ่านสำหรับนักเรียนก็เช่นเดียวกับค่ายการอ่านของครู แต่เพิ่มกิจกรรมบันเทิง สลับการบรรยาย ได้แก่ การร้องเพลง การทายปัญหา การแสดงตลกขบขัน และต้องเป็นเรื่องเกี่ยวกับหนังสือ โดยมีครูพี่เลี้ยงเป็นผู้ดำเนินรายการ

นอกจากการจัดค่ายการอ่านในลักษณะนี้แล้วยังมีการจัดค่ายการอ่านในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่มืออยู่รอบโรงเรียน ใช้หัวข้อว่า “หนังสือคือรักต้นไม้” โดยแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม มีครูเป็นพี่เลี้ยง ออกไปสำรวจต้นไม้รอบๆ บริเวณโรงเรียนแล้วจดบันทึกชื่อ (ถ้ารู้จัก) ลักษณะต้นไม้ หรือเก็บตัวอย่างใบไม้ที่ตกตามต้นไม้มาคั่นหนังสือที่ห้องสมุด เพื่อที่จะรู้ว่าต้นไม้มีชื่อธรรมชาติสามัญ ชื่อวิทยาศาสตร์ ชื่อภาษาอังกฤษว่าอะไร มีประโยชน์และโทษอย่างไร ประโยชน์ดังกล่าวไว้ทำอะไร เช่น เป็นอาหาร เป็นยา เป็นเครื่องนุ่งห่ม ฯลฯ และใช้ส่วนไหนของต้นไม้มาทำประโยชน์ ทั้งนี้ก่อนนักเรียนจะสำรวจต้นไม้ ครูวิชาเกษตรจะมาให้ความรู้เบื้องต้นแก่นักเรียนเรื่องการสังเกตต้นไม้

นักเรียนสำรวจต้นไม้และค้นหาข้อมูลจากหนังสือในห้องสมุด แล้วให้ผู้แทนกลุ่มรายงานให้เพื่อนนักเรียนฟัง เมื่อปิดค่ายแล้วโรงเรียนทำกิจกรรมต่อเนื่องคือทำสมุดภาพต้นไม้ในโรงเรียนเพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าต่อไป

การจัดงานบรรณารักษ์สัมพันธ์

การจัดงานบรรณารักษ์สัมพันธ์เป็นงานที่ดำเนินการครั้งแรก โดยนางวันเพ็ญ อนุรัตน์ บรรณารักษ์โรงเรียนเทพศิลา กรุงเทพมหานคร

วัตถุประสงค์ของการจัดงานบรรณารักษ์สัมพันธ์ คือ การสร้างความคุ้นเคยระหว่างครูบรรณารักษ์และคณะครูในหมวดวิชาต่างๆ

เวลาในการดำเนินงาน ใช้เวลาในช่วงที่โรงเรียนกำหนดเป็นชั่วโมงให้ครูในหมวด

วิชาได้ประชุมกันในหมวด ซึ่งเวลาดังกล่าวโรงเรียนจะไม่ให้ครูในหมวดนั้นมีชั่วโมงสอนเลย เช่น ปาย วันจันทร์ครูสังคมศึกษาทุกคนจะไม่ต้องสอน แต่กำหนดให้ใช้เวลาดังกล่าวในการนิเทศภายในหมวด เป็นต้น

วิธีดำเนินงาน คณะบรรณารักษ์จะส่งผู้แทนไปพบหัวหน้าหมวดวิชา แจ้งวัตถุประสงค์ และขอเวลาที่หมวดวิชาสะดวก โดยก่อนหน้าที่จะดำเนินงานได้มีการกำหนดงาน และทำเป็นโครงการของห้องสมุดเสนอให้โรงเรียนอนุมัติก่อน

เมื่อได้เวลาแล้วคณะบรรณารักษ์จะทำบัตรเชิญไปยังหมวดวิชาและเตรียมอาหาร เครื่องดื่ม ตลอดจนรายชื่อหนังสือในหมวดวิชา บรรณานุกรมรายวิชาและจัดนิทรรศการหนังสือไว้

เมื่อถึงกำหนดนัดหมาย งานจะเริ่มจากการสนทนาในเรื่องบริการที่ห้องสมุดเตรียมไว้ให้ครูนักเรียน ความคิดเห็นของหมวดวิชาที่มีต่อห้องสมุด ความต้องการในการรับบริการของครู การสนทนาจะดำเนินไปพร้อมกับการรับประทานอาหารและเครื่องดื่ม เมื่อการรับประทานอาหารเสร็จสิ้น ครูบรรณารักษ์จะพาไปชมหนังสืออ้างอิง หนังสือบนชั้นที่เกี่ยวข้องกับหมวดวิชา ก่อนจะจบการพบปะครูบรรณารักษ์จะเชิญให้หมวดวิชามาใช้ห้องสมุดเพื่อการเรียนการสอนอีก โดยให้คำยืนยันว่าจะอำนวยความสะดวกภายใต้ความร่วมมืออันดี

จากการประเมินผลพบว่า เจตคติของครูที่มีต่อการใช้ห้องสมุดดีขึ้น ครูใช้ห้องสมุดเพื่อการเรียนการสอนเพิ่มขึ้น มีความเข้าใจและยอมรับระเบียบของห้องสมุดเป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังตระหนักว่าการใช้ห้องสมุดให้ได้ผลดี ต้องเกิดจากความร่วมมืออย่างแท้จริงของบรรณารักษ์และครูประจำวิชา

ในการดำเนินงานนี้ได้พบความจริงว่า ครูบางคนไม่ทราบเลยว่าห้องสมุดทำอะไร มีหนังสืออะไรบ้าง และกล่าวว่าถ้าทราบอย่างนี้จะพานักเรียนหรือนำนักเรียนให้มาใช้ห้องสมุดนานแล้ว ซึ่งแสดงว่าแม้จะมีการประชาสัมพันธ์งานห้องสมุดมากแล้วก็ตาม แต่ไม่ได้หมายความว่าครูทุกคนจะได้ทราบสิ่งที่บรรณารักษ์นำเสนอ

โครงการห้องสมุดสัมพันธ์

นอกจากงานบรรณารักษ์สัมพันธ์ที่โรงเรียนเทพศิลาแล้ว ยังมีงานในลักษณะเดียวกันนี้ที่โรงเรียนวัดนันทายัพ ซึ่งแตกต่างกันที่ระยะเวลาและชื่อโครงการ ดังตัวอย่างโครงการต่อไปนี้

สภาพปัจจุบันและปัญหา

ปัจจุบันห้องสมุดโรงเรียนกำลังจัดเตรียมงานหลายๆ ด้าน เพื่อให้รับกับนโยบายการเปิดห้องสมุดเป็นโรงเรียน ซึ่งงานต่างๆ ที่จะดำเนินการนั้นต้องอาศัยข้อมูลหลายๆ ด้าน จากผู้ใช้ห้องสมุดโดยตรง ข้อมูลการเลือกสื่อเพื่อการใช้ห้องสมุดเพื่อการเรียนการสอนก็เป็นอีกข้อมูลหนึ่งที่ห้องสมุดต้องการให้ครูผู้สอนได้ร่วมประสานแนวคิดกับทางห้องสมุด เพื่อข้อมูลที่ตรงกัน และใช้ประโยชน์ให้คุ้มค่าตรงตามจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมของวิชาที่สอน ซึ่งนักเรียนจะได้รับเสริมความรู้ได้กว้างขวางยิ่งขึ้น

ดังนั้น เพื่อเป็นการประสานงานกันระหว่างครูผู้สอนกับบรรณารักษ์ห้องสมุด เพื่อหาข้อมูลในเรื่องการเลือกใช้สื่อต่างๆ จึงเห็นว่าการจัดทำมีกิจกรรม “ห้องสมุดสัมพันธ์” จะช่วยให้การจัดเตรียมงานของห้องสมุดดำเนินไปด้วยความรวดเร็ว ได้ผลเต็มที่ และครูอาจารย์จะได้ศึกษาสื่อแบบเรียน สื่ออื่นๆ ที่มีในห้องสมุดเพื่อเลือก และเสนอสื่อที่ยังไม่มีให้แก่ห้องสมุด เพื่อเป็นข้อมูลในการสนองความต้องการของครูผู้สอนที่จะใช้ห้องสมุดตามแผนการเรียนการสอนต่อไป

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อเป็นการประสานสัมพันธ์กันระหว่างครูผู้สอนกับบรรณารักษ์เพื่อให้ได้ข้อมูลแนวคิดที่ตรงกัน (สื่อ, แนวคิดต่างๆ)
๒. เพื่อให้การเตรียมงานของห้องสมุดตรงตามแผนการเรียนการสอนของครูอาจารย์ที่สอนวิชานั้นๆ
๓. เพื่อให้ครูอาจารย์ได้สัมผัสกับบรรยากาศของการจัดห้องสมุดเป็นโรงเรียน

เป้าหมาย

๑. เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกันระหว่างครูผู้สอนกับห้องสมุด
๒. เพื่อให้ห้องสมุดเพื่อการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ
๓. เพื่อเปิดโอกาสให้ครูผู้สอนได้ศึกษาสื่อต่างๆ ในห้องสมุด และเสนอแนวคิดได้ดียิ่งขึ้นเต็มที่และกว้างขวางในการจัดการเรียนการสอนในห้องสมุดให้ตรงกับแผนการสอนของครูผู้สอนตามจุดประสงค์และวิชานั้นๆ เพื่อผลสัมฤทธิ์ที่ให้ประโยชน์สูงสุด

การดำเนินงาน

๑. ประชุมปรึกษาเพื่อจัดทำโครงการห้องสมุดสัมพันธ์
๒. เสนอโครงการฯ ต่อผู้อำนวยการโรงเรียน

๓. กำหนดระยะเวลาดำเนินงานและประสานงาน โดยหัวหน้าหมวดวิชาประสานงาน แจ้งครูอาจารย์ในหมวดวิชาให้ศึกษาข้อมูลเพื่อรวบรวมให้บรรณารักษ์ (ในวันห้องสมุดสัมพันธ์) ก่อนเปิดภาคเรียน ๑ เดือน เพื่อทางห้องสมุดจะได้เตรียมสื่อต่างๆ ที่ทางครูอาจารย์เสนอให้นั้นได้ทันเหตุการณ์

การสอนวิธีศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองแก่นักเรียน

การสอนวิธีศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองเป็นบทบาทสำคัญบทบาทหนึ่งของห้องสมุดโรงเรียน ทักษะที่จำเป็นซึ่งครูควรสอนและฝึก คือให้นักเรียนสามารถใช้ห้องสมุดได้อย่างมีประสิทธิภาพ อาจพิจารณาจากปัญหาที่พบเมื่อนักเรียนทำงานที่ได้รับมอบหมายให้ศึกษาค้นคว้าในห้องสมุด ซึ่งได้แก่

๑. นักเรียนส่วนใหญ่จะลอกข้อสอบเทคนิคทันทีที่ค้นพบในเล่มแรก
๒. นักเรียนขาดทักษะในการสรุปและย่อความจึงใช้วิธีลอกหรือถ่ายเอกสาร
๓. นักเรียนไม่รู้จักรับเทียบเทียบข้อสอบเทคนิคที่ได้จากแหล่งต่างๆ หรือจากวัสดุสารนิเทศที่หลากหลาย จึงไม่อาจอภิปรายข้อมูลหลากหลายที่ค้นคว้าได้ และไม่สามารถนำเสนอข้อสอบเทคนิคที่น่าสนใจได้

๔. การสั่งงานซ้ำซ้อนกันของครู เนื่องจากเนื้อหารายวิชาบางเรื่องอาจซ้ำซ้อนกัน เช่น เรื่องสิ่งแวดล้อมซึ่งมีเนื้อหาทั้งในกลุ่มวิชาสังคมศึกษา และกลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์ ถ้าขาดการประสานงานที่ดีการสั่งงานจะซ้ำซ้อนกันได้

๕. นักเรียนมีความสนใจในการศึกษาหาข้อสอบเทคนิคน้อยจะทำก็ต่อเมื่อครูมอบหมายเท่านั้น การปลูกฝังกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองในชีวิตจริงจึงเป็นเรื่องที่ครูทุกคนควรร่วมมือกัน

นอกจากปัญหาดังกล่าว สุนทิพย์ พิพิธกุล ยังได้รวบรวมปัญหาที่พบจากการเป็นบรรณารักษ์ของโรงเรียนวัดหนัง ได้ดังนี้

๑. ด้านลักษณะนิสัยในการใช้ห้องสมุด มารยาท และระเบียบการระงับรักษาหนังสือตลอดจนวัสดุต่างๆ ของห้องสมุด
๒. ด้านความรู้เกี่ยวกับวัสดุสารนิเทศของห้องสมุด ระบบการจัดหมวดหมู่หนังสือ การรู้จักวิธีค้นหาข้อมูล
๓. ด้านการรู้จักใช้ห้องสมุดให้เป็นประโยชน์ ทั้งในเรื่องการค้นคว้าทำรายงาน ประกอบการเรียน และในการพัฒนาตนเอง

จากปัญหาที่พบส่วนมากในห้องสมุดโรงเรียนในการสอนวิธีศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง บรรณารักษ์ควรเน้นทักษะที่จำเป็นต่อการใช้ห้องสมุดอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนี้

๑. การเลือกหัวข้อ (Selecting a topic) นักเรียนจะต้องรู้จักการเลือก การกำหนดขอบข่าย และวิธีการศึกษารายละเอียดของหัวข้อ

๒. การหาแหล่งสารสนเทศ (Locating information) ปัญหาสำคัญของนักเรียนคือสารสนเทศสามารถหาได้ทุกแห่ง เช่น จากการพูดจากับคนทั่วไป จากการดูภาพยนตร์ โทรทัศน์ วิทยุ วีดิทัศน์ ข้อมูลจากกรอบๆ ตัวเรา และสิ่งอื่นๆ อีกมากมาย นักเรียนจะต้องตัดสินใจว่า ตนเองจะหาสารสนเทศจากแหล่งใดจึงจะเหมาะสมการบอกนักเรียนว่าสารสนเทศอยู่ในห้องสมุดเป็นสิ่งที่ผิดพลาด เพราะสารสนเทศอาจจะอยู่ในห้องสมุดหรือไม่อยู่ในห้องสมุดก็ได้ ครูควรแนะนำแหล่งค้นคว้าอื่นๆ แก่ นักเรียน และให้นักเรียนรู้จักตัดสินใจเลือกข้อมูลจากแหล่งนั้นๆ

๓. การได้สารสนเทศ (Accessing information) เมื่อนักเรียนได้สารสนเทศ และสารสนเทศนั้นอยู่ในห้องสมุด นักเรียนต้องเรียนรู้ถึงวิธีการที่จะค้นพบสารสนเทศที่ต้องการอย่างถูกต้อง ด้วยวิธีการต่างๆ

๔. การใช้สารสนเทศ (Using information) เมื่อพบสารสนเทศที่ต้องการแล้ว นักเรียนจะใช้ได้อย่างไร ตอนใดที่ควรนำมาใช้ทั้งหมด ตอนใดต้องใช้วิธีสรุปซึ่งจะต้องมีทักษะในการอ่านจับความ และตอนใดควรอ่านอย่างพิถีพิถัน เพื่อค้นหาสารสนเทศที่ต้องการเพื่อมิให้เกิดความผิดพลาด และข้ามความสำคัญของสารสนเทศไป

๕. การเปรียบเทียบสารสนเทศ (Comparing information) เมื่อนักเรียนค้นพบสารสนเทศที่ต้องการแล้ว ในการนำเสนอผลงานนักเรียนต้องรู้จักเปรียบเทียบสารสนเทศที่มีอยู่กับความจริงและเสนอความคิดเห็น

๖. การนำเสนอสารสนเทศ (Presentation of information) นักเรียนส่วนใหญ่เสนอสารสนเทศที่ค้นคว้าได้ในลักษณะความเรียงที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งมีใช้การนำเสนอที่ดี ควรมีรูปแบบการนำเสนออย่างอื่น เช่น มีรูปภาพ แผนผัง แผนภูมิ และรู้จักการใช้สื่อทัศนูปกรณ์ช่วย

๗. การประเมินผล (Evaluation) เมื่องานเสร็จแล้วควรมีการทบทวนและย้อนถามตัวเองว่า เราสามารถจะทำได้ดีกว่านี้หรือไม่ ดังนั้น จึงต้องมีการประเมินผลเพื่อปรับปรุงแก้ไขในการทำงานครั้งต่อไป

วิธีสอนการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

๑. สอนโดยการปฐมนิเทศ เมื่อเริ่มต้นปีการศึกษาใหม่ ครูบรรณารักษ์อาจร่วมมือกับครูแนะแนวในการปฐมนิเทศเกี่ยวกับความสำคัญของห้องสมุด บริการและกิจกรรม วัสดุสารนิเทศ วิธียืมหนังสือ มารยาทในการใช้ห้องสมุด วิธีการศึกษาค้นคว้า การอ่าน เป็นต้น

๒. สอนแทรกวิชาปกติโดยก่อนมอบหมายงานให้นักเรียนศึกษาค้นคว้า ครูผู้สอนควรแนะนำวิธีการกำหนดหัวข้อในการศึกษาค้นคว้า การหาแหล่งข้อสนเทศ การเปรียบเทียบและการนำเสนอข้อสนเทศ ตัวอย่างเขียนรายงานที่ดีเป็นต้น

๓. เปิดสอนในรายวิชางานห้องสมุด กิจกรรมชุมนุม หรือกิจกรรมอิสระ

๔. สอนตัวต่อตัวเมื่อเด็กมาขอคำแนะนำ

๕. สอนโดยวิธีเผยแพร่ด้วยเอกสาร เช่น เอกสารเผยแพร่ให้ความรู้เกี่ยวกับหนังสือ วิธีการคู่มือการใช้ห้องสมุด ฯลฯ เป็นต้น

๖. สอนโดยใช้ทัศนวัสดุที่ห้องสมุดจัดซื้อและจัดทำขึ้น เช่น วีดิทัศน์ ภาพนิ่ง CD-ROM ฯลฯ

๗. สอนโดยจัดทำชุดฝึกทักษะให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง สำหรับเนื้อหาของแบบฝึกสร้างเสริมทักษะการใช้ห้องสมุด ซึ่งสร้างเป็นบทเรียนสำเร็จรูปและทดลองได้ผลของสุพรรณพิพิธกุล (๒๕๓๗ : ๑๐) มีดังนี้

๗.๑ ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับห้องสมุด

๗.๒ วัสดุสารนิเทศในห้องสมุด

๗.๓ การจัดหมวดหมู่หนังสือ

ตัวอย่างแบบฝึกทักษะด้วยตนเอง เรื่อง วิธีการเขียนรายงานการค้นคว้า

จุดประสงค์การเรียนรู้

เมื่อศึกษาหน่วยการเรียนรู้จบแล้ว นักเรียนควรจะมีรู้อย่างนี้

๑. บอกวิธีศึกษาการค้นคว้าด้วยตนเองได้
๒. ทำรายงานการค้นคว้าได้ถูกต้องตามแบบแผน

เนื้อหา

๑. วิธีเขียนรายงานการค้นคว้า จำนวน ๒ คาบ
๒. ประเมินผล จำนวน ๑ คาบ

กิจกรรมที่ ๑ นักเรียนทบทวนประสบการณ์ของตนเองว่าเคยประสบปัญหาเรื่องการทำ
รายงานค้นคว้าวิชาใดวิชาหนึ่งหรือไม่ เช่น

- ๑) ไม่ทราบว่าจะเริ่มต้นเขียนรายงานอย่างไร?
- ๒) จะต้องค้นคว้าจากหนังสืออะไร?
- ๓) รายงานการค้นคว้ามี่ส่วนประกอบอะไรบ้าง?

หลังจากที่นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องการใช้ห้องสมุด รู้วิธีค้นหาหนังสือแต่ละหมวด
หมู่แล้ว นักเรียนควรจะสามารถทำรายงานการค้นคว้าได้ง่ายขึ้น

รายงานการค้นคว้าก็คือหนังสือเล่มหนึ่ง เหมือนกับหนังสือทั่วไปในห้องสมุดที่นักเรียน
รู้จักเพียงแต่รายงานการค้นคว้าเป็นหนังสือที่นักเรียนเป็นผู้เขียนขึ้นเอง ส่วนประกอบของ
หนังสือทั่วๆ ไปที่นักเรียนได้เรียนรู้มาแล้ว ประกอบด้วย ปกนอก ปกใน คำนำ สารบัญ
เนื้อเรื่อง บรรณานุกรม เป็นต้น รายงานการค้นคว้าของนักเรียนก็มีส่วนประกอบดังกล่าว
เช่นเดียวกัน

แบบฝึกหัด ให้นักเรียนบอกส่วนต่างๆ ของรายงานการค้นคว้าว่าประกอบด้วยส่วนใดบ้าง โดยเขียนลงในสมุดแล้วตรวจเฉลยด้วย

๑.
๒.
๓.
๔.
๕.
๖.

เฉลย

หน้าปก	๑
สารบัญ	๒
บทนำ	๓
เนื้อหา	๔
บทสรุป	๕

กิจกรรมที่ ๒ ให้นักเรียนอ่านข้อความในกรอบ แล้วดูรูปแบบรายงานแต่ละส่วนโครงเรื่อง และตัวอย่างรายงานที่ถูกต้อง

ส่วนประกอบของรายงาน

๑. ปกนอก ประกอบด้วย ปกหน้าและปกหลัง มีชื่อเรื่องของรายงานชื่อผู้ทำรายงาน ชื่อวิชา ชั้น ปีการศึกษา โรงเรียน
๒. ปกใน อยู่รองจากปกนอก มีรายละเอียดเช่นเดียวกับปกนอก
๓. คำนำ อยู่ถัดจากปกใน กล่าวถึงวัตถุประสงค์ในการเขียน
๔. สารบัญ บอกเลขหน้าของเนื้อเรื่องแต่ละบท
๕. เนื้อเรื่อง เป็นส่วนสำคัญที่สุดของรายงาน ครอบคลุมเนื้อหาทั้งหมด ควรประกอบด้วย
 - ความนำ ปูพื้นฐานให้ผู้อ่านมีความรู้ความเข้าใจก่อนที่จะนำเข้าสู่เนื้อเรื่อง
 - เนื้อเรื่อง กล่าวถึงเนื้อหาแท้ๆ ของเรื่องโดยละเอียด ควรแบ่งเป็นบทเพื่อให้อ่านเข้าใจง่าย
 - สรุป เน้นให้เห็นความเด่นชัดในเรื่อง อาจแสดงความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะด้วย
๖. บรรณานุกรม คือรายชื่อหนังสือที่ใช้อ่านประกอบค้นคว้าในการทำรายงาน อยู่ส่วนท้ายเล่ม

ตัวอย่างปกนอกและปกใน (มีรายละเอียดอย่างเดียวกัน)

การสงวนทรัพยากรธรรมชาติ

โดย

จรัสจิต	กัลดสมบัติ
ชัยวัฒน์	โสวัณ
บำรุงศักดิ์	จันทร์วิจิต
สุชิตา	จันทร์ศรี
อาภาภรณ์	ทศศิริ

รายงานการค้นคว้าประกอบวิชาสังคมศึกษา
 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑
 ภาคที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๓๔
 โรงเรียนวัดหนัง

ตัวอย่างคำนำ

คำนำ

รายงานเรื่อง การสงวนทรัพยากรธรรมชาตินี้มีเนื้อหาเกี่ยวกับความรู้เรื่องทรัพยากรธรรมชาติ ชนิดของทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ เช่น ป่าไม้ แร่ธาตุ ดิน น้ำ อากาศ และสัตว์ป่า

จุดมุ่งหมายของรายงานเรื่องนี้ เพื่อชี้ให้เห็นประโยชน์ และคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งทุกคนควรช่วยกันรักษาไว้ให้เป็นมรดกของคนรุ่นต่อไป

จรัสจิต กลัดสมบัติ และคณะ

๒๐ กันยายน ๒๕๓๔

ตัวอย่างสารบัญ

บทที่	สารบัญ	หน้า
๑	ความหมายของทรัพยากรธรรมชาติ	๑
๒	ชนิดของทรัพยากรที่สำคัญ	๒
๓	ประโยชน์ของทรัพยากร	๕
๔	วิธีใช้และการสงวนทรัพยากร	๗
๕	บทสรุป	๑๒
	บรรณานุกรม	๑๖

ตัวอย่างบรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ป่าไม้แห่งประเทศไทย, สมาคม. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับป่าไม้. กรุงเทพมหานคร : กรมป่าไม้, ๒๕๒๘. ๓๖ หน้า.

วิชาการ, กรม. ดินดีมีค่า. กรุงเทพมหานคร : องค์การค้ำของคุรุสภา, ๒๕๓๐. ๒๕๓๐. ๒๙ หน้า.

สิรินธร ช่างโชติ. ทรัพยากรที่มีค่าของเรา. กรุงเทพมหานคร : องค์การค้ำของคุรุสภา, ๒๕๓๐. ๖๘ หน้า.

_____ . น้ำกินน้ำใช้. กรุงเทพมหานคร : องค์การค้ำของคุรุสภา, ๒๕๓๑. ๒๙ หน้า.

แบบฝึกหัด ให้นักเรียนจับคู่ข้อความที่สัมพันธ์กัน โดยเขียนเฉพาะเลขข้อ และอักษรหน้าข้อ ทำลงในสมุดของนักเรียน แล้วตรวจเฉลยด้วย

๑. บอกชื่อรายงานและชื่อผู้เขียน	ก. คำนำ
๒. รายชื่อหนังสือที่ใช้ค้นคว้า	ข. สารบัญ
๓. บอกจุดมุ่งหมายของการเขียน	ค. เนื้อเรื่อง
๔. บอกเลขหน้าของเนื้อเรื่อง	ง. บรรณานุกรม
๕. ส่วนสำคัญที่สุดของรายงาน	จ. ปกนอก-ปกใน

เฉลย

๑. ข
๒. ค
๓. ง
๔. จ
๕. ก

กิจกรรมที่ ๓ หลังจากที่นักเรียนรู้จักรูปแบบของรายงานการค้นคว้าแล้ว เมื่อได้รับมอบหมายให้ทำรายงานวิชาใดวิชาหนึ่ง นักเรียนสามารถค้นคว้าด้วยตนเอง โดยปฏิบัติตามดังต่อไปนี้

การค้นคว้าด้วยตนเอง

๑. ไปที่ห้องสมุด ดูบัตรรายการในตู้ตามชื่อเรื่อง หรือหัวเรื่องที่นักเรียนต้องการค้นคว้า จดเลขเรียกหนังสือ ชื่อหนังสือ ชื่อผู้แต่ง แล้วไปหาหนังสือจากชั้น ตามหมวดหมู่นั้น
๒. เมื่อได้หนังสือแล้วให้อ่านจับใจความ และจดย่อเนื้อเรื่องตามหัวข้อที่ต้องรายงาน
๓. เมื่อจดย่อเรื่องต่างๆ ได้ตามต้องการแล้ว ก็รวบรวมเพื่อเขียนรายงานตามรูปแบบที่ถูกต้อง
๔. รวบรวมรายชื่อหนังสือที่ใช้อ่านประกอบการค้นคว้า
๕. เขียนรายงานเรียบร้อยแล้ว ให้สำรวจดูรูปเล่มว่าประกอบด้วย ปกนอก ปกใน คำนำ สารบัญ ตัวเนื้อเรื่อง และบรรณานุกรมครบทุกส่วน

แบบฝึกหัด ให้นักเรียนเรียงลำดับการค้นคว้าด้วยตนเอง โดยเขียนเฉพาะตัวอักษรหน้าข้อลงในช่องหมายเลข โดยให้แต่ละข้อทำลงในสมุดของนักเรียน แล้วตรวจเฉลยด้วย

ก. นานหนังสือที่ต้องการจากชั้น	๑.
ข. จัดย่อเนื้อเรื่อง	๒.
ค. จัดเลขบอกหมวดหมู่หนังสือ	๓.
ง. รวบรวมรายชื่อหนังสือที่ใช้ค้นคว้า	๔.
จ. ไปห้องสมุดดูบัตรรายการ	๕.
ฉ. เขียนรายงาน	๖.

เฉลย

- ๕ '๙
 ๔ '๙
 ๖ '๒
 ๒ '๙
 ๒ '๓
 ๖ '๑

วิธีเขียนรายงานการค้นคว้า	ประเมินตนเอง	ชั้น
---------------------------	--------------	------

คำชี้แจง

๑. ให้นักเรียนทำแบบประเมินผลลงในสมุดของตนเอง แล้วตรวจคำตอบจากเฉลย
๒. ถ้ามีข้อผิดพลาด ให้นักเรียนย้อนกลับไปอ่านหน่วยการเรียนรู้ใหม่อีกครั้ง แล้วลองทำใหม่
๓. ถ้านักเรียนทบทวนใหม่แล้วยังตอบผิดอยู่อีก ให้ขอคำอธิบายในเรื่องที่ยังไม่เข้าใจจากครูบรรณารักษ์

คำสั่ง ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกเพียงข้อเดียว โดยเขียนเฉพาะเลขข้อ และตัวอักษร ก. ข. ค. หรือ ง. ลงในสมุดของนักเรียน

๑. ส่วนประกอบของรายงานส่วนใดที่บอกจุดประสงค์ในการค้นคว้า
 - ก. ปกใน
 - ข. คำนำ
 - ค. สารบัญ
 - ง. เนื้อเรื่อง
๒. ส่วนใดของรายงานที่สำคัญที่สุด
 - ก. คำนำ
 - ข. ปกใน
 - ค. ปกนอก
 - ง. เนื้อเรื่อง
๓. รายชื่อหนังสือที่ใช้ค้นคว้าประกอบการเขียนรายงาน เรียกว่าอะไร
 - ก. คำนำ
 - ข. สารบัญ
 - ค. ภาคผนวก
 - ง. บรรณานุกรม

๔. เมื่ออาจารย์ให้นักเรียนทำรายงานการค้นคว้าเพิ่มเติมนอกเหนือจากการเรียนในชั้น นักเรียนควรค้นคว้าจากแหล่งใด
- ก. ห้องสมุด
 - ข. ห้องเรียน
 - ค. หนังสือเรียน
 - ง. หนังสือทั่วไป
๕. ข้อใดเป็นรายงานการค้นคว้าในกลุ่มวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต
- ก. การใช้คำราชาศัพท์
 - ข. การป้องกันโรคติดต่อ
 - ค. ตัวละครในเรื่องพระอภัยมณี
 - ง. การประติษฐ์ของเล่นจากเศษวัสดุ
๖. นักเรียนควรจะใช้หนังสือในข้อใด ประกอบการค้นคว้าทำรายงานเรื่อง “สิ่งแวดล้อม”
- ก. ไฟฟ้าเบื้องต้น, ชีวิตสัตว์ป่า
 - ข. ทรัพยากรที่มีค่า, ป่าไม้ของไทย
 - ค. ร่างกายของเรา, ธรรมชาติเพื่อนฉัน
 - ง. พระราชวังโบราณ, เพื่อนในประเทศไทย
๗. นักเรียนจะค้นคว้ารายงานข่าวประจำวันที่น่าสนใจ ได้จากแหล่งใด
- ก. หนังสือกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต
 - ข. หนังสือหมวด ๙๐๐
 - ค. หนังสือพิมพ์
 - ง. วารสาร
๘. สิ่งที่จะช่วยให้นักเรียนสามารถหาหนังสือค้นคว้าทำรายงานตามที่ได้รับมอบหมายจากอาจารย์ได้ง่ายขึ้น ได้แก่ข้อใด
- ก. จุลสาร
 - ข. กฤตภาค
 - ค. บัตรรายการ
 - ง. รายชื่อหนังสือ

๙. รายงานที่ดี แสดงว่านักเรียนค้นคว้ามาจริง เชื่อถือได้ ต้องมีอะไรอ้างอิง

ก. รายชื่อหนังสือที่ใช้ค้นคว้า

ข. สารบัญ

ค. รูปภาพ

ง. คำนำ

๑๐. ข้อใดเรียงลำดับส่วนของรายงานการค้นคว้าถูกต้อง

ก. คำนำ สารบัญ เนื้อเรื่อง บรรณานุกรม

ข. สารบัญ คำนำ เนื้อเรื่อง บรรณานุกรม

ค. บรรณานุกรม คำนำ สารบัญ เนื้อเรื่อง

ง. เนื้อเรื่อง บรรณานุกรม สารบัญ คำนำ

เฉลย ประเมินผลหน่วยการเรียนรู้ที่ ๘

๒	๑๐
๒	๙
๒	๘
๒	๗
๒	๖
๒	๕
๒	๔
๒	๓
๒	๒
๒	๑

แบบประเมินจุดประสงค์

วิธีเขียนรายงานการค้นคว้า จำนวนข้อคำถามทั้งหมด ๑๐ ข้อ

ระดับคุณภาพ	ตอบถูก	๘-๑๐ ข้อ	= ๒ (ดี, ดีมาก)
	ตอบถูก	๖-๗ ข้อ	= ๑ (พอใช้)
	ตอบถูก	๑-๕ ข้อ	= ๐ (ปรับปรุง)

จุดประสงค์

๑. บอกวิธีศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองได้
๒. ทำรายงานการค้นคว้าได้ถูกต้องตามแบบแผน

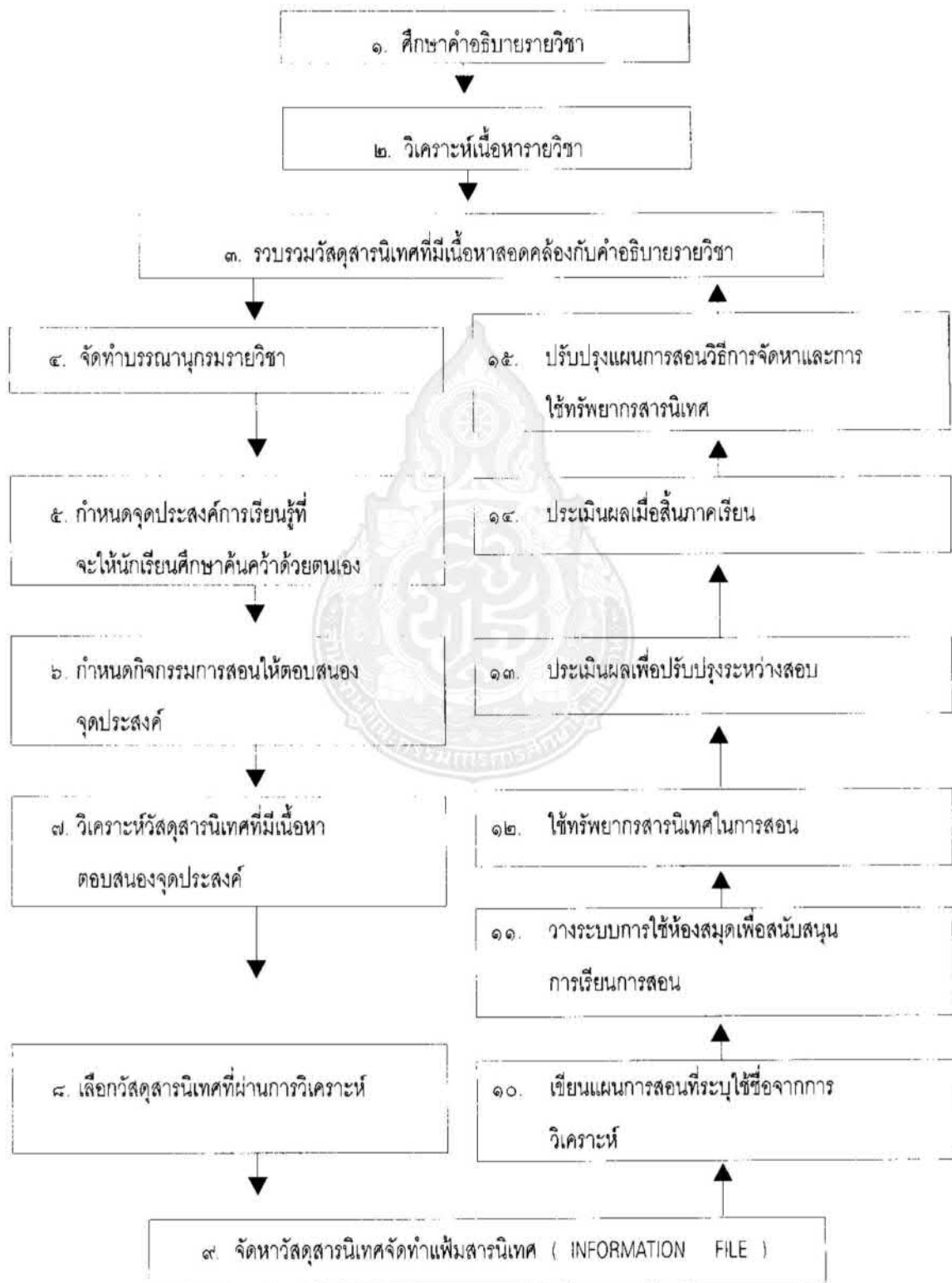
สรุปผลการประเมิน

ดี, ดีมาก ๒	พอใช้ ๑	ปรับปรุง ๐
ข้อ	ข้อ	ข้อ

การจัดหาและการใช้ทรัพยากรสารสนเทศของครูบรรณารักษ์และครูผู้สอน

หลังจากการสร้างเจตคติที่ดีในการใช้ห้องสมุดเพื่อการเรียนการสอนแก่ครูและนักเรียนแล้ว การจัดหาและการใช้ทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดโรงเรียนที่เหมาะสมจะเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้การใช้ห้องสมุดเพื่อการเรียนการสอนประสบผลสำเร็จ กล่าวคือครูประจำวิชาและครูบรรณารักษ์ควรจะได้ร่วมมือกันในการจัดหาวัสดุสารสนเทศ ทั้งนี้เนื่องจากงบประมาณของห้องสมุดโรงเรียนมีจำกัดการจัดหาวัสดุสารสนเทศที่เหมาะสม และมีการใช้อย่างแท้จริงจึงเป็นเรื่องสำคัญ คู่มีค่ากับงบประมาณที่เสียไป สำหรับแนวทางการจัดหาและการใช้ทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดโรงเรียนเพื่อตอบสนองหลักสูตรและการเรียนการสอนมีดังนี้

**แนวทางการจัดการและ การใช้ทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดโรงเรียน
เพื่อตอบสนองหลักสูตรและการเรียนการสอน**

๑. ศึกษาคำอธิบายรายวิชา

สาระในคำอธิบายรายวิชาจะประกอบด้วยข้อความที่ระบุให้ทราบว่า ผู้เขียนจะต้อง ทำกิจกรรมใด มีเนื้อหาอะไร และมีจุดประสงค์ใด ซึ่งการศึกษาคำอธิบายรายวิชาจะทำให้ครูทราบว่า รายวิชาที่ตนสอนมีจุดประสงค์ใด และจะใช้กิจกรรมและเนื้อหาใดที่จะทำให้นักเรียนบรรลุจุดประสงค์ของรายวิชานี้

๒. วิเคราะห์เนื้อหาารายวิชา

เนื้อหาารายวิชาในคำอธิบายรายวิชาจะกำหนดขอบเขตในการจัดหาวัสดุสารนิเทศเข้าห้องสมุดได้ เช่น เนื้อหารายวิชาของ ช ๐๒๔๕ งานห้องสมุด ๑ มีดังนี้

๑. งานห้องสมุด
๒. คุณสมบัติ
๓. หน้าที่ความรับผิดชอบ
๔. การจัดห้องสมุด
๕. การดำเนินงานห้องสมุดเกี่ยวกับหนังสือ วารสาร หนังสือพิมพ์ จุลสาร กฤตภาค และโสตทัศนวัสดุ
๖. การเตรียมออกให้ยืม
๗. การลงทะเบียน
๘. การจัดชั้น
๙. การจัดเก็บ
๑๐. การดูแลรักษาและการซ่อมแซม
๑๑. การสำรวจและการจำหน่ายออกจากห้องสมุด
๑๒. การจัดครุภัณฑ์ห้องสมุด
๑๓. การตกแต่งห้องสมุด
๑๔. การจัดวัสดุห้องสมุดขึ้นชั้น
๑๕. การเตรียมสิ่งพิมพ์และโสตทัศนวัสดุ
๑๖. การลงทะเบียนวัสดุห้องสมุด
๑๗. การซ่อมแซมหนังสือแบบต่างๆ
๑๘. การเย็บเล่มเข้าปกวารสารและหนังสือ

๓. รวบรวมวัสดุสารนิเทศที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับคำอธิบายรายวิชา

เมื่อได้เนื้อหาในคำอธิบายรายวิชาแล้วควรรวบรวมวัสดุสารนิเทศดังกล่าวเพื่อเป็นแนวให้ครูและนักเรียนได้ทราบว่า วัสดุสารนิเทศในรายวิชาที่จะต้องเรียนและสอนมีอะไรบ้าง

๔. จัดทำบรรณานุกรมรายวิชา

เมื่อครูบรรณารักษ์และครูผู้สอนรวบรวมวัสดุสารนิเทศที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับคำอธิบายรายวิชาได้แล้ว ควรจัดทำเป็นบรรณานุกรมรายวิชาแจกให้ผู้เรียนเมื่อเปิดภาคเรียน หรือจัดทำป้ายนิเทศ หรือจัดวางไว้ในบริเวณหน้าเคาน์เตอร์ยืม-คืน เพื่อให้ครูและนักเรียนได้ใช้ในการเรียนการสอน การทำบรรณานุกรมรายวิชาร่วมกัน จะประสานความรู้ทางด้านเนื้อหาวิชาของครูผู้สอนและความรอบรู้ด้านตลาดหนังสือของครูบรรณารักษ์เข้าด้วยกัน

นอกจากนี้การมีบรรณานุกรมรายวิชายังเป็นส่วนสำคัญในการให้แนวทางในการค้นคว้าแก่นักเรียน นักเรียนจะอ่านหนังสือในรายวิชานั้นๆ ได้มากขึ้น ถ้าเขาต้องการศึกษาอย่างกว้างขวาง และการเรียน การสอนจะไม่ยึดติดเฉพาะหนังสือแบบเรียน สิ่งสำคัญที่สุดคือจะเป็นการเริ่มต้นสร้างสังคมการอ่านให้กับนักเรียนและครู โดยมีบรรณานุกรมเป็นเครื่องอำนวยความสะดวกในการค้นคว้า

การเขียนบรรณานุกรมให้ศึกษาแนวการเขียนบรรณานุกรมจากหนังสือคู่มือการดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ หน้า ๒๐๗-๒๑๖

๕. กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ที่จะให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

ในการสอนไม่ว่าวิชาใดก็ตาม ครูผู้สอนจะมีกระบวนการในการพิจารณาเพื่อกำหนดการสอนเรียงตามลำดับดังนี้

ตามแนวทางการจัดหาและการใช้ห้องสมุดเพื่อการเรียนการสอนก็วิเคราะห์ตามกระบวนการนี้เช่นกัน แต่จะคำนึงถึงเฉพาะวิธีสอนที่กำหนดให้นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง อันเป็นการสอนที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง

ดังนั้น ภารกิจของครูประจำวิชาคือกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ที่จะให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง กำหนดกิจกรรมการสอนให้ตอบสนองจุดประสงค์ เขียนแผนการสอนที่ระบุการใช้สื่อจากการวิเคราะห์ การใช้ทรัพยากรสารสนเทศในการสอน ประเมินผลเมื่อสิ้นภาคเรียนและนำผลการประเมินไปปรับปรุงแผนการสอนในภาคเรียนต่อไป

สำหรับการกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ที่จะให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง มักเป็นจุดประสงค์ที่ต้องการให้นักเรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ ยุทธศาสตร์ในการคิด ทักษะเชาวน์ปัญญา เจตคติ เป็นต้น

๖. กำหนดกิจกรรมการสอนให้ตอบสนองจุดประสงค์

เมื่อได้จุดประสงค์การเรียนรู้แล้วจะต้องกำหนดกิจกรรมการสอนให้เหมาะสม เช่น ถ้าสอนความรู้ ความจำ ก็ต้องให้นักเรียนเรียนรู้การใส่รหัสที่จะเรียกความจำกลับคืนมาอันเป็นการสอนวิธีเรียน เป็นต้น

ตัวอย่างแผนการสอนที่ใช้ห้องสมุดเพื่อการศึกษาค้นคว้า

แผนการสอน

เรื่อง	การเขียนสารคดีขนาดสั้น	จำนวน ๔ คาบ/ สัปดาห์
วิชา	ท ๒๐๕ ภาษาไทย	๒ หน่วยการเรียนรู้
ชั้น	ม.๒	ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา.....

๑. สาระสำคัญ

สารคดี คือบทความที่ผู้เขียนมุ่งเสนอทั้งความรู้และความบันเทิง มีรูปแบบการเขียนแตกต่างไปจากข้อเขียนเชิงวิชาการโดยทั่วไป

๒. จุดประสงค์การเรียนรู้

- ๒.๑ นักเรียนรู้จักรูปแบบของงานเขียนเชิงสารคดี
- ๒.๒ นักเรียนเขียนสารคดีขนาดสั้นได้ตามศักยภาพของตนเอง หลังจากศึกษาวิธีการเขียนสารคดีแล้ว

๓. เนื้อหาสาระ

สารคดีคือ บทความที่ผู้เขียนมุ่งเสนอความรู้ และความบันเทิง มีรูปแบบการเขียนแตกต่างจากข้อเขียนเชิงวิชาการโดยทั่วไปคือ กลวิธีการเขียนจะใช้ภาษาสละสลวย ใช้ภาษาที่ทำให้เกิดความรู้สึกร่วมกันเอง มีกลวิธีการเขียนที่สร้างความสนใจให้น่าอ่าน น่าติดตาม และข้อมูลที่ได้ศึกษาค้นคว้าโดยมีหลักฐานอ้างอิงอย่างชัดเจนและน่าเชื่อถือ

๔. กิจกรรมการเรียนการสอน

- ๔.๑ ครูและนักเรียนสนทนาถึงลักษณะโดยทั่วไปของสารคดี ยกตัวอย่างสารคดีเปรียบเทียบการเขียนเชิงอื่นๆ ทั่วไป โดยเน้นให้นักเรียนเห็นคุณค่าของงานเขียนเชิงสารคดีว่าน่าอ่าน อ่านแล้วเข้าใจง่าย จำได้ดี มีข้อคิดเห็น
- ๔.๒ ให้นักเรียนอ่านตัวอย่างผลงาน สารคดีขนาดสั้นที่ได้รับการคัดเลือกว่าเป็นตัวอย่างที่มี
- ๔.๓ นักเรียนสรุปลักษณะการเขียนสารคดี

- ๔.๔ นักเรียนเลือกเรื่องที่จะเขียนจากหัวข้อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คนละ ๑ เรื่อง
- ๔.๕ นักเรียนศึกษาข้อมูลจากหนังสือประกอบการค้นคว้าที่ครูและห้องสมุดจัดเตรียมไว้ให้ตามบรรณานุกรม หรือจากเอกสารอื่นๆ ที่นักเรียนสนใจ
- ๔.๖ นักเรียนนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้ามาเขียนเรียบเรียง ดังนี้
- ทำโครงเรื่อง
 - เขียนคำนำ
 - เนื้อเรื่อง
 - สรุป
 - บรรณานุกรม
- ๔.๗ นักเรียนส่งผลงานเมื่อครูตรวจผลงานแล้ว นำเรื่องที่ได้รับเลือกจัดป้ายนิเทศ และเก็บไว้เป็นตัวอย่างหรือนำออกเผยแพร่ในโอกาสอันควร

๕. สื่อการสอน

- ๕.๑ หนังสือประกอบการค้นคว้า
- ๕.๑.๑ วิธีเขียนสารคดี
 - ๕.๑.๒ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- ๕.๒ ตัวอย่างสารคดีขนาดสั้นที่คัดเลือกว่าดีแล้ว

บรรณานุกรมเรื่องวิธีเขียนสารคดี

- เจริญ เจษฎาวัลย์. วิธีเขียนรายงาน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรุงเทพ, (ม.ป.ป.) (๘๐๘.๐๖)
- ชนะ เวชกุล. การเขียนรายงานจากการค้นคว้า. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๙. (๘๐๘.๐๖)
- ชัยนันท์ นันทพันธ์. ศิลปการเขียนเรียงความ. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : นันทพันธ์, ๒๕๓๔. (๘๐๘.๐๔)
- นิริ เอียวศรีวงศ์. เทคนิคการเขียนบทความ. ขอนแก่น : สถาบันวิจัยสังคม, ๒๕๓๓. (๘๐๘.๐๖)
- บุญยงค์ เกศเทศ. เขียนไทย. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, (ม.ป.ป.) (๘๐๘.๐๔)
- พรพรรณ อารามาศ. ส่วนวนการเขียน. กรุงเทพฯ : บรรณกิจ, ๒๕๒๙. (๘๙๕.๙๑๘)

บรรณานุกรมเรื่องเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- ทวี ทองสว่าง และทัศนีย์ ทองสว่าง. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๓. (๓๓๓.๗)
- นาท ดัชนีวิรุฬห์ และพูลทรัพย์ สมุทรสาคร. วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อมและการบริหารทรัพยากร. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๘. ๑๘๖ หน้า.
- ป่าไม้เขตเชียงใหม่, สำนักงาน. รายงานผลการฝึกอบรมโครงการปิดน้แม่แห่งชาติ หลักสูตรการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้สำนักงานป่าไม้เขตเชียงใหม่. เชียงใหม่ : ๒๕๓๐. (๓๓๓.๗๒)
- วิชัย เทียนน้อย. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ. กรุงเทพฯ : อักษรวัฒนา, ม.ป.ป. ๒๗๖ หน้า. (๓๓๓.๗)
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. การศึกษาเพื่อความเป็นนิกร. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๓๐. หน้า ๑๓-๓๖ (๓๓๘)
- สมชาย เดชะพรหมพันธุ์ และสุรินทร์ มัจฉาชีพ. ทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์. กรุงเทพฯ : แพร่พิทยา, ๒๕๓๒. (๓๓๓.๗๒)
- สมิทธิ สระอุบล. มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๒. ๑๕๑ หน้า. (๓๓๓.๗)
- สุพัตรา สุภาพ. ปัญหาสังคม. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๓. หน้า ๑๑-๑๒๓. (๓๖๐)

๖. การวัดและประเมินผล

- ๖.๑ สังเกตการตอบคำถาม
- ๖.๒ ตรวจผลงานการเขียนสารคดีขนาดสั้น

๗. กิจกรรมเสนอแนะ

- ๗.๑ การฝึกเขียนสารคดีขนาดยาว
- ๗.๒ การฝึกเขียนบทความในเชิงอื่นๆ

บรรณานุกรมสื่อประกอบการเรียนการสอน

วิชา ท ๒๐๔ ภาษาไทย จุดประสงค์ที่ ๑๓ เรื่อง วิธีเขียนสารคดี และเรื่องเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตอนท้ายของแต่ละรายการเป็นเลขหมู่หนังสือได้ให้ไว้เพื่อสะดวกในการค้นคว้าของนักเรียน

๗. การวิเคราะห์วัสดุสารสนเทศที่มีเนื้อหาตอบสนองจุดประสงค์

หลังจากครูได้เขียนแผนการสอน และระบุจุดประสงค์ที่ครูจะให้นักเรียนเรียนด้วยวิธีการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองแล้ว ก่อนกำหนดหนังสือให้นักเรียนค้นคว้าหรือก่อนซื้อวัสดุสารสนเทศเพื่อเป็นสื่อที่ครูประจำชั้นจะระบุไว้ในแผนการสอนนั้น ครูบรรณารักษ์และครูประจำวิชาควรได้วิเคราะห์วัสดุสารสนเทศ ที่มีเนื้อหาตอบสนองจุดประสงค์ร่วมกัน โดยวิเคราะห์จากหนังสือในบรรณานุกรมรายวิชาที่จัดทำขึ้น และวิเคราะห์จากหนังสือและสื่อที่จะหามาเพิ่มเติม หลักเกณฑ์ในการวิเคราะห์วัสดุสารสนเทศที่เป็นหนังสืออาจคำนึงในประเด็นสำคัญๆ คือ ด้านเนื้อหา ด้านลีลา การเขียน และด้านรูปเล่ม

ในด้านเนื้อหาอาจวิเคราะห์ได้ ๒ แนวทางคือ ด้านเนื้อหาตามความหมายของหนังสืออ่านเพิ่มเติมและหนังสือส่งเสริมการอ่านแนวทางหนึ่ง และด้านเนื้อหาตามจุดประสงค์การสอนตามหลักสูตรแนวทางหนึ่ง

สำหรับเกณฑ์การวิเคราะห์ อาจใช้แนวทางจากตัวอย่างเกณฑ์วิเคราะห์หนังสือและบทความต่อไปนี้

เกณฑ์วิเคราะห์หนังสือและบทความ

ด้านเนื้อหาตามความหมายของหนังสืออ่านเพิ่มเติมและหนังสือส่งเสริมการอ่าน
 ชื่อหนังสือ/บทความ.....
 เรื่อง.....

ข้อ	รายการประเมิน	คุณภาพของสื่อ				
		ดี มาก	ดี	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
๑	ตอนที่ ๑					
	ก. ด้านเนื้อหาตามความหมายของ หนังสืออ่านเพิ่มเติมและส่งเสริมการอ่าน					
	เนื้อหาช่วยเพิ่มเติมความรู้ในแบบเรียน					
	๑.๑ เนื้อหาช่วยเพิ่มเติมความรู้ในแบบเรียน					
๒	๑.๒ เนื้อหาส่งเสริมการเรียนการสอนให้ สมบูรณ์ยิ่งขึ้น					
	๑.๓ เนื้อหาเหมาะสมกับระดับชั้นของนักเรียน					
	เนื้อหา มีคุณค่า					
	๒.๑ เนื้อหาให้ความรู้ดีเป็นประโยชน์ต่อการ ดำเนินชีวิตประจำวัน					
๓	๒.๒ เนื้อหาให้ข้อคิดและคติสอนใจ					
	๒.๓ เนื้อหาส่งเสริมและปลูกฝังค่านิยมที่ดีงาม					
	เนื้อหา มีความถูกต้องและทันสมัย					
	๓.๑ เนื้อหาให้ความรู้และข้อมูลที่ใช้ได้ ในปัจจุบัน					
	๓.๒ เนื้อหาเหมาะสมกับสภาพเหตุการณ์ ในสังคมปัจจุบัน					
	๓.๓ เนื้อหาถูกต้อง					

ข้อ	รายการประเมิน	คุณภาพของสื่อ				
		ดีมาก	ดี	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๔	เนื้อหาให้ความสนุกสนาน สนองอารมณ์ผู้อ่าน.....					
๕	เนื้อหาส่งเสริมให้เกิดนิสัยรักการอ่านและการค้นคว้า.....					
	ตอนที่ ๒					
	ด้านลีลาการเขียน					
๑	ภาษาที่ใช้ไพเราะ สละสลวย.....					
๒	ข้อความชัดเจน เข้าใจง่ายและเหมาะสมกับอายุของเด็ก.....					
๓	คำศัพท์ไม่ยากเกินไป ถ้าเป็นศัพท์ยากจะมีคำอธิบายศัพท์กำกับด้วย.....					
	ตอนที่ ๓					
	ด้านรูปเล่ม					
๑	ลักษณะเล่มของหนังสือ					
	๑.๑ ขนาดรูปเล่มพอเหมาะ.....					
	๑.๒ ความหนาของหนังสือพอเหมาะ.....					
๒	คุณภาพของกระดาษที่ใช้พิมพ์					
	๒.๑ กระดาษที่ใช้พิมพ์มีคุณภาพได้มาตรฐาน.....					
	๒.๒ กระดาษที่ใช้พิมพ์รูป มีคุณภาพได้มาตรฐาน.....					
	๒.๓ กระดาษปกเป็นกระดาษเข้าเล่ม มีความทนทาน.....					
๓	คุณภาพของปกหนังสือ					
	๓.๑ หน้าปกมีภาพและสีสันดึงดูดใจ.....					

ข้อ	รายการประเมิน	คุณภาพของสื่อ				
		ดี มาก	ดี	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
๔	๓.๒ ภาพปกสามารถอธิบายเรื่องราวในเนื้อหาได้ และมีความสอดคล้องกับเรื่อง					
	คุณภาพภาพประกอบ					
	๔.๑ ภาพประกอบสวยงามและชัดเจน					
	๔.๒ ภาพประกอบถูกต้องตรงกับธรรมชาติและความเป็นจริง					
๕	๔.๓ ภาพประกอบสอดคล้องและสัมพันธ์กับเนื้อเรื่องในแต่ละตอน					
	คุณภาพการพิมพ์					
	๕.๑ ชื่อเรื่องถูกต้องตรงกันทั้งบนปกด้านนอกและหน้าปกใน					
	๕.๒ การจัดหน้าพอเหมาะ มีการเว้นที่ว่างรอบขอบทั้ง ๔ ด้าน					
	๕.๓ พิมพ์ตัวสะกดการันต์ใช้เครื่องหมายต่างๆ และวางวรรคตอนถูกต้อง					
	๕.๔ อักษรที่พิมพ์มองเห็นชัดเจนเป็นระเบียบ สม่่าเสมอน่าอ่าน					
	๕.๕ การพิมพ์แต่ละหน้า มีข้อความครบถ้วน					
๖	คุณภาพตัวอักษร					
	๖.๑ ตัวอักษรมีขนาดโตพออ่านได้สบายตา					
	๖.๒ ใช้ตัวอักษรที่มีลักษณะพิเศษ เช่น ตัวดำหนา หรือตัวเอน เมื่อเน้นข้อความสำคัญ					

ข้อ	รายการประเมิน	คุณภาพของสื่อ				
		ดีมาก	ดี	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๗	คุณภาพการเข้าเล่ม					
	๗.๑ การเย็บเล่มแข็งแรง ทานทาน ไม่หลุดง่าย.....					
	๗.๒ การตัดกระดาษทั้งสามด้านของเล่ม (ยกเว้นสัน) เรียบร้อย.....					
	๗.๓ การเรียงหน้าครบจำนวนทั้งเรื่อง.....					
	๗.๔ การเรียงลำดับหน้าถูกต้อง.....					

การตัดสินผลการวิเคราะห์

เมื่อได้คะแนนที่วิเคราะห์ตามเกณฑ์การวิเคราะห์แล้วนำมาคำนวณค่าเพื่อประเมินคุณภาพของหนังสือ ดังนี้

๑. คิดผลรวมของคะแนนตามเกณฑ์วิเคราะห์ โดยกำหนดคะแนนดังนี้

ระดับดีมาก	๕ คะแนน
ระดับดี	๔ คะแนน
ระดับปานกลาง	๓ คะแนน
ระดับน้อย	๒ คะแนน
ระดับน้อยที่สุด	๑ คะแนน

๒. นับจำนวนข้อในเกณฑ์ทั้งหมดแล้วคูณด้วย ๕ เป็นคะแนนเต็ม เช่น เกณฑ์วิเคราะห์มี ๓๕ ข้อ คะแนนเต็มจะเท่ากับ $๕ \times ๓๕ = ๑๗๕$ คะแนน

๓. การหาค่าผลรวมของคะแนนของการวิเคราะห์ตามเกณฑ์ เช่น

ระดับดีมาก	๑๐ ข้อ	(๕ x ๑๐)	=	๕๐ คะแนน
ระดับดี	๑๕ ข้อ	(๔ x ๑๕)	=	๖๐ คะแนน
ระดับปานกลาง	๑๐ ข้อ	(๓ x ๑๐)	=	๓๐ คะแนน
		รวม		๑๔๐ คะแนน

๔. คิดค่าร้อยละจากคะแนนที่ได้ โดยมีเกณฑ์กำหนดคุณภาพ ดังนี้

ไม่เกินร้อยละ ๒๕	มีคุณภาพต่ำ
ร้อยละ ๒๕-๕๐	มีคุณภาพปานกลาง
ร้อยละ ๕๑-๗๕	มีคุณภาพดี
ร้อยละ ๗๕ ขึ้นไป	มีคุณภาพดีมาก

วิธีหาค่าร้อยละ

$$\frac{\text{ผลรวมคะแนนของการวิเคราะห์ตามเกณฑ์} \times ๑๐๐}{\text{ผลรวมคะแนนเต็มตามเกณฑ์}}$$

ตัวอย่าง ผลรวมคะแนนของการวิเคราะห์ตามเกณฑ์ (จากข้อ ๓) = ๑๔๐ คะแนน

ผลรวมคะแนนเต็มตามเกณฑ์ (จากข้อ ๒) = ๑๗๕ คะแนน

$$\text{แทนค่า} = \frac{๑๔๐ \times ๑๐๐}{๑๗๕}$$

$$\text{ร้อยละ} = ๘๐$$

คุณภาพของหนังสือเล่มนี้คือ ๘๐ อยู่ในระดับคุณภาพดีมาก
เกณฑ์การวิเคราะห์ต่าง ๆ เหล่านี้สามารถปรับปรุงได้ตามความเหมาะสม

ตัวอย่างเกณฑ์วิเคราะห์หนังสือและบทความด้านเนื้อหาตามความมุ่งหมายของการสอน
วิทยาศาสตร์ ของสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.)

ความมุ่งหมายของการ สอนวิทยาศาสตร์ของ สสวท.	สรุปการตีความมุ่งหมาย ของการสอนวิทยาศาสตร์ ของ สสวท.	เกณฑ์วิเคราะห์
๑ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในหลักการ เข้าใจในหลักการและทฤษฎี ขั้นพื้นฐานของวิชาวิทยาศาสตร์	หลักการและทฤษฎีขั้นพื้นฐาน ของวิชาวิทยาศาสตร์หมายถึง ๑. ข้อเท็จจริง เหตุการณ์และ วิธีการทางวิทยาศาสตร์ ๒. คำศัพท์และนิยามต่างๆ ใน วิชาวิทยาศาสตร์ ๓. สัญลักษณ์ ตัวอย่าง และ เครื่องหมายต่างๆ ในวิชา วิทยาศาสตร์ ๔. ความคิดรวบยอด (con- cept) ในทางวิทยาศาสตร์	การนำเสนอของหนังสือ และบทความทางวิทยา- ศาสตร์ จะต้องมึลักษณะ ๑. เนื้อหาใช้ข้อเท็จจริง และหลักเกณฑ์ทาง วิทยาศาสตร์มา อธิบายปรากฏการณ์ ต่างๆ ๒. เนื้อหาอธิบายศัพท์ นิยามศัพท์ สัญลักษณ์ ตัวอย่างและเครื่องหมาย ต่างๆ ในวิชาวิทยา- ศาสตร์ได้อย่างชัดเจน ๓. เนื้อหาที่แสดงความ สัมพันธ์ระหว่างความรู้ ในเรื่องหนึ่งกับอีกเรื่อง หนึ่ง

ความมุ่งหมายของการ สอนวิทยาศาสตร์ ของ สสวท.	สรุปการตีความมุ่งหมาย ของการสอนวิทยาศาสตร์ ของ สสวท.	เกณฑ์วิเคราะห์
๒. เพื่อให้เกิดความเข้าใจ ในลักษณะขอบเขต และวงจำกัดของวิชา วิทยาศาสตร์	ลักษณะขอบเขตและวงจำกัด ของวิชาวิทยาศาสตร์ หมายถึง ๑. กฎ ทฤษฎี และสมมติฐาน ๒. ระเบียบวิธีวิทยาศาสตร์ซึ่งมี ลำดับขั้นดังนี้ ๒.๑ ศึกษาปัญหาอย่างถี่ ถ้วนและจำกัดปัญหา อยู่ในขอบเขตที่จะ ศึกษาได้ ๒.๒ รวบรวมข้อเท็จจริง เกี่ยวกับปัญหานั้น และบันทึกไว้อย่างมี หลักฐาน ๒.๓ ตั้งสมมติฐานในการ แก้ปัญหานั้น ๒.๔ การทดสอบสมมติฐาน ด้วยการทดลองหรือ ด้วยวิธีการต่างๆตาม ความเหมาะสมให้ เห็นจริง ๒.๕ สรุปผลการทดลอง	การนำเสนอของหนังสือและ บทความทางวิทยาศาสตร์จะ ต้องมีลักษณะ ๑. เนื้อหาที่เกี่ยวกับการทดลอง เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริง ๒. เนื้อหาที่เสนอแนะให้ใช้ ระเบียบวิธีวิทยาศาสตร์ใน การทำการทดลอง

ความมุ่งหมายของ การสอนวิทยาศาสตร์ ของ สสวท.	สรุปการตีความมุ่งหมาย ของการสอนวิทยาศาสตร์ ของ สสวท.	เกณฑ์วิเคราะห์
๓. เพื่อให้เกิดทัศนคติ ทางวิทยาศาสตร์	ทัศนคติทางวิทยาศาสตร์หมายถึง ๑. สนใจวิชาวิทยาศาสตร์และ สิ่งแวดล้อม ๒. ไม่เชื่อในสิ่งที่ยังไม่ได้พิสูจน์ ว่าเป็นจริง ๓. พร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงความ เชื่อ เมื่อพบหลักฐานใหม่ๆ ๔. ยอมรับความเป็นจริงเมื่อมี การพิสูจน์ที่เชื่อถือได้ ๕. เป็นผู้ที่ซื่อตรง ยุติธรรม ละเอียดลออ ๖. ให้ความร่วมมือกับผู้อื่น ๗. ยอมรับฟังความคิดเห็นของ ผู้อื่น ๘. ใช้ความคิดอย่างมีเหตุผล	การนำเสนอของหนังสือและ บทความทางวิทยาศาสตร์จะ ต้องมีลักษณะ ๑. เนื้อหาที่เกี่ยวกับความเป็น จริงก้าวหน้าทางวิทยา- ศาสตร์ ๒. เนื้อหานั้นชี้ให้เห็นว่าสภาพ แวดล้อมอาจเปลี่ยนแปลง ได้ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ๓. เนื้อหาที่เกี่ยวกับการเปลี่ยน- แปลงความเชื่อ ๔. เนื้อหาที่เสนอกิจกรรมทด- ลองเพื่อพิสูจน์ความรู้ที่ได้ เสนอไว้ ๕. เนื้อหาที่เสนอกิจกรรมที่ทำ ให้ผู้เรียนมีโอกาสค้นคว้า ด้วยตนเอง ๖. เนื้อหาที่ปลูกฝังความรู้สึก รักการทำงานเป็นหมู่คณะ

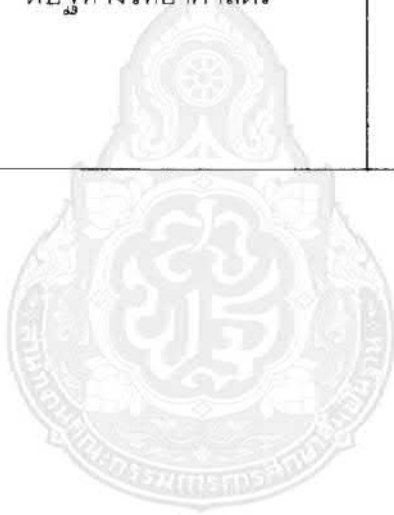
ความมุ่งหมายของการ สอนวิทยาศาสตร์ ของ สสวท.	สรุปการตีความมุ่งหมาย ของการสอนวิทยาศาสตร์ ของ สสวท.	เกณฑ์วิเคราะห์
๔. เพื่อให้เกิดทักษะที่ สำคัญในการศึกษา ค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์	ทักษะที่สำคัญในการศึกษา ค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์หมายถึง ๑. ทักษะในการสังเกต หมายถึง ถึง ความสามารถในการใช้ ประสาทสัมผัสทั้งห้า สังเกต ปรากฏการณ์และการเปลี่ยน- แปลงต่างๆ ได้อย่างละเอียด ถูกต้องและรวดเร็ว ๒. ทักษะในการใช้เครื่องมือ หมายถึง ๒.๑ ความสามารถเลือก ใช้เหมาะสม ถูกต้อง และรวดเร็ว ๒.๒ ความสามารถในการ อ่านหรือประมาณค่า ที่ได้จากการวัดได้ อย่างถูกต้อง หรือ ใกล้เคียง ๓. ทักษะในการบันทึกข้อมูล หรือสื่อความหมายหมายถึง ๓.๑ ความสามารถในการ บันทึกผลการสังเกต และผลการทดลอง อย่างมีระบบ	การนำเสนอของหนังสือแะ บทความทางวิทยาศาสตร์ ต้องมีลักษณะ ๑. เนื้อหาเกี่ยวกับการฝึกค เองให้เป็นผู้สนใจศึกษาห ความรู้ในธรรมชาติและสื่ แวดล้อมหรืออีกนัยหนึ่ง เนื้อหาที่ฝึกการสังเกต ๒. เนื้อหาเกี่ยวกับการใช้ กรณ์หรือวัสดุต่างๆ ที่ อยู่เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ ทดแทน ๓. เสนอวิธีบันทึกข้อมูล ๔. เสนอข้อมูลในรูปตาราง แผนภูมิ หรือสมการทาง คณิตศาสตร์ ๕. การนำเสนอเนื้อหา มีการ สรุปให้เห็นชัดเจน ๖. เนื้อหานั้นช่วยให้นักเรียน ได้มีโอกาสสร้างและทดสอบสมมติฐาน

ความมุ่งหมายของ การสอนวิทยาศาสตร์ ของ สสวท.	สรุปการตีความมุ่งหมาย ของการสอนวิทยาศาสตร์ ของ สสวท.	เกณฑ์วิเคราะห์
	๓.๒ ความสามารถในการ ให้นิยาม รวมทั้งการ รายงานปากเปล่าโดย ใช้ภาษาที่กะทัดรัด เข้าใจง่าย ๔. ทักษะในการจัดกระทำกับ ข้อมูล หมายถึงความสามารถ ที่จะนำข้อมูลต่างๆ มาจัด กระทำใหม่ให้อยู่ในรูปที่มี ความหมายหรือความสัมพันธ์ กันเพื่อให้ง่ายต่อการแปล ความหมาย การจัดกระทำ กับข้อมูลในขั้นนี้อาจจะทำ ได้หลายแบบ เช่น นำข้อมูล เหล่านี้มาจัดจำแนก หรือ จัดรูปเสียใหม่ เช่น ตาราง แผนภูมิ หรือสมการทาง คณิตศาสตร์ ๕. ทักษะในการแปลความหมาย ของข้อมูลและการสรุป หมายถึง ถึงความสามารถในการแปล หรือสรุปจากข้อมูลต่างๆ ที่ รวบรวมได้อย่างมีเหตุผลและ รวดเร็ว	

ความมุ่งหมายของการ สอนวิทยาศาสตร์ ของ สสวท.	สรุปการตีความมุ่งหมาย ของการสอนวิทยาศาสตร์ ของ สสวท.	เกณฑ์วิเคราะห์
	๖. ทักษะในการออกแบบการทดลอง หมายถึงความสามารถในการคิดหาวิธีการทดลองเพื่อพิสูจน์สมมติฐานหรือตอบปัญหาข้อใจต่างๆ ๗. ทักษะในการสร้างสมมติฐาน หมายถึง ความสามารถในการคาดการณ์หรือคาดคะเนความสัมพันธ์ขององค์ประกอบที่มีอยู่ในปรากฏการณ์ต่างๆ อย่างมีเหตุผลและอาจพิสูจน์ได้โดยการทดลอง ๘. ทักษะในการคิดคำนวณหรือแปลความหมายของจำนวนต่างๆ ได้อย่างถูกต้องแม่นยำและรวดเร็ว ๙. ทักษะในการคำนวณระหว่างมิติต่างๆ ที่เกี่ยวกับสถานที่ รูปทรง ขนาด ทิศทาง ระยะทาง พื้นที่และเวลา เป็นต้น	

ความมุ่งหมายของการ สอนวิทยาศาสตร์ ของ สสวท.	สรุปการตีความมุ่งหมาย ของการสอนวิทยาศาสตร์ ของ สสวท.	เกณฑ์วิเคราะห์
๕. เพื่อให้เข้าใจถึงอิทธิพล ของวิทยาศาสตร์ที่มีต่อ มวลมนุษยและสภาพ แวดล้อม	อิทธิพลของวิทยาศาสตร์ที่มีต่อ มวลมนุษยและสภาพแวดล้อม หมายถึง ๑. วิทยาศาสตร์มีความสำคัญ ต่อชีวิตประจำวัน ๒. วิทยาศาสตร์ช่วยปรับปรุง สภาพแวดล้อมให้ดีขึ้น ๓. วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทำให้โลกก้าวหน้า ๔. วิทยาศาสตร์มีอิทธิพลต่อ การดำเนินชีวิต ๕. วิธีการทางวิทยาศาสตร์ช่วย ให้คนมีเหตุผล ๖. เห็นความสำคัญของเครื่องมือ และเทคนิคทางวิทยาศาสตร์	การนำเสนอของหนังสือและ บทความทางวิทยาศาสตร์จะ ต้องมีลักษณะ ๑. เนื้อหาที่เกี่ยวกับการนำ ความรู้ทางวิทยาศาสตร์มา ใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำ วัน ๒. เสนอแนะให้เข้าใจปัญหา และมีการปรับปรุงสภาพ แวดล้อม ๓. เนื้อหาที่แสดงให้เห็นถึง ความสำคัญของวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ๔. เนื้อหาที่เสนอแนะสิ่งประ ดิษฐ์ผลงานและวิธีการ ที่จะนำเอาไปใช้ให้เป็น ประโยชน์ได้ ๕. เสนอประวัติการค้นพบ ผลงานทางวิทยาศาสตร์ ที่สำคัญ และการเปลี่ยน แปลงทางสังคมจากผลงาน นั้น ๖. เนื้อหาชี้ให้เห็นถึงการกระ ทำให้เกิดโทษกับส่วนรวม

ความมุ่งหมายของการ สอนวิทยาศาสตร์ ของ สสวท.	สรุปการตีความมุ่งหมาย ของการสอนวิทยาศาสตร์ ของ สสวท.	เกณฑ์วิเคราะห์
	๗. เห็นความงามตามธรรมชาติ และเห็นความสำคัญของ ทรัพยากรธรรมชาติ ๘. เห็นความสำคัญของสิ่งประ- ดิษฐ์ทางวิทยาศาสตร์	๗. เนื้อหาที่ส่งเสริมการใช้ ทรัพยากรอย่างประหยัด และพยายามใช้สิ่งทดแทน ๘. เนื้อหาที่เสนอแนะให้มีการ ปรับปรุงและป้องกันแหล่ง ทรัพยากรธรรมชาติ

๘. การเลือกวัสดุสารนิเทศที่ผ่านการวิเคราะห์

การเลือกวัสดุสารนิเทศที่ผ่านการวิเคราะห์แล้ว จะต้องคำนึงถึงคุณค่าของหนังสืองบประมาณ และความต้องการในการใช้วัสดุสารนิเทศของครู กล่าวคือถ้าคะแนนรวมจากการวิเคราะห์หนังสือ มีหนังสือได้คะแนนในระดับดี ๑๐ เรื่อง แต่โรงเรียนมีงบประมาณจำกัดและครูประจำวิชากำหนดให้นักเรียนแบ่งกลุ่มเป็น ๕ กลุ่ม ครูบรรณารักษ์อาจจะเลือกซื้อเฉพาะเล่มที่มีคะแนนในลำดับ ๑-๒ อย่างละ ๕ เล่ม หรือซื้อเรื่องละเล่ม เป็นต้น

๙. การจัดหาวัสดุสารนิเทศและการจัดทำแฟ้มสารนิเทศ (Information File)

การจัดหาวัสดุสารนิเทศอาจทำได้โดย การจัดซื้อ การรับบริจาค การทำขึ้นเอง การแลกเปลี่ยนระหว่างห้องสมุด

ในกรณีที่หนังสือประเภทต่างๆ ไม่มีเนื้อหาที่สอดคล้องกับรายวิชา หรือเนื้อหาไม่ทันสมัย ครูบรรณารักษ์อาจจัดทำกฤตภาค (Clipping) แล้วนำมาใส่แฟ้มตามหัวเรื่อง หรือเย็บเล่ม หรือทำแฟ้มสารนิเทศ (Information File) เพิ่มเติม

แฟ้มสารนิเทศ (Information File)

แฟ้มสารนิเทศ (Information File) คือข้อมูลเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่เป็นที่น่าสนใจซึ่งเก็บรวบรวมจากข่าว บทความ บทวิเคราะห์ วิจัยงานต่างๆ จากหนังสือพิมพ์วารสาร และสื่อพิมพ์อื่นๆ โดยนำมาเก็บรวบรวมไว้อย่างมีระบบ ในประเทศไทยมีการให้บริการ แฟ้มสารนิเทศ (Information File) ที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ นับเป็น Collection หนึ่งในหน่วยบริการช่วยการค้นคว้า

การให้บริการแฟ้มสารนิเทศ (Information File) ในห้องสมุดโรงเรียน

สำหรับโรงเรียนครูบรรณารักษ์ได้มีการจัดเก็บกฤตภาค ซึ่งเป็นลักษณะการจัดเก็บข้อมูลเดียวกับแฟ้มสารนิเทศ (Information File) เพียงแต่ไม่มีการจัดระบบและมีการใช้อย่างจริงจัง ดังนั้นครูบรรณารักษ์อาจเริ่มต้นดำเนินการใหม่ โดยกำหนดเรื่องที่จะจัดเก็บตามคำอธิบายรายวิชาของหลักสูตร ซึ่งครูกำหนดให้นักเรียนศึกษา ค้นคว้าในแผนการสอน แต่ไม่มีหนังสือที่ทันสมัย หรือมีไม่เพียงพอ หรือเป็นเรื่องที่มีการค้นพบ เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เช่น การค้นพบทางวิทยาศาสตร์ สิ่งแวดล้อมนโยบายต่างประเทศ เป็นต้น

การเลือกสิ่งพิมพ์เพื่อจัดเก็บข้อมูลในรูปของแฟ้มสารนิเทศ (Information File)

สิ่งพิมพ์ที่จะจัดเก็บข้อมูลเพื่อให้บริการข้อมูลเฉพาะเรื่อง สามารถนำมาจากแหล่งต่อไปนี้

๑. หนังสือพิมพ์จัดเก็บในลักษณะกฤตภาค

๒. วารสารและนิตยสาร สามารถเลือกตัดเก็บและเย็บรวมเป็นเรื่องไว้ เช่น เรื่องสั้น สารคดี ภาพงานศิลปะ การออกแบบ ชีวประวัติของบุคคลที่น่าสนใจ ตำราอาหาร งานประดิษฐ์ ฯลฯ โดยต้องเลือกจากวารสาร และนิตยสารที่ห้องสมุดไม่ได้เย็บเล่มและทำไม่ได้ ตีรชนวารสาร หรือจากสิ่งพิมพ์ที่มีผู้บริจาคให้ห้องสมุด และไม่ได้ให้ต่อเนื่อง อาจเลือกเรื่องที่น่าสนใจและมีประโยชน์ สามารถนำไปใช้ในการเรียนการสอนได้ ตัดเก็บไว้ก่อนจะจำหน่ายออกจากห้องสมุด

๓. จุลสาร หรือแผ่นพับในเรื่องที่เกี่ยวข้อง แต่ไม่ควรเป็นเรื่องที่หนาจนเกินไป และมีเนื้อหาน่าสนใจ

๔. ถ่ายเอกสาร บทความ หรือเรื่องที่จำเป็นต้องใช้ในกรณีไม่สามารถนำเอกสารตัวจริงมาได้ เช่น จากหนังสือของห้องสมุด เป็นต้น

ขั้นตอนการดำเนินการจัดทำ

๑. การดำเนินการเริ่มต้นจากการกำหนดหัวเรื่องที่จะจัดเก็บ ต่อจากนั้นจึงหาข้อมูลและนำข้อมูลที่ตัดแล้วมาเน็กและให้รายละเอียดเช่นเดียวกับการจัดทำกฤตภาค (Clipping)

๒. นำกฤตภาคมาจำแนกตามหัวเรื่องโดยในแต่ละเรื่องควรให้เรียงข้อมูลตามลำดับก่อนหลังของวัน เดือนปีของข้อมูล

๓. ในกรณีที่ข้อมูลยังมีน้อยให้จัดเก็บไว้ในแฟ้มอ่อน เรียงไว้ในตู้สี่ลิ้นชัก หรือที่แขวนแฟ้มหรือกล่องตามความเหมาะสม แต่ถ้ามีข้อมูลมากให้เย็บเป็นเล่ม เช่นเดียวกับหนังสือ ทั้งนี้ความหนาไม่ควรเกิน ๒๐๐ หน้า

๔. จำนวนแฟ้มหรือจำนวนเล่มที่จะถ่ายเอกสารเก็บไว้ขึ้นอยู่กับจำนวนที่ครูระบุไว้ในแผนการสอน ถ้าเรื่องใดไม่ระบุการใช้ให้จัดทำเพียง ๑-๒ ชุด

๕. หลังจากเย็บเล่มแฟ้มสารนิเทศ (Information File) เรียบร้อยแล้วให้เขียนปกกำหนดรหัสประจำเล่ม เขียนรหัสติดสันเล่ม จัดทำบัตรรายการ และบัตรหลักฐานสำหรับตรวจสอบหัวข้อเรื่อง

การดำเนินงานเทคนิค

เมื่อแฟ้มสารนิเทศ (Information File) ได้รับการเข้าเล่มเรียบร้อยแล้วให้นำมาลงทะเบียนพร้อมให้เลขรหัสประจำแต่ละหัวเรื่อง และแต่ละเล่ม เนื่องจากภายใต้หัวเรื่องเดียวกันเมื่อเก็บข้อมูล

ติดต่อกันเป็นเวลานาน จำนวนเล่มจะเพิ่มขึ้น

การใช้รหัสหัวเรื่องอาจให้เป็นตัวเลขตามลำดับการจัดเก็บ เช่น ถ้าเราเก็บข้อมูลเรื่องสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องแรก เราอาจกำหนดเลขรหัสของสิ่งแวดล้อมเป็นหมายเลข ๑ แต่เมื่อเก็บข้อมูลแล้วมีจำนวนเล่มมากขึ้นให้ใช้จุดทศนิยมเรียงตามลำดับไป เช่น

เลขรหัสประจำเล่ม

๑. สิ่งแวดล้อม

๑.๑ สิ่งแวดล้อม (๑ ม.ค. - ๓๑ ธ.ค. ๓๗)

๑.๒ สิ่งแวดล้อม (๑ ม.ค. - ๓๑ ธ.ค. ๓๗)

การทำบัตรรายการ

การทำบัตรรายการแฟ้มสารนิเทศ (Information File Card) อาจลงรายการง่ายๆ ดังตัวอย่างบัตรรายการของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ดังนี้

รหัสประจำเล่ม

๑.๑ สิ่งแวดล้อม

(๑ ม.ค. - ๓๑ ธ.ค. ๓๗)

หัวเรื่อง

วัน/เดือน/ปี
ของข้อมูล

ในกรณีที่แฟ้มสารนิเทศ (Information File) ที่ยังไม่ได้เข้าเล่ม แต่ให้บริการในรูปแฟ้มจะลงรายการในบัตรดังนี้

สื่อเลี่ยมเศรษฐกิจ

(ข้อมูลจัดเก็บในแฟ้ม)

หัวเรื่อง

บอกที่อยู่ของ
ข้อมูล

การจัดเรียงบัตรรายการแฟ้มสารนิเทศ (Information File Card)

การจัดเรียงบัตรรายการจัดเรียงตามลำดับอักษร ก-ฮ ของหัวเรื่องภายใต้แต่ละหัวเรื่อง จัดเรียงตามลำดับเลขรหัสประจำเล่มของแฟ้มสารนิเทศ (Information File) ดังตัวอย่าง

เชื่อนปากมูล

๒๐.๑ เชื่อนปากมูล

(๑ ม.ค. ๓๘ - ๓๑ ธ.ค. ๓๘)

๒๐.๒ เชื่อนปากมูล

(๑ ม.ค. ๓๙ - ๓๑ ธ.ค. ๓๙)

ป่าไม้และการทำป่าไม้

๒.๑ ป่าไม้และการทำป่าไม้

(๑ มี.ค. ๓๑ - ๒๙ มิ.ย. ๓๓)

๒.๒ ป่าไม้และการทำป่าไม้

(๑ ก.ค. ๓๑ - ๑๔ ธ.ค. ๓๔)

ระบบการจัดเก็บ

จัดเก็บในระบบชั้นเปิด แต่ไม่อนุญาตให้ยืมออกนอกห้องสมุดให้ยืมเฉพาะนำไปถ่ายเอกสารเท่านั้น การเรียงหนังสือบนชั้นใช้หลักเกณฑ์เช่นเดียวกับระบบทศนิยมของดิวอี้ คือ จัดเรียงตามเลขเรียกหนังสือ โดยเรียงจากเลขน้อยไปหาเลขมาก เรียงจากซ้ายไปขวา และจากบนลงล่าง

ระบบการค้น

ควรทำบัตรรายการแฟ้มสารนิเทศ (Information File) และเรียงไว้ในตู้บัตรรายการเพื่อสะดวกในการค้น โดยแยกบัตรรายการเฉพาะแฟ้มสารนิเทศ Information File ไว้ หรืออาจใช้สีบัตรให้ต่างจากบัตรรายการปกติ

๑๐. เขียนแผนการสอนที่ระบุการใช้สื่อจากการวิเคราะห์

ในการเขียนแผนการสอนครูผู้สอนจะต้องเขียนแผนการสอนตามรูปแบบที่กำหนด (รายละเอียดศึกษาจากเรื่องการสอนหน้า ๙๒)

อนึ่ง ในการสอน นอกจากครูจะเขียนแผนการสอนที่กำหนดหนังสือให้เด็กค้นคว้าแล้ว ครูอาจใช้การสอนโดยการสรุปจากสิ่งที่ครูศึกษาค้นคว้าเป็นใบงานและกิจกรรมให้นักเรียนศึกษาและปฏิบัติได้ การสอนเช่นนี้ นอกจากจะแสดงให้เห็นถึงการเรียนที่นอกเหนือจากแบบเรียนแล้ว แบบฝึกหัดหรือกิจกรรมยังเป็นการฝึกฝนทักษะในการใช้ข้อมูลของนักเรียนด้วย

ตัวอย่าง

ตอนที่ ๑ โครงสร้างแผนการเรียนการสอนระดับหน่วยการเรียนรู้

แผนการเรียนการสอนรายวิชา ส ๖๐๕ สังคมศึกษา

เรื่อง การรบบพม่าที่ลาดหญ้า คาบเวลาเรียน ๕ คาบ

เป้าหมาย/หลักการ/ความคิดรวบยอด

๑. ความสามารถ ความกล้าหาญ และความสามัคคีของคนในชาติสามารถนำประเทศให้รอดพ้นภัยพิบัติได้

๒. ความปลอดภัยของชาติขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้นำ

สาระสำคัญ

สงครามระหว่างไทยกับพม่าครั้งที่ ๑ ในรัชสมัยรัชกาลที่ ๑ ที่เรียกว่าสงครามเก้าทัพเป็นภัยคุกคามอิสรภาพของชาติไทยที่ใหญ่หลวง โดยเฉพาะการรบที่ทุ่งลาดหญ้า เป็นการรบที่ชี้เป็นชี้ตายของชาติไทย แต่ด้วยความสามารถของผู้นำประกอบกับความกล้าหาญและความสามัคคีของคนในชาติ ชาติไทยจึงสามารถดำรงความเป็นอิสรภาพไว้ได้

จุดประสงค์ทั่วไป

๑. ตระหนักถึงความสามารถ ความกล้าหาญ และความสามัคคีของคนในชาติ ที่มีผลให้สามารถรักษาอิสรภาพของชาติไว้ได้

๒. ตระหนักถึงความสำคัญของผู้นำที่มีต่อความอยู่รอดของประเทศชาติ

๓. รู้สึกชื่นชมความสามารถ ความกล้าหาญ และความสามัคคีของบรรพบุรุษ

จุดประสงค์เกี่ยวกับทักษะทางสังคมศึกษา

๑. สามารถทำงานร่วมกับหมู่คณะ

๒. สามารถศึกษาด้วยตนเอง

๓. สามารถอ่านและเขียนแผนที่ย่าง ๆ

ความรู้เดิมของผู้เรียน

๑. เรียนรู้เกี่ยวกับเหตุการณ์ปลายสมัยธนบุรีต่อต้านสมัยรัตนโกสินทร์มาแล้ว
๒. เรียนรู้เกี่ยวกับบทบาทของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช และสมเด็จพระเจ้ากรุงรัตนโกสินทร์ในสมัยกรุงธนบุรีและสมัยรัตนโกสินทร์มาแล้ว
๓. เรียนรู้เกี่ยวกับการทำแผนที่อย่างง่าย
๔. เรียนรู้การทำงานเป็นกลุ่ม

จุดประสงค์การเรียนรู้ปลายทาง

๑. วิเคราะห์การสู้รบที่ทุ่งลาดหญ้าด้วยการระบุปัจจัยต่าง ๆ ที่ทำให้ฝ่ายไทยชนะสงคราม พร้อมกับให้เหตุผลและยกตัวอย่างประกอบ
๒. บรรยายความรู้สึกที่มีต่อความสามารถ ความกล้าหาญ และความสามัคคีของบรรพบุรุษในการสู้รบป้องกันเอกราชของชาติไทย (ประมาณครึ่งหน้า)

จุดประสงค์การเรียนรู้ นำทาง กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน

จุดประสงค์ การเรียนรู้ นำทาง	กิจกรรมการเรียนการสอน	สื่อการเรียนการสอน
๑ บอกให้ทราบถึงเส้นทาง การเดินทางของฝ่าย พม่าและไทยได้	- กระตุ้นความสนใจ ต่อเรื่องที่จะเรียนด้วย การใช้คำถามหรือภาพ - สนทนาหรือทบทวน ถึงความรู้ที่ผู้เรียนควร มีมาก่อนที่จะเริ่มบทเรียน - บอกผู้เรียนให้ทราบถึง จุดประสงค์ของบทเรียน - เชื่อมโยงความรู้เดิมของ นักเรียนเข้ากับสิ่งที่จะ เรียนใหม่ (ใช้สื่อเอกสาร ๑) - แบ่งกลุ่มศึกษาสื่อเอกสาร ๒ และ ๓ - ทำงานในกลุ่ม สืบเนื่องจาก การศึกษาสื่อเอกสาร ๒ และ ๓	- สื่อเอกสาร ๑ : เหตุการณ์ใน ประเทศพม่าและไทย ระหว่าง พ.ศ. ๒๓๒๔-๒๓๒๘ - สื่อเอกสาร ๒ : การจัดทัพของ ฝ่ายพม่าเข้ามาล้อมกรุงเทพฯ ทุกทิศทาง - สื่อเอกสาร ๓ : การจัดทัพออก รับพม่าของฝ่ายไทย - สื่อเอกสาร ๔ : แผนที่แสดง เส้นทางเดินทัพของกองทัพ ฝ่ายไทยและพม่า (สำหรับครู)
๒. เปรียบเทียบการ ได้เปรียบและเสีย เปรียบของกองทัพ ไทยและพม่าได้	- อภิปรายในกลุ่มเกี่ยวกับ การได้เปรียบเสียเปรียบ ของกองทัพไทยและพม่า (ใช้สื่อเอกสาร ๕)	- สื่อเอกสาร ๕ : เอกสารช่วย แนะนำการอภิปราย

จุดประสงค์ การเรียนรู้แนวทาง	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	สื่อการเรียนรู้การสอน
๓. วิเคราะห์ข้อดีและ ข้อเสียของการตั้งรับ ศึกของฝ่ายไทยได้	- อภิปรายในกลุ่มเกี่ยวกับข้อดีและข้อเสียของการตั้งรับศึกของไทย - รายงานผลงานของกลุ่ม - แบ่งกลุ่มศึกษาสื่อเอกสาร ๖ และ ๗ - อภิปรายในกลุ่มเกี่ยวกับทำเลที่ตั้งของทั้งสองฝ่ายโดยใช้สื่อเอกสารประกอบ - อภิปรายทั้งชั้นในเรื่องเดียวกัน	- สื่อเอกสาร ๖ : การตั้งทัพของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช - สื่อเอกสาร ๗ : การตั้งทัพของฝ่ายพม่า
๔. วิเคราะห์คุณลักษณะ รัชกาลที่ ๑ กรมพระราชวังบวร และพระเจ้าปดุง	- ทั้งชั้นศึกษาสื่อเอกสาร ๘ และทำงานร่วมกันเกี่ยวกับกลยุทธ์ที่ฝ่ายไทยใช้ในการสู้รบที่ลาดหญ้า - กลุ่มอภิปรายคุณลักษณะของรัชกาลที่ ๑ กรมพระราชวังบวรและพระเจ้าปดุงโดยใช้สื่อเอกสาร ๑๐ ประกอบ - อภิปรายทั้งชั้นในเรื่องเดียวกัน	- สื่อเอกสาร ๘ : เอกสารช่วยแนะนำการอภิปราย - สื่อเอกสาร ๙ : การยุทธ์ที่ลาดหญ้า - สื่อเอกสาร ๑๐ : เอกสารประกอบด้านการอภิปราย

จุดประสงค์ การเรียนรู้ การเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนรู้	สื่อการเรียนรู้
	- กลุ่มวิเคราะห์การสู้รบที่ ลาดหน้าถึงปัจจัยที่ทำให้ ไทยชนะสงคราม - รายงานหน้าชั้น - ทุกคนเขียนบรรยายความ รู้สึกเกี่ยวกับความสามารถ ความกล้าหาญและความ สามัคคีของบรรพบุรุษไทย	

การประเมินจุดประสงค์การเรียนรู้

๑. การประเมินจุดประสงค์การเรียนรู้ นำทาง มอบงานให้กลุ่มทำแล้ว นักเรียน และครู ร่วมกันประเมินผลงาน

๒. การประเมินจุดประสงค์การเรียนรู้ปลายทาง

๑. มอบงานให้กลุ่มทำ แล้วนักเรียนและครูร่วมกันประเมินผลงาน

๒. นักเรียนแต่ละคนเขียนตอบข้อทดสอบอัตนัย ๑ ข้อ

การประเมินประสิทธิผลของหน่วยการเรียนรู้

ครูพิจารณาความเหมาะสมและความสอดคล้องกลมกลืนกันของรายละเอียดในหัวข้อต่อไปนี้

- เป้าหมาย/หลักการ/ความคิดรวบยอด
- จุดประสงค์การเรียนรู้
- เนื้อหาและลำดับของเนื้อหา
- กิจกรรมการเรียนการสอน
- สื่อการเรียนการสอน
- การประเมินผลการเรียนรู้
- สมรรถนะการเรียนรู้ของนักเรียน

ตอนที่ ๒ แผนการเรียนการสอนระดับหน่วยการเรียนรู้

แผนการเรียนการสอนรายวิชา ส ๒๐๕ สังคมศึกษา

เรื่อง การรพบม่าที่ลาดหญ้า คาบเวลาเรียน ๕ คาบ

ส่วนที่ ๑ ความคิดรวบยอด/จุดประสงค์ทั่วไป/และสาระสำคัญ

ความคิดรวบยอด

๑. ความสามารถ ความกล้าหาญ และความสามัคคีของคนในชาติสามารถนำประเทศให้รอดพ้นภัยพิบัติได้

๒. ความปลอดภัยของชาติขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้นำ

จุดประสงค์ทั่วไป

๑. ตระหนักถึงความสามารถ ความกล้าหาญ และความสามัคคีของคนในชาติ ที่มีผลให้สามารถรักษาอธิปไตยของชาติไว้ได้
๒. ตระหนักถึงความสำคัญของผู้นำที่มีต่อความอยู่รอดของประเทศชาติ
๓. รู้สึกชื่นชมความสามารถ ความกล้าหาญ และความสามัคคีของบรรพบุรุษ

จุดประสงค์การเรียนรู้ปลายทาง

๑. วิเคราะห์การสู้รบที่ทุ่งลาดหญ้าด้วยการระบุปัจจัยต่าง ๆ ที่ทำให้ฝ่ายไทยชนะสงคราม พร้อมกับให้เหตุผลและยกตัวอย่างประกอบ
๒. บรรยายความรู้สึกที่มีต่อความสามารถ ความกล้าหาญ และความสามัคคีของบรรพบุรุษในการสู้รบป้องกันเอกราชของชาติไทย (ประมาณครึ่งหน้า)

จุดประสงค์เกี่ยวกับทักษะทางสังคมศึกษา

๑. สามารถทำงานร่วมกับหมู่คณะ
๒. สามารถศึกษาด้วยตนเอง
๓. สามารถอ่านและเขียนแผนที่ง่าย ๆ

สาระสำคัญ

สงครามระหว่างไทยกับพม่าครั้งที่ ๑ ในรัชสมัยรัชกาลที่ ๑ ที่เรียกสงครามเก้าทัพเป็นภัยคุกคามอธิปไตยของชาติไทยอย่างใหญ่หลวง โดยเฉพาะการรบที่ลาดหญ้าเป็นการรบที่ชี้เป็นชี้ตายของชาติไทย แต่ด้วยความสามารถของผู้นำ ประกอบกับความกล้าหาญและความสามัคคีของคนในชาติ ชาติไทยจึงสามารถดำรงความเป็นอธิปไตยไว้ได้

ส่วนที่ ๒ จุดประสงค์การเรียนรู้ นำทาง เนื้อหาและสื่อการเรียนการสอน กิจกรรม การใช้สื่อฯ และการประเมิน

เรื่องที่ ๑ การเดินทาง (๒ คาบ)

จุดประสงค์การเรียนรู้ นำทาง

๑. สามารถบอกให้ทราบถึงเส้นทางการเดินทางของฝ่ายพม่าและฝ่ายไทยได้
๒. สามารถเปรียบเทียบการได้เปรียบของกองทัพไทยและพม่าได้
๓. สามารถวิเคราะห์ถึงข้อดีและข้อเสียของการรับศึกของฝ่ายไทยได้

เนื้อหาและสื่อการเรียนการสอน

เนื้อหา การเดินทาง

๑. การจัดทัพของฝ่ายพม่าเข้าล้อมกรุงเทพฯ ทุกทิศทาง
๒. การจัดทัพออกรับทัพพม่าของฝ่ายไทย

สื่อการเรียนการสอน

๑. สื่อเอกสาร ๑ เหตุการณ์ในประเทศพม่าและไทยระหว่าง พ.ศ. ๒๓๒๔-๒๓๒๘
๒. สื่อเอกสาร ๒ การจัดทัพของฝ่ายพม่าเข้ามาล้อมกรุงเทพฯ ทุกทิศทาง
๓. สื่อเอกสาร ๓ การจัดทัพออกมารับทัพพม่าของฝ่ายไทย
๔. สื่อเอกสาร ๔ แผนที่แสดงเส้นทางของกองทัพฝ่ายไทยและพม่า
๕. สื่อเอกสาร ๕ เอกสารช่วยแนะนำการอภิปรายในกิจกรรมข้อ ๔.๓

กิจกรรมการใช้สื่อฯ และการประเมินผล

๑. การเรียกความสนใจหรือนำเข้าสู่บทเรียน

ครูอาจจะใช้วิธีการต่าง ๆ ได้หลายวิธี เช่น

- บอกนักเรียนตรง ๆ ว่า เรื่องที่จะเรียนต่อไปนี้เป็นเรื่อง การรบพม่าที่ลาดหญ้า
- ใช้คำถาม ๒-๓ คำถามโยงไปสู่เรื่อง การรบพม่าที่ลาดหญ้า เช่น “มีการสงคราม

กับพม่าครั้งใดในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ที่พมามีกำลังมากกว่าฝ่ายไทยเป็น ๒ เท่า แต่ไทยสามารถขับไล่กองทัพพม่าแตกพ่ายไปได้?” หรือ “ใครเคยได้ยินชื่อพระยาเสือหรือเจ้าพระยาสุรสีห์ หรือกรม

พระราชวังบวรสุริยสิงหนาทบ้าง?” หรือ “ศึกใหญ่ที่สุดที่ได้ทำกับพม่าหลังจากตั้งกรุงเทพฯ เป็นราชธานีคือศึกอะไร?”

– ใช้ภาพแสดงการสู้รบที่ฝ่ายไทยใช้กระสุนไม่ถึงเข้าศึก (ถ้าหาได้) นำการสนทนาเข้าหาเรื่องการรบที่ลาดหญ้า

ฯลฯ

๒. การบอกผู้เรียนให้ทราบจุดประสงค์

สำหรับบทเรียนนี้ ครูไม่จำเป็นต้องบอกความคิดรวบยอดและจุดประสงค์ปลายทางให้นักเรียนทราบในตอนเริ่มบทเรียน แต่ควรบอกให้ทราบจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม (นำทาง) ของการเรียนการสอนเนื้อหาแต่ละตอน เพื่อว่าเมื่อทำกิจกรรมการเรียนการสอนครบทุกตอนแล้ว นักเรียนจะสามารถเกิดความรู้ความเข้าใจตามจุดประสงค์ปลายทาง และตามความคิดรวบยอดได้ด้วยตนเอง

ครูอาจจะบอกนักเรียนถึงจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม (นำทาง) ได้หลายวิธีเช่น

- บอกด้วยวาจา
- เขียนบนกระดานดำ
- พิมพ์เป็นเอกสารแจก
- เขียนแสดงบนแผ่นใส

๓. การกระตุ้นเตือนถึงความรู้ที่นักเรียนได้เรียนไปแล้ว

ครูฟื้นความรู้ความจำถึงเรื่องที่เคยเรียนไปแล้ว ซึ่งจะช่วยเป็นพื้นฐานทำความเข้าใจบทเรียนที่จะช่วยเรียนต่อไปนี้ ถ้านักเรียนไม่เคยเรียนมาก่อน ครูจำเป็นต้องให้ข้อมูลความรู้แก่นักเรียนเช่นเดียวกันเพื่อจะได้เข้าใจสิ่งที่จะเรียนใหม่ได้สะดวกขึ้น

ครูอาจจะใช้ **สื่อเอกสาร ๑** ประกอบการสนทนาฟื้นความรู้ความจำของนักเรียนเกี่ยวกับเหตุการณ์ทั้งฝ่ายพม่าและไทยในช่วงเวลาระหว่าง พ.ศ. ๒๓๒๔-๒๓๒๘ ก็ได้ โดยครูดำเนินการได้หลายวิธี เช่น

- สนทนาฟื้นความรู้เดิมของนักเรียน
- ทำแบบทดสอบก่อนเรียนถามความรู้ที่จะเป็นพื้นฐานสำหรับทำความเข้าใจสิ่งที่กำลังจะเรียนต่อไป เพื่อจะได้ทราบว่าควรเพิ่มเติมความรู้ความสำคัญ ๆ ที่นักเรียนควรจะรู้ก่อนอะไรบ้าง
- ครูอาจจะใช้ภาพประกอบการสนทนาก็ได้

๔. การเสนอบทเรียนใหม่

- ๔.๑ แบ่งกลุ่มนักเรียนประมาณ ๔-๕ กลุ่ม ให้ศึกษา สื่อเอกสาร ๒ และ ๓
- ๔.๒ ให้แต่ละกลุ่มทำแผนที่โครงร่างร่วมแสดงเส้นทางเดินทัพของพม่าเข้ามาล้อมทวาย และเส้นทางเดินทัพของไทยออกไปตั้งรับพม่า (ครูใช้สื่อเอกสาร ๔ เป็นแนวทางช่วยนักเรียนทำกิจกรรม)
- ๔.๓ แต่ละกลุ่มอภิปรายถึงการได้เปรียบและเสียเปรียบของกองทัพไทยและพม่า (มีสื่อเอกสาร ๕ ช่วยแนะนำการอภิปราย)
- ๔.๔ แต่ละกลุ่มวิเคราะห์การจัดทัพของรัชกาลที่ ๑ และสรุปให้เห็นถึงข้อดีและข้อเสียของการตั้งรับทัพพม่า
- ๔.๕ แต่ละกลุ่มรายงานการวิเคราะห์ในข้อ ๔.๔ ให้ทั้งชั้นฟัง จากนั้นครูและนักเรียนร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับความคิดเห็นที่เหมือนกันหรือแตกต่างกันแล้วสรุปเป็นความคิดเห็นของนักเรียนนำไปติดป้ายประกาศในห้องเรียนพร้อมกับแผนที่แสดงเส้นทางเดินทัพของไทยและพม่าประกอบไปด้วย (นักเรียนแต่ละคนควรจดบันทึกความคิดเห็นและแผนที่ไว้ศึกษาทบทวนเป็นส่วนตัวด้วย)

เรื่องที่ ๒ การยุทธ์ที่ทุ่งลาดหญ้า (๓ คาบ)

จุดประสงค์การเรียนรู้

๑. เปรียบเทียบการตั้งทัพของไทยและพม่าที่สมรภูมิลาดหญ้า
๒. วิเคราะห์คุณลักษณะของรัชกาลที่ ๑ กรมพระราชวังบวรฯ และพระเจ้าปดุง

เนื้อหาและสื่อการเรียนการสอน

เนื้อหา การยุทธ์ที่ทุ่งลาดหญ้า

๑. การตั้งทัพของสมเด็จพระราชวังบวรมหาสังฆนาท
๒. การตั้งทัพของฝ่ายพม่า
๓. การยุทธ์ที่ทุ่งลาดหญ้า

สื่อการเรียนการสอน

๑. สื่อเอกสาร ๖ การตั้งทัพของสมเด็จพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท
๒. สื่อเอกสาร ๗ การตั้งทัพของฝ่ายพม่า
๓. สื่อเอกสาร ๘ เอกสารช่วยแนะนำการอภิปรายสำหรับกิจกรรมข้อ ๔.๗

๔. สื่อเอกสาร ๙ การยุทธ์ที่ทุ่งลาดหญ้า

๕. สื่อเอกสาร ๑๐ เอกสารช่วยแนะนำการอภิปรายและวิเคราะห์สำหรับกิจกรรมข้อ ๔.๑๐

กิจกรรม การใช้สื่อฯ และการประเมินผล

๔.๖ แบ่งกลุ่มนักเรียนประมาณ ๔-๕ กลุ่ม (แบ่งกลุ่มใหญ่) ให้ศึกษาสื่อเอกสาร ๖,๗ โดยใช้แผนที่แสดงเส้นทางเดินทัพของกองทัพไทยและพม่า ซึ่งทั้งชั้นช่วยกันทำจากกิจกรรมข้อ ๔.๕ ในเรื่องที่ ๑ ประกอบความเข้าใจด้วย

๔.๗ แต่ละกลุ่มอภิปรายถึงข้อได้เปรียบเสียเปรียบเกี่ยวกับทำเลที่ตั้งของกองทัพของทั้งสองฝ่าย (ครูใช้ สื่อเอกสาร ๘ ช่วยแนะนำการอภิปราย) และสาเหตุที่ก่อให้เกิดข้อได้เปรียบเสียเปรียบนั้น ๆ แล้วบันทึกไว้

๔.๘ นักเรียนทั้งชั้นนำบันทึกผลการอภิปรายจากข้อ ๔.๗ มาอภิปรายร่วมกันโดยครูช่วยนำการอภิปรายและให้นักเรียนทุกคนบันทึกผลการอภิปรายไว้

๔.๙ ให้นักเรียนศึกษาสื่อเอกสาร ๙ แล้วช่วยกันเขียนรายงานกลยุทธ์ที่ฝ่ายไทยใช้ในการสู้รบลงบนกระดานดำ จากนั้นช่วยกันสรุปว่ายุทธวิธีเหล่านั้นเกิดผลอย่างไร

๔.๑๐ แบ่งกลุ่มนักเรียนเป็น ๔-๕ กลุ่ม (กลุ่มใหม่) ให้แต่ละกลุ่มวิเคราะห์คุณลักษณะของรัชกาลที่ ๑ กรมพระราชวังบวรฯ และพระเจ้าปดุง (ครูใช้ สื่อเอกสาร ๑๐ เป็นแนวทางเพิ่มเติมการอภิปราย) แล้วบันทึกไว้ นำบันทึกของแต่ละกลุ่มไปติดป้ายประกาศในห้องเรียนสำหรับนักเรียนอ่านอย่างทั่วถึงกัน

๔.๑๑ ครูและนักเรียนทั้งชั้นร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับคุณลักษณะของรัชกาลที่ ๑ กรมพระราชวังบวรฯ และช่วยกันสรุปคุณลักษณะเด่น ๆ ของทั้งสองพระองค์ที่มีผลให้ไทยได้ชัยชนะในการสงครามที่ลาดหญ้า (นักเรียนแต่ละคนควรบันทึกผลการอภิปรายไว้ด้วย)

๔.๑๒ แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มอีกครั้งหนึ่ง (กลุ่มใหม่) ให้แต่ละกลุ่มวิเคราะห์การสู้รบที่ลาดหญ้า โดยระบุปัจจัยต่าง ๆ ที่ทำให้ฝ่ายไทยชนะสงคราม พร้อมกับแสดงเหตุผลและตัวอย่างเหตุการณ์สงครามประกอบด้วย แล้วบันทึกผลการอภิปรายไว้

๔.๑๓ ผู้แทนกลุ่มรายงานการวิเคราะห์หน้าชั้น (แต่ละกลุ่มนำผลการวิเคราะห์ไปติดป้ายประกาศในห้องเรียนอ่านอย่างทั่วถึงกัน) จากนั้นครูและนักเรียนร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับผลการวิเคราะห์ของกลุ่มต่าง ๆ และสรุปสาระสำคัญ (นักเรียนแต่ละคนควรบันทึกผลสรุปไว้ด้วย)

๔.๑๔ นักเรียนทุกคนเขียนบรรยายความรู้สึกที่มีต่อความสามารถ ความกล้าหาญ และความสามัคคีของบรรพบุรุษในการสู้รบป้องกันเอกราชของชาติไทย (ประมาณครึ่งหน้า)

ส่วนที่ ๓ สื่อเอกสาร รายละเอียดของเนื้อหาสาระ

สื่อเอกสาร ๑

เหตุการณ์ในประเทศพม่าและไทยระหว่าง พ.ศ. ๒๓๒๔-๒๓๒๘

ใน พ.ศ. ๒๓๒๔ เกิดกบฏแย่งชิงราชสมบัติในประเทศพม่า พระเจ้าจิงจกจากเมืองพระชนม์ พระเจ้าปดุง ซึ่งเป็นพระเจ้าอาขึ้นครองราชสมบัติ ขณะเมื่อเกิดแย่งชิงราชสมบัติกันวุ่นวายในเมืองพม่านั้น เหล่าหัวเมืองขึ้นของพม่าก็พากันกระด้างกระเดื่องถึงบังอาจคุมกำลังไปปล้นเมืองอังวะซึ่งเป็นราชธานีก็มี พระเจ้าปดุงต้องทำสงครามปราบปรามเสี้ยนหนามแผ่นดินอยู่หลายปี แต่พระเจ้าปดุงนั้นเข้มแข็งในการศึกยิ่งกว่าบรรดาราชวงศ์ของพระเจ้าอลองพญาองค์อื่น ๆ เมื่อปราบปรามพวกที่คิดร้ายราบคาบทั่วทั้งเขตพม่ารวมญและไทยใหญ่แล้ว จึงสร้างเมืองอมรปุระขึ้นเป็นราชธานีใหม่เมื่อ พ.ศ. ๒๓๒๖ แล้วยกกองทัพไปตีประเทศมณีปุระทางฝ่ายเหนือ และประเทศยะไข่ทางตะวันตกได้ทั้งสองประเทศแผ่ราชอาณาจักรกว้างขวางยิ่งกว่ารัชกาลก่อน ๆ โดยมากพระเจ้าปดุงเสวยราชย์มาได้ ๓ ปี จึงคิดจะเข้ามาตีเมืองไทยให้มีเกียรติยศเป็นมหาราชเหมือนเช่นพระเจ้าหงสาวดีบุเรงนอง ด้วยในขณะนั้นพระเจ้าปดุงก็ได้ประเทศที่ใกล้เคียงไว้ในอาณาเขตมีรั้วและบริบูรณ์ และทำสงครามมีชัยชนะมาทุกแห่ง

ทางด้านไทยในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี นั้น พระองค์ท่านทรงมีพระราชภารกิจทางการเมืองสงครามเกือบตลอดรัชกาล การสร้างบ้านสร้างเมืองก็ยังมิได้ทำกันอย่างประณีตเท่าใดนัก เพราะขาดทั้งเวลาและกำลังทรัพย์ บ้านเมืองยังไม่เข้าสู่ความสงบสุขนานพอที่พระเจ้าแผ่นดินจะทรงหันความสนใจมาสู่การทำนุบำรุงบ้านเมืองให้เจริญรุ่งเรืองเหมือนครั้งกรุงศรีอยุธยา และในปลายรัชกาลยังเกิดการจลาจลขึ้นในกรุงธนบุรี สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีเกิดพระจริตพันเพื่อนถึงพระองค์ความเดือดร้อนแก่ผู้คนทั้งสงฆ์และฆราวาส พระยาสุวรรณกับพวกถือโอกาสคบคิดกันเป็นกบฏ คุมพระองค์สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีไปขังไว้แล้วตนเองออกว่าราชการ จึงเกิดการรบพุ่งกันระหว่างกบฏและฝ่ายต่อต้านการกบฏ เมื่อสมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึก ซึ่งกำลังไปราชการทัพอยู่ที่ประเทศกัมพูชาทราบข่าวการจลาจล รีบยกกองทัพกลับมาถึงกรุงธนบุรีในวันที่ ๖ เมษายน ๒๓๒๕ ราษฎรพากันขึ้นชมยินดีออกไปคอยต้อนรับขอให้ช่วยปราบยุคเข็ญ ครั้นมาถึงพระราชวังข้าราชการทั้งปวงก็พากันอ่อนน้อมอัญเชิญขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์ จึงทรงปราบปรามการกบฏและการจลาจลจนวายให้หมดสิ้นไป และปราบดาภิเษกขึ้นเป็นพระเจ้าแผ่นดินทรงพระนามว่า **พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก**

พระราชภารกิจแรกที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงกระทำภายหลังจากขึ้นเสวยราชย์ใน พ.ศ. ๒๓๒๕ จนถึง พ.ศ. ๒๓๒๘ คือ การสร้างกรุงเทพฯ เป็นราชธานีแทนกรุงธนบุรี นอกจากนี้ได้ทรงสถาปนาพระราชวงศ์และทรงแต่งตั้งข้าราชการตามโบราณราชประเพณี โปรดให้สมเด็จพระอนุชาธิราช ซึ่งเดิมเป็นตำแหน่งเจ้าพระยาสุรสีห์ ขึ้นเป็นพระมหาอุปราช กรมพระราชวังบวรสถานมงคล (วังหน้า) ใช้พระนามเฉพาะพระองค์ว่า กรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท และยังได้ทรงสถาปนาพระยาสุริยอภัย พระเจ้าหลานเธอขึ้นเป็นเจ้าฟ้ากรมหลวงอนุรักษ์เทเวศร์ ซึ่งภายหลังเมื่อรบชนะพม่าใน พ.ศ. ๒๓๒๘ แล้วก็โปรดให้เลื่อนขึ้นเป็น กรมพระราชวังบวรสถานพิมุข (วังหลัง)

สื่อเอกสาร ๒

การจัดทัพของฝ่ายพม่าเข้ามาล้อมกรุงเทพฯ ทุกทิศทาง

ครั้นถึงปีมะเส็ง พ.ศ. ๒๓๒๘ พระเจ้าปดุงให้เตรียมกองทัพที่จะยกเข้ามาตีเมืองระบม เกณฑ์คนทั้งในเมืองหลวงและหัวเมืองขึ้น ตลอดจนเมืองประเทศราชหลายชาติหลายภาษา รวมจำนวนพล ๑๔๔,๐๐๐ จัดเป็นกระบวนทัพ ๙ ทัพ คือ

ทัพที่ ๑ ให้แมงยี แมงชองกยอเป็นแม่ทัพ มีทั้งทัพบกทัพเรือจำนวนพล ๑๐,๐๐๐ เปิกำปั่นรบ ๑๕ ลำ ลงมาตั้งที่เมืองมะริด ให้ยกทัพบกมาตีหัวเมืองทางบกขึ้นได้ตั้งแต่เมืองชุมพรลงไปจนถึงเมืองสงขลา ส่วนทัพเรื่อนั้นให้ตีหัวเมืองฝ่ายทะเลตะวันตกตั้งแต่เมืองตะกั่วป่าลงไปจนถึงเมืองกลาง

ทัพที่ ๒ ให้ฮอนอกแฝกคิดห่วนเป็นแม่ทัพ ถือพล ๑๐,๐๐๐ ลงมาตั้งที่เมืองทวาย ให้เข้าทางด่านบ้องตีมาตีหัวเมืองไทยฝ่ายตะวันตกตั้งแต่เมืองราชบุรี เมืองเพชรบุรีลงไปบรรจบกองทัพที่ ๑ ที่เมืองชุมพร

ทัพที่ ๓ ให้ห่วนคียสะโตะศิริมหาอุจจานา เจ้าเมืองตองอูเป็นแม่ทัพ ถือพล ๓๐,๐๐๐ ยกมาทางเมืองเชียงแสน ให้ลงมาตีเมืองนครลำปางและหัวเมืองทางริมแม่น้ำแควใหญ่และน้ำแม่ตั้งแต่เมืองสวรรคโลก เมืองสุโขทัย ลงมาบรรจบกองทัพหลวงที่กรุงเทพฯ

ทัพที่ ๔ ให้เมียนห่วนแมงยิมหาทิมชองเป็นแม่ทัพ ถือพล ๑๑,๐๐๐ ยกลงมาตั้งที่เมืองเมาะตะมะ เป็นทัพหน้าที่จะยกเข้ามาตีกรุงเทพฯ ทางด่านพระเจดีย์สามองค์

ทัพที่ ๕ ให้เมียนเมห่วนเป็นแม่ทัพ ถือพล ๕๐,๐๐๐ มาตั้งที่เมืองเมาะตะมะเป็นแม่ทัพหนุนทัพที่ ๔

ทัพที่ ๖ ให้ตะแคงกามะ ราชบุตรที่ ๒ เป็นแม่ทัพ ถือพล ๑๒,๐๐๐ มาตั้งที่เมืองเมาะตะมะ เป็นทัพหน้าที่ ๑ ของทัพหลวงที่จะยกเข้ามากรุงเทพฯ ทางด่านพระเจดีย์สามองค์

ทัพที่ ๗ ให้ตะแคงจักกู ราชบุตรที่ ๓ เป็นแม่ทัพ ถือพล ๑๑,๐๐๐ มาตั้งที่เมืองเมาะตะมะเป็นทัพหน้าที่ ๒ ของทัพหลวง

ทัพที่ ๘ เป็นกองทัพหลวงจำนวน ๕๐,๐๐๐ พระเจ้าปดุงเป็นจอมทัพเสด็จลงมาเมืองเมาะตะมะเมื่อเดือน ๑๒ ปีมะเส็ง

ทัพที่ ๙ ให้จอยชองนรธาเป็นแม่ทัพ ถือพล ๕,๐๐๐ ยกเข้ามาทางด่านแม่ละเมา แลวงเมืองตาก มาตีหัวเมืองทางเหนือริมแม่น้ำพิงตั้งแต่เมืองตาก เมืองกำแพงเพชร ลงมาบรรจบทัพหลวงที่กรุงเทพฯ

กองทัพบกทั้งเก้าทัพที่กล่าวมานี้ กำหนดให้ยกเข้าตีเมืองไทยในเดือนอ้ายปีมะเส็งพร้อมกัน
ทุกทัพ คือ จะตรงมาตีกรุงเทพฯ ๕ ทัพเป็นจำนวนพล ๘๙,๐๐๐ ตีหัวเมืองฝ่ายเหนือ ๒ ทัพ เป็น
จำนวนพล ๓๕,๐๐๐ ตีหัวเมืองปักษ์ใต้ฝ่ายตะวันตก ๒ ทัพ จำนวนพล ๒๐,๐๐๐ จำนวนพลของ
ข้าศึกที่ยกมาตีเมืองไทยครั้งนี้รวมทั้งสิ้นจึงเป็น ๑๔๔,๐๐๐ ด้วยกัน

สื่อเอกสาร ๓

การจัดทัพออกรับทัพพม่าของฝ่ายไทย

ขณะพม่าลงมือประชิดพลในฤดูฝนปีมะเส็งนั้น พวกกองมอญไปลาดตระเวนสืบหาพบความว่า พม่าเตรียมทัพที่เมืองเมะตะมะจะมาตีเมืองไทย เมืองกาญจนบุรีบอกเข้ามาถึงกรุงเทพฯ เมื่อวันอาทิตย์เดือน ๑๒ แรม ๙ ค่ำ ต่อนั้นมาหัวเมืองเหนือได้ตั้งปวงกับออกชาวข้าศึกพม่าเข้ามาโดยลำดับ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกจึงโปรดให้ประชุมพระราชวงศานวงศ์กับทั้งเสนาบดีข้าราชการผู้ใหญ่พร้อมกันหน้าพระที่นั่งทรงปรึกษาการที่จะต่อสู้พม่าข้าศึก ที่ประชุมมีความเห็นว่า กำลังข้างฝ่ายไทยมีจำนวนพลสำรวจได้เพียง ๗๐,๐๐๐ เศษ น้อยกว่าข้าศึกมากนัก เวลานั้นสืบได้ความว่ากองทัพใหญ่ของข้าศึกยกเข้ามาทางด่านพระเจดีย์สามองค์ และพระเจ้าปดุงเป็นจอมพลมาเองในทางนั้นด้วย พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกจึงโปรดให้จัดกองทัพสำหรับที่จะต่อสู้เป็น ๔ ทัพ คือ

ทัพที่ ๑ ให้กรมพระราชวังหลัง (เวลานั้นยังดำรงพระยศเป็นเจ้าฟ้ากรมหลวงอนุรักษ์เทเวศร์) เป็นแม่ทัพ ถือพล ๑๕,๐๐๐ ไปตั้งขัดตาทัพอยู่ที่เมืองนครสวรรค์ คอยป้องกันอย่าให้กองทัพพม่าที่ยกลงมาทางข้างเหนือล่วงเลยมาถึงกรุงเทพฯ ได้ในเวลากำลังต่อสู้ข้าศึกทางเมืองกาญจนบุรี

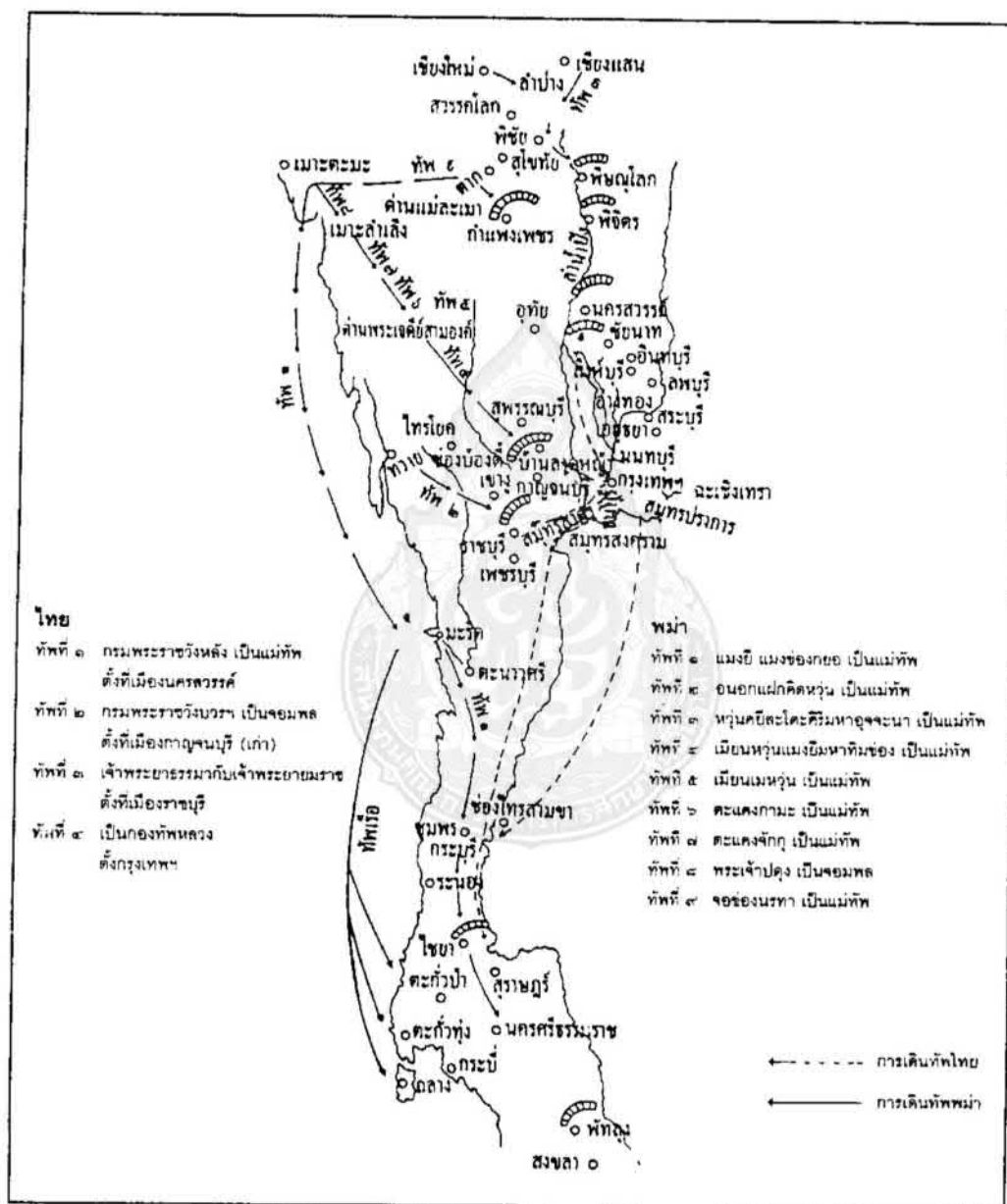
ทัพที่ ๒ เป็นกองทัพใหญ่กว่าทุกทัพจำนวนพล ๓๐,๐๐๐ ให้กรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาทเสด็จเป็นจอมพลไปตั้งที่เมืองกาญจนบุรี (เก่า) คอยต่อสู้กองทัพพระเจ้าปดุงที่จะยกเข้ามาทางด่านพระเจดีย์สามองค์

ทัพที่ ๓ ให้เจ้าพระยาธรรมา (บุญรอด) กับเจ้าพระยายมราชถือพล ๕,๐๐๐ ไปตั้งอยู่ที่เมืองราชบุรี รักษาทางลำเลียงของกองทัพที่ ๒ และคอยต่อสู้พม่าซึ่งจะยกมาแต่ทางใต้หรือทางเืองทวาย

ทัพที่ ๔ กองทัพหลวง จัดเตรียมไว้ในกรุงจำนวนพล ๒๐,๐๐๐ เศษ เป็นกองหนุน ถ้ากำลังข้าศึกหนักทางด้านไหนจะได้ยกไปช่วยให้ทันที

สื่อเอกสาร ๔

แผนที่แสดงเส้นทางเดินทัพของกองทัพฝ่ายไทยและพม่า

แผนที่สังเขป การเดินทัพ รัชกาลที่ ๑ กรุงรัตนโกสินทร์ ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๓๒๘ พม่ายกกองทัพมา ๕ ทาง

สื่อเอกสารที่ ๕

เอกสารช่วยแนะนำการอภิปรายสำหรับกิจกรรมข้อ ๔.๓

นักเรียนอภิปรายถึงการได้เปรียบและเสียเปรียบของกองทัพไทยและพม่า โดยพิจารณาประเด็นต่อไปนี้ ประกอบด้วย

๑. กำลังพล
๒. เส้นทางและระยะทางในการเดินทาง
๓. ระยะเวลา
๔. การสื่อสาร
๕. เสบียงอาหาร
๖. ขวัญและกำลังใจ

สื่อเอกสาร ๖

การตั้งทัพของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช

กรมพระราชวังบวรฯ เสด็จยกกองทัพออกจากกรุงเทพฯ ในเดือนอ้ายปีมะเส็ง ทรงจัดให้พระยากลาโหมราชเสนา พระยาจ่าแสนยากรเป็นกองหน้า เจ้าฟ้ากรมหลวงจักรเจษฎาเป็นยกกระบัตรทัพ เจ้าพระยารัตนาพิพิธที่สมุหนายกเป็นเกียกกาย พระยามนเทียรบาลเป็นกองหลังยกไปถึงเมืองกาญจนบุรี (เก่า) ให้ตั้งค่ายมั่นในทุ่งลาดหญ้าที่เชิงเขาบรรทัดเป็นหลายค่ายชักปีกกาถึงกันสกัดที่พม่าจะยกเข้ามา แล้วทรงจัดให้พระยามหาโยธา (เจ่ง) คุมกองมอญจำนวนพล ๓,๐๐๐ ยกออกไปตั้งขัดตาทัพอยู่ที่ด่านกรมช้าง อันเป็นช่องเขาริมลำน้ำแควใหญ่ในทางที่ข้าศึกจะยกมาเน้นอีกแห่งหนึ่ง

สื่อเอกสาร ๗

การตั้งทัพของฝ่ายพม่า

ฝ่ายกองทัพพม่าที่ยกเข้ามาทางด้านพระเจดีย์สามองค์ ทัพเมียนหมื่นที่ ๔ ยกเข้ามาก่อน เดินผ่านแขวงเมืองไทรโยกตัดมาลงทางริมน้ำแควใหญ่ที่เมืองท่ากระดานเดินทางริมน้ำต่อลงมาถึง ด้านกรมช้าง พม่ามากกว่ากระดมตีค่ายกองมอญซึ่งรักษาทางด้านกรมช้างแตก แล้วยกเข้ามาถึง ข่ายทุ่งลาดหญ้าที่กองทัพกรมพระราชวังบวรฯ ตั้งรับอยู่ ทัพพม่าที่ ๔ ก็ต้องหยุดอยู่เพียงเชิงเขา เมื่อ กองหน้าหยุดอยู่บนภูเขากองทัพที่ยกตามกันมาข้างหลังก็ต้องหยุดตั้งค่ายอยู่บนภูเขาเป็นระยะกันไป กล่าวคือมีทัพเมียนหมื่นที่ ๕ ทัพตะแคงกามะราชบุตรที่ ๖ ตั้งอยู่ที่ท่าดินแดง ทัพตะแคงจักรราช บุตรทัพที่ ๗ ตั้งอยู่ที่สามสบ ทัพหลวงของพระเจ้าปดุงทัพที่ ๘ ต้องตั้งอยู่บนปลายลำน้ำลอนที่ พ้นพระเจดีย์สามองค์เข้ามาเพียง ๒ ระยะ กองทัพพม่าตั้งอยู่บนภูเขาจะหาเสบียงอาหารในแดนไทย ไม่ได้ ก็ต้องหาขนเสบียงจากแดนเมืองพม่าข้ามเขามาส่งกันทุกทัพ

สื่อเอกสาร ๘

เอกสารช่วยแนะนำการอภิปรายสำหรับกิจกรรมข้อ ๔.๗

นักเรียนอภิปรายถึงการได้เปรียบและเสียเปรียบเกี่ยวกับทำเลที่ตั้งของกองทัพไทยและพม่า โดยอาศัยคำถามต่อไปนี้เป็นแนวทาง

๑. ตำแหน่งที่ตั้งค่ายของกรมพระราชวังบวรฯ มีข้อได้เปรียบและเสียเปรียบอย่างไร หรือไม่ในการสู้รบ
๒. ตำแหน่งที่ตั้งทัพของฝ่ายพม่ามีข้อได้เปรียบและเสียเปรียบหรือไม่ในการสู้รบ
๓. เหตุไรจึงมีการได้เปรียบและเสียเปรียบเกี่ยวกับทำเลที่ตั้งทัพ
๔. นักเรียนคิดว่าทั้งสองฝ่ายมีการวางแผนเกี่ยวกับการเลือกทำเลที่ตั้งทัพไว้อย่างไรหรือไม่

สื่อเอกสาร ๙

การยุทธ์ที่ทุ่งลาดหญ้า

ในพงศาวดารพม่าว่า กองทัพพม่าเข้ามาได้สู้รบกับกองมอญที่รักษาด่านกรามซัง กองมอญล่าถอย พม่าติดตามมาถึงที่ค่ายไทยที่ลาดหญ้า ก็ตรงเข้าตีค่ายไทยได้รบกันเป็นสามวัน พม่ารบถล่มเข้ามาให้ไทยล้อมจับได้กอง ๑ นายทัพพม่าเห็นว่าไทยมีกำลังมากเกรงจะเสียที จึงให้ค่ายมั่นลงหวังจะรบพุ่งขับเคี่ยวกับไทยต่อไป

ปรากฏว่าพอกองทัพพม่าตั้งค่ายลงที่เชิงเขาบรรทัด กรมพระราชวังบวรฯ ก็ให้ตีค่ายพม่า แต่พม่าสู้รบแข็งแรง ไทยตีเอาค่ายพม่ายังไม่ได้ก็ตั้งสู้รบพุ่งติดพันกันอยู่ พม่าให้ปลุกหอรบเอาไว้ใหญ่ขึ้นมายิงค่ายไทย กรมพระราชวังบวรฯ จึงให้เอาปืนใหญ่และปืนปากกวางอย่างยิงด้วยท่อน้ำไฟใช้เป็นกระสุน ไปตั้งรายยิงหอรบพม่าหักพังลงและถูกผู้คนล้มตายจนพม่าครั้นคร้ามไม่กล้าออกมาตีค่ายไทย กรมพระราชวังบวรฯ จึงทรงตั้งกองโจร ให้พระยาสิทธิราชเดโชชัย พระยาทำยนน้ำ กับพระยาเพชรบุรี คุมไปซุ่มสกัดคอยตีลำเลียงเสบียงอาหารที่ส่งมายังค่ายพม่าซ้ำศึก พระยาทั้ง ๓ ยกไปแถวเกียจคร้านอ่อนแอ ดำรัสสั่งให้ประหารชีวิตเสียทั้ง ๓ คน แล้วให้พระองค์เจ้าขุนเณรถือพล ๑,๘๐๐ ไปเป็นกองโจรซุ่มอยู่ที่พุตะไคร้ทางลำน้ำแควไทรโยคซึ่งใกล้กับทางที่พม่าจะส่งลำเลียงมานั้น

ในพงศาวดารพม่าว่า กองทัพพม่าที่ยกมาทางด้านพระเจดีย์สามองค์คราวนั้นขาดเสบียงอาหารมาแต่แรกทุก ๆ ทัพ พระเจ้าปดุงทรงทราบว่กองทัพพม่าตั้งประชิดอยู่กับไทย มีแม่เสบียงในกองทัพหลวงส่งมายังกองทัพพม่า ก็ถูกไทยตีชิงเอาไปเสียเนื่อง ๆ ครั้งหนึ่งให้เอาเสบียงบรรทุกช้าง ๖๐ เชือก มีกองลำเลียงคุมมา ๕๐๐ คน กองโจรของไทยที่ไปซุ่มอยู่ที่ตีเอาไปหมด ที่พม่าจึงส่งเสบียงกันไม่ได้

ต่อมากรมพระราชวังบวรฯ ทรงทำกลอุบาย เวลากลางคืนให้กองทัพลอบกลับมาโจมตีค่ายพม่า ครั้นเวลาเช้าให้กองทัพนั้นถือธงทิวเดินเป็นกระบวนทัพกลับไปเนื่อง ๆ พม่าอยู่ที่สูงแลเห็นว่ากองทัพไทยได้กำลังเพิ่มเติมไปเสมอ พม่าก็ยิ่งครั่นคร้ามเข้าทุกที

กรมพระราชวังบวรฯ ทรงสังเกตเห็นว่ากองทัพพม่าอดอยากครั่นคร้ามมากอยู่แล้ว ครั้นถึงวันศุกร์เดือน ๓ แรม ๔ ปีมะเส็ง ก็ดำรัสสั่งให้กองทัพไทยเข้าระดมตีค่ายพม่าพร้อมกันทุกค่ายในเวลาเดียวกัน พม่าก็แตกฉานทั้งกองทัพที่ ๔ และที่ ๕ ไทยได้ค่ายพม่าหมดทุกค่าย ชำพันพม่าล้มตายเสียเป็นอันมาก ที่เหลือตายแตกหนีกลับไป กองโจรของพระองค์เจ้าขุนเณรพบเข้าก็ตีซ้ำเดิม ชำพันพม่าและจับส่งมาถวายอีกก็มาก

ในพงศาวดารพม่าว่า เมื่อไทยตีค่ายพม่าได้ครั้งนั้น พม่ากำลังอดอยากอดโรยถูกไทยเข้าตายเสียบ้างจับได้บ้าง ทัพนายไพร่ประมาณ ๒,๐๐๐ คน

ครั้นพระเจ้าปดุงทราบข่าวกองทัพหน้าแตกกลับไปก็เห็นว่าจะทำการต่อไปไม่สำเร็จ ด้วยกองทัพมาที่ยกมากับพระเจ้าปดุงทางด้านพระเจดีย์สามองค์ขัดสนเสบียงอาหาร และผู้คนเจ็บไข้ล้มตายลงด้วยกันทุก ๆ ทပ် จึงสั่งให้เลิกทัพกลับไปเมืองเมะตะมะ

สื่อเอกสาร ๑๐

เอกสารช่วยแนะนำการอภิปรายและวิเคราะห์สำหรับกิจกรรมข้อ ๔.๑๐

กิจกรรมที่นักเรียนกระทำร่วมกันตั้งแต่ข้อ ๔.๖-๔.๙ จะช่วยให้นักเรียนสามารถทำกิจกรรมในข้อ ๔.๑๐ ได้เป็นอย่างดี ครูอาจจะช่วยชี้นำประเด็นการอภิปรายตามข้อ ๑ และ ๒ เพิ่มเติมเพื่อให้การวิเคราะห์ในข้อ ๓ สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

๑. การที่กรมพระราชวังบวรฯ ทรงลงโทษประหารชีวิตพระยาสีหราชเดโชชัย พระยาทำะน้ำ และพระยาเพชรบุรีนั้นเหมาะสมหรือไม่ เพราะเหตุใด
๒. เหตุไรพม่าจึงไม่สามารถแก้ปัญหาเสบียงอาหารขาดแคลนได้
๓. วิเคราะห์คุณลักษณะของรัชกาลที่ ๑ พระเจ้าปดุง และกรมพระราชวังบวรฯ

หนังสืออ้างอิง

เอกสารเนื้อหาอาศัยข้อความจากหนังสือ ไทยรบพม่า ของสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ และ ประวัติศาสตร์สมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๑ - รัชกาลที่ ๓ (พ.ศ. ๒๓๒๕ - พ.ศ. ๒๓๙๔) ของ ม.ร.ว.แสงโสม เกษมศรี และนางวิมล พงศ์พิพัฒน์

ส่วนที่ ๔ คำอธิบายเกี่ยวกับการประเมินผล

การประเมินผลก่อนเรียน

ก่อนเริ่มบทเรียน ครูอาจจะตั้งคำถามทดสอบความรู้ของนักเรียนเกี่ยวกับบุคคลสำคัญที่จะมีบทบาทในสงครามที่ลาดหญ้า และเหตุการณ์ตอนปลายสมัยธนบุรีต่อต้านรัตนโกสินทร์ เพื่อ

เป็นการเตรียมผู้เรียนให้สามารถทำความเข้าใจเรื่องที่จะเรียนได้ง่ายขึ้น เรื่องที่นักเรียนควรมีความรู้มาก่อนบ้างแล้วก็คือ

- รัชกาลที่ ๑ และกรมพระราชวังบวรฯ
- เหตุการณ์ตอนปลายสมัยธนบุรี
- การเพิ่ตั้งกรุงเทพฯ เป็นราชธานี
- การที่พระเจ้าปดุงมีอำนาจขึ้นในช่วงเวลาเดียวกัน

การประเมินผลระหว่างเรียน

ในขั้นตอนหนึ่งของการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนที่ครูควรทำคือ การกระตุ้นเตือนถึงสิ่งที่นักเรียนได้เรียนรู้ไปแล้ว เพื่อช่วยให้ผู้เรียนนำความรู้เดิมมาเชื่อมโยงหรือเป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจความรู้ใหม่ การประเมินผลก่อนเรียนจึงช่วยให้ครูทราบว่าต้องเตรียมตัวนักเรียนมากน้อยเพียงไร (ในกรณีที่ผู้เรียนขาดความรู้เดิมที่ควรมี) และควรกระตุ้นนักเรียนให้นำความรู้เดิมมาใช้เพื่อทำความเข้าใจความรู้ใหม่อย่างไร (ในกรณีที่นักเรียนมีความรู้เดิมที่เป็นประโยชน์อยู่แล้ว)

จากการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในส่วนที่ ๒ สามารถแจกแจงให้เห็นส่วนที่เป็นการประเมินผลระหว่างเรียนได้ดังต่อไปนี้

ในการเสนอบทเรียนใหม่ ผู้สอนควรช่วยนักเรียนโดยการ เสนอแนะแนวทางการเรียน และการทำความเข้าใจ ตลอดจนให้ผู้เรียนได้มีโอกาสร่วมกระทำกิจกรรม เพื่อทดสอบว่านักเรียนเข้าใจเนื้อหาสาระหรือไม่ และ ครูควรประเมินผลในทันทีด้วย

กิจกรรมข้อ ๔.๒ ที่ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มทำแผนที่โครงสร้างแสดงเส้นทางเดินทัพของพม่าและไทย เป็นการแนะแนวทางการทำความเข้าใจเนื้อหาสาระที่อ่าน และเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ลงมือทำงาน

กิจกรรมข้อ ๔.๓ ที่ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มอภิปรายถึงการได้เปรียบและเสียเปรียบของกองทัพไทยและพม่า รวมทั้งเอกสารแนะนำการอภิปราย และ**กิจกรรมข้อ ๔.๔** การให้วิเคราะห์ข้อดีและข้อเสียของการตั้งทัพไทยรับทัพพม่า ถือว่าเป็นการช่วยแนะนักเรียนในการทำความเข้าใจเนื้อหาสาระที่อ่านในระดับที่ต้องใช้ความคิดสูงขึ้น

กิจกรรมข้อ ๔.๕ ที่ให้นักเรียนนำผลงานในกลุ่มมาอภิปรายและสรุปผลเป็นการประเมินผลงานของนักเรียนโดยผู้เรียนเองส่วนหนึ่ง และครูช่วยประเมินอีกส่วนหนึ่ง

กิจกรรมข้อ ๔.๒-๔.๕ เป็นวิธีการที่ช่วยให้นักเรียนทำความเข้าใจและจดจำสาระของเรื่องได้ดีและยาวนาน

กิจกรรมข้อ ๔.๖ และ ๔.๗ แผนที่โครงร่างแสดงการเดินทัพและตั้งทัพของฝ่ายไทยและพม่า รวมทั้งเอกสารช่วยแนะการอภิปรายเกี่ยวกับการได้เปรียบและเสียเปรียบของทำเลที่ตั้งทัพ เป็นเครื่องช่วยการศึกษาทำความเข้าใจความคิดรวบยอดที่สูงขึ้น

กิจกรรมข้อ ๔.๘ การนำผลงานจากกิจกรรมข้อ ๔.๗ มาอภิปรายถือเป็นการประเมินผลงานร่วมกัน

กิจกรรมข้อ ๔.๙ เป็นการช่วยแนะแนวทางการทำความเข้าใจเนื้อหาสาระ ซึ่งจะเป็พื้นฐานนำไปวิเคราะห์หาความหมายที่ลึกซึ้งขึ้นในกิจกรรมข้อ ๔.๑๐

กิจกรรมข้อ ๔.๑๐ เอกสารแนะประเด็นการวิเคราะห์เกี่ยวกับคุณลักษณะของรัชกาลที่ ๑ กรมพระราชวังบวรฯ และพระเจ้าปดุง จะช่วยเป็นแนวทางการอภิปรายในกลุ่ม และช่วยให้เข้าใจความหมายที่ลึกซึ้งของเรื่องได้ดีขึ้น

กิจกรรมข้อ ๔.๑๑ เป็นการทำงานร่วมกันระหว่างครูและนักเรียนและประเมินผลพร้อมกันไป

การประเมินผลปลายทาง

กิจกรรมข้อ ๔.๑๒, ๔.๑๓ และ ๔.๑๔ เป็นกิจกรรมรวบยอดซึ่งถือว่าเป็นการประเมินผลตามจุดประสงค์ปลายทางของบทเรียนทั้งบท โดยอาศัยความรู้ ความเข้าใจและประสบการณ์ที่ได้สะสมมาจากกิจกรรมต่างๆ ตั้งแต่ต้นมาเป็นลำดับ

จุดประสงค์ทั่วไปเป็นแนวทางให้ครูวิเคราะห์แจกแจงออกมาเป็นจุดประสงค์การเรียนรู้ปลายทาง จากจุดประสงค์การเรียนรู้ปลายทางครูวิเคราะห์ต่อไปเพื่อกำหนดเป็นจุดประสงค์การเรียนรู้เนื้อหา จุดประสงค์ทุกระดับช่วยให้ครูสามารถวิเคราะห์และวางแผนเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการเตรียมสื่อการเรียนการสอนให้เหมาะสม ดังนั้นกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งหมดจึงเป็นประสบการณ์ทางความรู้ ความคิดและสติปัญญา ทักษะ และทักษะทางสังคมศึกษา ซึ่งครูจัดเตรียมให้นักเรียนเพื่อให้นักเรียนมีความรู้ความสามารถบรรลุจุดประสงค์นำทางและปลายทางรวมทั้งจุดประสงค์เกี่ยวกับทักษะทางสังคมศึกษานั้นเอง

๑๑. วางระบบการใช้ห้องสมุดเพื่อการเรียนการสอน

ครูบรรณารักษ์ควรวางระบบการใช้ห้องสมุดเพื่อการเรียนการสอน โดยกำหนดเป็นขั้นตอนที่ชัดเจน โดยประชาสัมพันธ์ให้ครูทุกท่านได้ทราบโดยอาจจัดทำเป็นแผ่นพับหรือป้ายประกาศติดไว้ในห้องสมุด

สำหรับระบบการใช้ห้องสมุดเพื่อการเรียนการสอนที่ครูบรรณารักษ์ควรชี้แจงเพื่อให้ครูประจำวิชาให้ความร่วมมือและประกาศเป็นระเบียบการใช้ห้องสมุดเพื่อการเรียนการสอนของครูมีดังนี้

๑. กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ที่จะสอนโดยให้นักเรียนศึกษาค้นคว้า
๒. ประสานงานกับฝ่ายห้องสมุด เพื่อสำรวจ วิเคราะห์ จัดหาวัสดุ อุปกรณ์การศึกษาให้พอเพียง
๓. นำส่งใบจองให้ห้องสมุดก่อนการใช้อย่างน้อย ๑ สัปดาห์ เพื่อจัดตารางการใช้ห้องสมุด
๔. ครูควรแนะนำนักเรียนในการใช้ห้องสมุด การจดบันทึก วิธีทำรายงานโดยอาจทบทวนความรู้เดิมเพื่อให้การศึกษาค้นคว้าเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
๕. การใช้ห้องสมุดเพื่อการเรียนการสอนมิได้หมายถึงการนำนักเรียนเข้ามาสอนในห้องสมุด แต่เป็นการสนับสนุนให้นักเรียนมาใช้ห้องสมุดเพื่อศึกษาค้นคว้าตามงานหรือโครงการที่ครูมอบหมาย
๖. การกำหนดให้นักเรียนมาศึกษาค้นคว้าในคาบเรียนหรือคาบซ่อมเสริม ขอความร่วมมือจากครูประจำวิชาให้มาดูแลและให้คำปรึกษาแนะนำด้วย ยกเว้นในกรณีที่ครูกำหนดให้มาค้นคว้าในคาบว่าง หรือนอกคาบเรียน ซึ่งครูบรรณารักษ์จะเป็นผู้ดูแล

๑๒. การใช้ทรัพยากรสารสนเทศในการสอน

ในการสอนเมื่อครูวางแผนการสอนที่ระบุวัสดุสารสนเทศแล้ว ควรมีการใช้ทรัพยากรสารสนเทศตามแผนที่วางไว้ การใช้อาจทำได้โดยการใช้ใบจองเวลา ส่วนการเตรียมวัสดุสารสนเทศนั้น ครูบรรณารักษ์อาจจัดเตรียมไว้ในชั้นหนังสือจอง หรือให้นักเรียนค้นหาเองตามความเหมาะสม ทั้งนี้จะต้องมีสื่อทุกชิ้นที่ระบุไว้ในแผนการสอน

ในการใช้วัสดุสารสนเทศในการสอนตามแผนการสอน ครูประจำวิชาต้องแนะนำนักเรียนให้เข้าใช้ห้องสมุดหรือนำหนังสือจากห้องสมุดไปใช้ในชั้นเรียนก็ได้ แต่ไม่ว่าจะใช้วิธีใดก็ตาม ครูจะต้องแนะนำวิธีใช้ห้องสมุดก่อนเสมอ และปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับห้องสมุดด้วย

๑๓. ประเมินผลเพื่อปรับปรุงระหว่างสอน

ระหว่างการสอนควรสอบถามครูผู้สอน นักเรียน และผู้ใช้บริการอื่น ๆ โดยอาจใช้การสัมภาษณ์ หนังสือ หรือคู่มือที่แสดงความคิดเห็นของผู้ใช้ หรือแบบสอบถาม ข้อสำคัญจะต้องนำผลการประเมินมาปรับปรุงการบริการให้ดีขึ้น

๑๔. ประเมินผลเมื่อสิ้นภาคเรียน

การประเมินผลเมื่อสิ้นภาคเรียนจะเป็นการสรุปกระบวนการทำงานทั้งระบบ จึงควรมีการประเมินให้ครอบคลุมผู้ใช้บริการทั้งหมด การประเมินผลในขั้นตอนนี้ควรใช้แบบสอบถามที่ครอบคลุมทั้งปัจจัย (Input) กระบวนการ (Process) และผลผลิต (Product)

๑๕. การปรับปรุงแผนการสอน วิธีการจัดหาและการใช้ทรัพยากรสารสนเทศ

ในการใช้ห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้การสอนเมื่อครูบรรณารักษ์ได้วางระบบในการให้บริการแล้วควรสังเกต สอบถาม และบันทึก ผลดีและปัญหาอุปสรรคของการให้บริการของผู้ใช้อยู่เสมอ ทั้งระหว่างการใช้และหลังการใช้ ทั้งนี้เพื่อปรับปรุงวิธีการจัดหาและการใช้ทรัพยากรสารสนเทศให้คุ้มค่า เพื่อส่งผลให้การสอนโดยใช้ห้องสมุดมีประสิทธิภาพสูงสุด

อนึ่งครูบรรณารักษ์ควรได้ประเมินโครงการใช้ห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้การสอนด้วยผลการประเมินควรได้นำเสนอผู้บริหารโดยเป็นเอกสารเพิ่มเติมจากรายงานประจำปีของห้องสมุด

จากขั้นตอนการดำเนินงานในการใช้ห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้การสอน ซึ่งได้แก่ การสร้างเจตคติที่ดีต่อการอ่านและการศึกษาค้นคว้า การสอนทักษะในการอ่านและการศึกษาค้นคว้าแก่นักเรียน กระบวนการใช้ห้องสมุดเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้การสอนของครูผู้สอนและครูบรรณารักษ์

ดังกล่าว ถ้าผู้บริหารจะได้เป็นผู้นำในการกำหนดนโยบาย ให้คำปรึกษา สนับสนุน และติดตามผลอย่างต่อเนื่องแล้ว ย่อมหวังได้ว่านักเรียนจะมีพฤติกรรมบ่งชี้ในเรื่องรักการอ่าน รักการศึกษาค้นคว้า และสามารถอ่านได้อย่างมีวิจารณญาณ อันเป็นคุณลักษณะของนักเรียนที่สามารถพัฒนาตนเอง พัฒนาอาชีพ และพัฒนาสังคม ตามที่หลักสูตรต้องการได้อย่างแท้จริง

ตัวอย่าง

ใบจองเวลาการใช้ห้องสมุดเพื่อการเรียนการสอน
โรงเรียนวัดโนนทัยพายัพ จังหวัดเชียงใหม่

ชื่อวิชา.....

รหัส.....

จุดประสงค์การเรียนรู้

.....

.....

.....

.....

ระดับชั้นที่.....เวลา.....จำนวนคาบ.....

จำนวนนักเรียน.....คน

รายชื่อสื่อ-อุปกรณ์

๑.
๒.
๓.
๔.
๕.
๖.
๗.
๘.
๙.

ลงชื่อครูผู้สอน.....

(.....)
วัน.....เดือน.....ปี.....

บรรณานุกรม

- กานต์มณี ศักดิ์เจริญ. ค่ายการอ่าน. (ม.ป.ป.) (เอกสารอัดสำเนา)
- จิราพรรณ สวัสดิพงษ์. "Information File หนึ่งในบริการช่วยการค้นคว้า สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัย เชียงใหม่," วารสารห้องสมุด, ๓๘ (ตุลาคม-ธันวาคม ๒๕๓๗)
- เจลิยว พันธุ์สีดา. ห้องสมุดโรงเรียน (เอกสารคำสอนวิชา บร ๖๓๓) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๓๓.
- ยูริรัตน์ กิตติภูมิชัย. "ทัศนคติเกี่ยวกับบทบาทของห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษา," สารพัฒนา หลักสูตร, ๖๒ (พฤษภาคม, ๒๕๓๐), ๔๐-๔๔.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. กรมวิชาการ. คู่มือการดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๖.
- _____. เอกสารเพื่อการพัฒนาหนังสืออันดับที่ ๔ การออกแบบการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๕.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. กรมสามัญศึกษา. การจัดห้องสมุดโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร : เนติกุล การพิมพ์, ๒๕๓๓.
- _____. แนวการดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร : หน่วยศึกษานิเทศก์, ๒๕๓๓.
- _____. แนวทางการนิเทศการจัดห้องสมุดเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอน. กรุงเทพมหานคร : เนติกุลการพิมพ์, ๒๕๓๓.
- _____. ห้องสมุด : หลักสูตรฉบับปรับปรุง. กรุงเทพมหานคร : หน่วยศึกษานิเทศก์, ๒๕๓๓.
- สุกัญญา สติยศ. การวิเคราะห์หนังสือและบทความประกอบการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ปริญญาณินท์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๒๓.
- สุกัญญา ศรีสืบสาย. ระบบการจัดหาและการใช้ทรัพยากรสารนิเทศ. ๒๕๓๙. (เอกสารอัดสำเนา)
- Gibbs, Salley E. "The library as an attitude of mind : The rule of the library in the primary school," The school library, 13 (December, 1985), 309-315.

การวางแผนการสอนโดยใช้ห้องสมุด

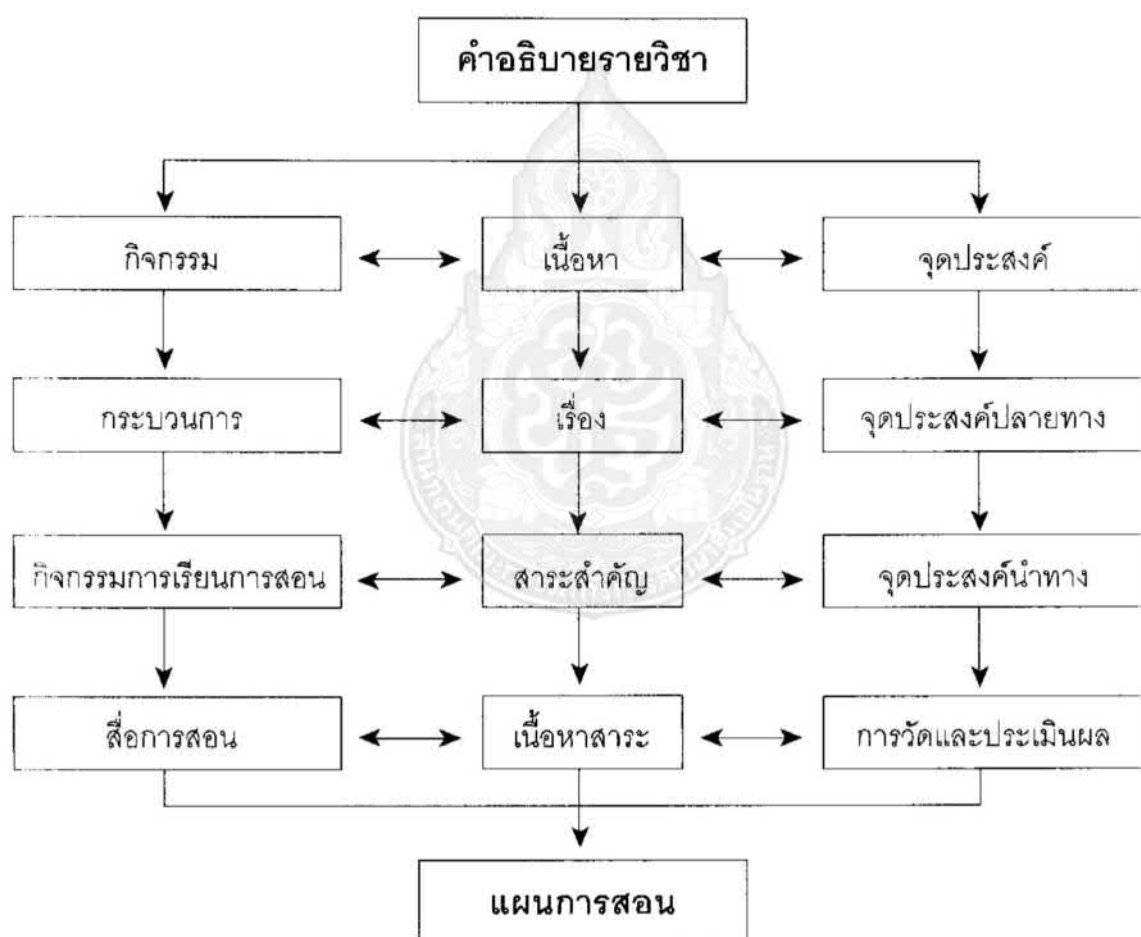

การวางแผนการสอนโดยใช้ห้องสมุด

สันติ ทองประเสริฐ*

คำอธิบายรายวิชาเป็นหน่วยย่อยที่สุดในหลักสูตร ซึ่งครูอาจารย์ต้องศึกษาอย่างละเอียดถี่ถ้วน เพื่อนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอนนั้น เริ่มที่ต้องทำแผนการสอน ครูอาจารย์ควรวิเคราะห์คำอธิบายรายวิชาเพื่อจัดทำแผนการสอน ตามกระบวนการต่อไปนี้

*ศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา ๑

จากแผนภาพดังกล่าว ชี้ให้เห็นกระบวนการสร้างแผนการสอนนั้น ต้องเริ่มต้นจากทฤษฎี วิเคราะห์ คำอธิบายรายวิชา โปรดศึกษาจากตัวอย่างตามขั้นตอนต่อไปนี้

๑. ศึกษาคำอธิบายรายวิชา

คัดลอกคำอธิบายรายวิชาที่จะสอน ดังตัวอย่าง

ช ๐๒๔๕ งานห้องสมุด ๑ ๒ คาบ/สัปดาห์/ภาค ๑ หน่วยการเรียนรู้

คำอธิบายรายวิชา

ศึกษา งานห้องสมุด คุณสมบัติ หน้าที่และความรับผิดชอบ การจัดห้องสมุด การดำเนินงานห้องสมุดเกี่ยวกับหนังสือ วารสาร หนังสือพิมพ์ จุลสาร กฤตภาคและโสตทัศนวัสดุ การเตรียมออกให้ยืม การลงทะเบียน การจัดชั้น การจัดเก็บการดูแลรักษาและซ่อมแซม การสำรวจ และการจำหน่ายออกจากห้องสมุด

ปฏิบัติงาน จัดครุภัณฑ์ห้องสมุดและการตกแต่งห้องสมุด จัดวัสดุห้องสมุด มีชั้นเตรียมสิ่งพิมพ์และโสตทัศนวัสดุ ลงทะเบียนวัสดุห้องสมุด ซ่อมแซมหนังสือแบบต่าง ๆ เฝ้าระวัง เย็บเล่มเข้าปกวารสารและหนังสือ

เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดูแลรักษาและซ่อมแซมหนังสือ จัดเตรียมหนังสือและลงทะเบียนสิ่งพิมพ์และครุภัณฑ์ห้องสมุด และสามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพได้

๒. ศึกษาสาระในคำอธิบายรายวิชา

สาระในคำอธิบายรายวิชา ประกอบด้วยข้อความที่มีรายละเอียดปลีกย่อย ๓ ส่วน ดังนี้

๒.๑ **กิจกรรม** เป็นข้อความที่เสนอวิธีการหรือแนวทางสำหรับให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตามจุดหมาย ข้อความส่วนนี้มักเป็นคำ “กริยา” เช่น ศึกษา สำรวจ ทดลอง ไป ปฏิบัติ วิเคราะห์ สังเคราะห์ เป็นต้น

๒.๒ **เนื้อหา** เป็นข้อความที่ระบุความรู้และประสบการณ์ที่ต้องจัดให้เรียน มักเป็นข้อความที่ขึ้นต้นด้วยคำ “นาม”

๒.๓ **จุดประสงค์** เป็นข้อความที่ระบุถึงจุดหมายปลายทางที่ต้องการให้ผู้เรียนเกิด คุณลักษณะตามที่แต่ละรายวิชาต้องการ เป็นข้อความที่ขึ้นต้นด้วยคำว่า “เพื่อ” ในคำอธิบายรายวิชานั้น

ครูอาจารย์ควรศึกษาคำอธิบายรายวิชาให้ถ่องแท้ ในส่วนของกิจกรรม ให้ยกเป็นคำๆ ออกมาให้ชัดเจน ส่วนเนื้อหา ควรวิเคราะห์ออกมาเป็นข้อๆ เช่นเดียวกับส่วนที่เป็นจุดประสงค์ ก็ควรวิเคราะห์ออกมาเป็นข้อๆ ด้วย

โปรดศึกษาตัวอย่างการศึกษาสาระในคำอธิบายรายวิชาข้างต้น ตามตารางที่ ๑ ดังนี้

๓. วิเคราะห์เนื้อหา

“เนื้อหา” ที่ปรากฏในคำอธิบายรายวิชา มักเป็นหัวข้อหรือเรื่องกว้าง ๆ เพื่อให้ครูจัดการเรียนการสอนที่ยืดหยุ่นได้ หรือกำหนดรายละเอียดที่จะให้เรียนตามสภาพและความต้องการของท้องถิ่น และอาจพิจารณาเพิ่มเติมได้ตามความจำเป็น ดังนั้นครูจึงต้องวิเคราะห์เนื้อหาออกเป็นเนืหาย่อยตามความจำเป็นดังกล่าว ทั้งนี้ครูต้องอาศัยประสบการณ์ในการสอน เอกสารคู่มือครู มาเป็นส่วนประกอบในการพิจารณา

ตัวอย่างการวิเคราะห์เนื้อหาออกเป็นเนืหาย่อย ต่อไปนี้ เป็นการยกข้อความข้อ (๓) ในตารางที่ ๑ มาวิเคราะห์ลงตารางที่ ๒

ตารางที่ ๒ วิเคราะห์เนื้อหา

(๒) เนื้อหา	(๔) เนื้อหาย่อย
ฯลฯ ๗ (ศึกษา) การลงทะเบียน ๑๖ (ปฏิบัติ) ลงทะเบียนวัสดุสารนิเทศห้องสมุด ฯลฯ	๑. การลงทะเบียนหนังสือ ๒. การลงทะเบียนวารสาร ๓. การลงทะเบียนหนังสือพิมพ์ ๔. การลงทะเบียนโสตทัศนวัสดุ

๔. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง “กิจกรรม” กับ “จุดประสงค์” ประจำรายวิชา

จุดประสงค์ประจำรายวิชา สามารถแยกตามคุณลักษณะได้ ๓ ประเภท คือ คุณลักษณะด้านพุทธิพิสัย ทักษะพิสัย และจิตพิสัย แต่ละคุณลักษณะยังมีระดับของพฤติกรรมอีก และในแต่ละระดับพฤติกรรมนั้น ก็มีคำกริยา ที่สามารถระบุพฤติกรรมที่สามารถวัดได้ สังเกตได้ ขอยกตัวอย่างมาย่อ ๆ ดังนี้

คุณลักษณะ ของพฤติกรรม	ระดับของพฤติกรรม	คำกริยาที่บ่งบอกถึงการกระทำ
๑. พุทธิพิสัย	๑.๑ ความรู้ ความจำ	บอก บ่งชี้ บรรยาย เลือก
	๑.๒ ความเข้าใจ	ตีความหมาย จัดลำดับ สรุปย่อ อธิบาย จำแนก
	๑.๓ นำไปใช้	ใช้ คำนวณ เลือก สร้าง แก้ปัญหา ผลิต ปรับปรุง เปลี่ยนแปลง ปรับโครงสร้าง
	๑.๔ วิเคราะห์	บ่งชี้ จำแนก สกัด ค้นหา แยกแยะ ชี้ความแตกต่าง
	๑.๕ สังเคราะห์	เขียน สร้าง รวบรวม ประกอบ ขยาย ริเริ่ม ผลิต วางโครงการ เสนอ ออกแบบ พัฒนา อ้างอิง พิสูจน์ ต่อเติม ผสมผสาน เสริมแต่ง
๒. ทักษะพิสัย	๑.๖ ประเมินค่า	ตัดสินใจ ประเมินตัดสินใจ บ่งเกณฑ์ บ่งเหตุผล
	๒.๑ รับรู้	รับแนวปฏิบัติ บ่งขั้นตอนการปฏิบัติ บ่งองค์ประกอบ
	๒.๒ ปฏิบัติตาม	เลียนแบบ สาธิตตามขั้นตอน ปฏิบัติตาม คำแนะนำ
	๒.๓ ฝึกทักษะ	ปฏิบัติด้วยความคล่องแคล่ว ปฏิบัติด้วยความมั่นใจ
๓. จิตพิสัย	๒.๔ ปฏิบัติอย่างชำนาญ	ดัดแปลงการปฏิบัติงาน ปฏิบัติด้วยวิธีใหม่
	๓.๑ รับรู้	สะสม ยอมรับ รับฟัง แยกความแตกต่าง
	๓.๒ ตอบสนอง	ยินยอมทำตาม เห็นด้วย ชักชวน แนะนำ อาสา อภิปราย
	๓.๓ สร้างคุณค่า	โต้แย้ง สาธิต บรรยาย ปฏิเสธ สนับสนุน
	๓.๔ จัดระบบ	จัดแจง เปรียบเทียบ ทำให้สมบูรณ์ วางหลัก การนิยาม
	๓.๕ สร้างลักษณะนิสัย	เรียบเรียงใหม่ เปลี่ยน ต่อเติม แก้ไข ต่อต้าน

เมื่อมีข้อมูลดังกล่าวแล้ว ก็ต้องศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมกับจุดประสงค์ให้เข้ากับ
คุณลักษณะของพฤติกรรมและบอกระดับของพฤติกรรม ด้วย ดังตารางที่ ๓

ตารางที่ ๓ ความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรม จุดประสงค์ และคุณลักษณะของพฤติกรรม

(๑) กิจกรรม	(๓) จุดประสงค์	(๕) คุณลักษณะ ของพฤติกรรม	(๒) ระดับ ของพฤติกรรม
ศึกษา	เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจ	พุทธิพิสัย	ความเข้าใจ
ปฏิบัติ	เกี่ยวกับการดูแลรักษาฯ เพื่อให้สามารถจัดเตรียมหนังสือ และลงทะเบียนสิ่งพิมพ์ฯ ฯลฯ	ทักษะพิสัย	ปฏิบัติตาม

๕. สร้างจุดประสงค์ปลายทาง

เมื่อวิเคราะห์หาคุณลักษณะของพฤติกรรมตามจุดประสงค์ประจำรายวิชาได้แล้ว ก็นำจุดประสงค์ประจำรายวิชานั้น มาสร้างจุดประสงค์ปลายทาง โดยการสังเคราะห์จุดประสงค์ประจำรายวิชาที่ปรากฏใน(๓)นั้น กับเนื้อหาย่อยที่วิเคราะห์มาได้ใน(๔) ทั้งนี้โดยพิจารณาเลือกคำกริยาที่บ่งบอกถึงการกระทำ ตามระดับของพฤติกรรมที่ศึกษามาได้ใน(๒) มาสร้างข้อความเป็นจุดประสงค์ปลายทาง ดังตัวอย่างในตารางที่ ๔

ตารางที่ ๔ การสร้างจุดประสงค์ปลายทาง

(๓) จุดประสงค์	(๒) ระดับ	คำกริยา ที่เลือกใช้	(๔) เนื้อหาย่อย	(๕) จุดประสงค์ ปลายทาง
ฯลฯ เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจ เพื่อให้สามารถ จัดเตรียม หนังสือฯ ฯลฯ	ความเข้าใจ ปฏิบัติตาม	- อธิบาย ลงทะเบียน	การลงทะเบียน หนังสือ	๕. อธิบายขั้นตอนการลงทะเบียนและสามารถลงทะเบียนหนังสือตามแบบได้

๖. สร้างจุดประสงค์นำทาง

จากจุดประสงค์ปลายทาง ครูอาจารย์ต้องสร้างจุดประสงค์นำทางเอง ให้เหมาะสม ตามจุดเน้นของหลักสูตร ได้แก่ การให้นักเรียนเป็นศูนย์กลาง สนองความต้องการของท้องถิ่น และเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและปัจจัยที่มีอยู่ในโรงเรียน ทั้งนี้ต้องมีพฤติกรรมที่ชัดเจน สามารถสังเกตได้ วัดได้ และมีจำนวนเพียงพอที่จะสนองจุดประสงค์ปลายทาง

ลักษณะของจุดประสงค์นำทาง คือ ขั้นตอนการเรียนรู้เป็นขั้น ๆ จนถึงเป้าหมายสุดท้าย หรือเป็นการเรียนรู้ที่ยากขึ้นโดยลำดับจนถึงเป้าหมายสุดท้ายในจุดประสงค์ปลายทางนั้น

โปรดเรียนรู้ตัวอย่างการสร้างจุดประสงค์นำทาง จากจุดประสงค์ปลายทางที่ได้สร้างไว้ใน (๗) ดังตารางที่ ๕

ตารางที่ ๕ การสร้างจุดประสงค์นำทาง

(๗) จุดประสงค์ปลายทาง	(๘) จุดประสงค์นำทาง
ฯลฯ	
๗ จำแนกหนังสือเพื่อลงทะเบียนและสามารถลงทะเบียนหนังสือตามแบบได้	๗.๑ จำแนกหนังสือเป็นประเภทต่าง ๆ ได้ ๗.๒ อธิบายลำดับขั้นตอนการลงทะเบียนหนังสือได้ ๗.๓ ลงทะเบียนหนังสือตามแบบได้
ฯลฯ	

๗. กำหนดเรื่อง สาระสำคัญ และเนื้อหาสาระ

จากเนื้อหาย่อยที่ศึกษาได้ในตารางที่ ๒ นำมากำหนด “เรื่อง” “สาระสำคัญ” และ “เนื้อหาสาระ”

เรื่อง คือ การตั้งชื่อเรื่องซึ่งต้องกระชับรัด ได้ใจความ และเป็นจุดเร้าใจจุดแรกของการเรียนรู้

สาระสำคัญ คือ ความหมาย นิยาม กฎ แนวคิด หลักการ หรือแก่นของเรื่อง ตั้งใจให้เป็นตะกอนแห่งความรู้ที่ประทับใจของนักเรียน เขียนให้กระชับรัด ได้ใจความที่ดี หากยาวนัก ให้แบ่งเป็นข้อ ๆ

เนื้อหาสาระ คือ รายละเอียดของเรื่องที่จะสอน ในชั้นวางแผนนี้ ให้เขียนเฉพาะเรื่องที่สำคัญและให้ระบุว่ามียละเอียดอยู่ในสื่อใด เช่น หนังสือ ใบความรู้ ตำรา บทความ วิดีทัศน์ เป็นต้น

โปรดศึกษาตัวอย่างการกำหนดเรื่อง สาระสำคัญ และเนื้อหาสาระ ในตารางที่ ๖

ตารางที่ ๖ กำหนดเรื่อง สาระสำคัญ และเนื้อหาสาระ

(๔) เนื้อหาย่อย	(๔) เรื่อง	(๑๐) สาระสำคัญ	(๑๑) เนื้อหาสาระ
- การลงทะเลเบียนหนังสือ	หนังสือของเรา	หนังสือที่ได้รับการลงทะเลเบียนแล้วเป็นการแสดงความเป็นเจ้าของโดยมีบัญชีบอกรายละเอียดต่าง ๆ ตามหลักวิชา	- ประเภทของหนังสือ - ขั้นตอนการลงทะเลเบียน - วิธีการลงทะเลเบียน - ปฏิบัติการลงทะเลเบียน รายละเอียดในหนังสือตามบรรณานุกรมชุดที่ ๖ และใบความรู้ที่ ๖

๘. กำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน

จาก “กิจกรรม” ที่ระบุในคำอธิบายรายวิชา ครูอาจรณนำมาสัมพันธ์กับ “เรื่อง” แล้วกำหนดกระบวนการที่ใช้สอน กำหนดวิธีสอน อันเป็นที่มาของสื่อการสอน

กระบวนการสอน คือ ขั้นตอนการสอน เป็นจุดเน้นสำคัญของหลักสูตรที่ต้องการให้เรียนรู้อย่างเป็นกระบวนการ ทำงานเป็นขั้นตอน เป็นระบบ เพื่อปลูกฝังความเป็นระเบียบในสังคม

กระบวนการมีหลากหลาย ทั้งกระบวนการตามหลักจิตวิทยา เช่น กระบวนการสร้างความตระหนักกระบวนการสร้างความคิดรวบยอด กระบวนการปฏิบัติ เป็นต้น กระบวนการตามธรรมชาติของวิชา เช่นกระบวนการแก้โจทย์ปัญหา ในวิชาคณิตศาสตร์ กระบวนการวิทยาศาสตร์ กระบวนการเรียนภาษา เป็นต้นและกระบวนการสำคัญที่สุด คือ ทักษะกระบวนการ ซึ่งเป็นที่ร่าเริงดีในหมู่ครูอาจารย์

วิธีสอน คือ กลวิธีสอนที่ครูอาจารย์เลือกใช้ให้เหมาะสมกับขั้นตอนตามกระบวนการที่เลือกใช้

สื่อการสอน คือ สื่อที่ครูอาจารย์เลือกใช้ประกอบการสอน เพื่อให้นักเรียนเข้าใจดีและเร็วขึ้น

ครูอาจารย์จะนำกระบวนการสอน วิธีสอน และสื่อการสอน มาสร้าง “กิจกรรมการเรียนการสอน” ดังนั้น ครูอาจารย์ต้องคิดสร้างเรื่องเหล่านี้ก่อน โปรดศึกษาตัวอย่างเรื่องในตารางที่ ๗

ตารางที่ ๗ กำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน

(๑) กิจกรรม	(๔) เรื่อง	(๑๒) กระบวนการ	(๑๓) วิธีสอน	(๑๔) สื่อการสอน
ศึกษา ปฏิบัติ	การลงทะเลเบียนหนังสือ	สร้างความตระหนัก	ศึกษาค้นคว้าและทำรายงาน พี่สอนน้อง (นักเรียนรุ่นพี่สาธิตการลงทะเลเบียนหนังสือ)	บรรณานุกรมหนังสือชุดที่ ๖ ใบความรู้ที่ ๖ และใบงานที่ ๕

๙. การวัดและประเมินผล

การวัดผล คือการให้ได้มาซึ่งตัวเลขอย่างเป็นระบบ เกิดจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเราเรียกว่า “คะแนน”

การวัดผลต้องวัดตาม “จุดประสงค์นำทาง” ซึ่งสะท้อน “จุดประสงค์ปลายทาง” อยู่แล้ว ควรบอก วิธีวัด เกณฑ์การผ่าน และเครื่องมือวัด

การวัดผลนี้ ถือเป็นการวัดผลรายจุดประสงค์ อันเป็นส่วนหนึ่งของการวัดผลระหว่างภาคเรียน

การประเมินผล เป็นการนำผลการวัดมาประมวลเข้าด้วยกัน เพื่อใช้ในการตัดสินใจว่าผ่านหรือไม่ผ่าน หรือในปลายภาคเรียน ก็มีการประเมินผลเพื่อตัดสินผลการเรียน

ในตารางที่ ๘ ต่อไปนี้ เป็นตัวอย่างการกำหนดวิธีวัด เกณฑ์การผ่าน และเครื่องมือวัด

ตารางที่ ๘ กำหนดการวัดผลและประเมินผล

(๘) จุดประสงค์ นำทาง	(๑๕) วิธีวัด	(๑๖) เกณฑ์การผ่าน	(๑๗) เครื่องมือวัด
- จำแนกหนังสือประเภทต่าง ๆ ได้ - อธิบายขั้นตอนการลงทะเบียนหนังสือได้ - ลงทะเบียนหนังสือตามแบบได้	ตรวจรายงานเรื่อง “การลงทะเบียนหนังสือ” ทดสอบ	คุณภาพการทำ รายงานอยู่ใน เกณฑ์ดี ทำข้อสอบได้ถูกต้อง	แบบประเมินคุณภาพ การทำรายงาน แบบทดสอบชนิดเติมคำ จำนวน ๕ ข้อ แบบประเมินผลการปฏิบัติงาน

๑๐. การทำโครงการสอน

จากข้อมูลที่ได้คิดค้นอย่างเป็นระบบตั้งแต่ (๑) ถึง (๑๗) ในข้อ ๑-๙ ที่ผ่านมา ครูอาจารย์สามารถนำมาประกอบ สร้างเป็นแผนการสอนได้ แต่ก่อนจะสร้างแผนการสอน ควรจัดทำโครงการสอนขึ้นมาเพื่อเป็นการวางเค้าโครงทั้งหมดที่จะจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในรายวิชานั้น ๆ

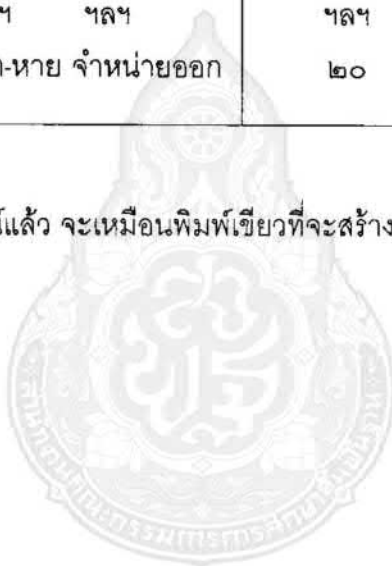
รูปแบบของโครงการสอนมีหลายอย่าง แต่ละอย่างมีจุดหมายเดียวกัน คือ จัดลำดับกิจกรรมการเรียนการสอนตลอดภาคเรียนในรายวิชานั้น โดยนำข้อมูลที่ได้คิดค้นได้มากรอเข้าด้วยกัน กำหนดเวลาที่ใช้จัดกิจกรรมนั้นให้พอดีกับที่หลักสูตรกำหนด ทั้งนี้ต้องไม่ลืมกิจกรรม ปฐมนิเทศ และการสอบกลางภาคด้วย

ลองศึกษาตัวอย่างโครงการสอนต่อไปนี้

ตารางที่ ๙ ทำโครงการสอน

คาบที่	แผนการ สอนที่	(๙) เรื่อง	จุดประสงค์ ปลายทางที่	จุดประสงค์ นำทางที่	จำนวน คาบ
๑	-	ปฐมนิเทศ	-	-	๑
๒	๑	ห้องสมุดของเรา	๑	๑.๑-๑.๒	๑
ฯลฯ	ฯลฯ	ฯลฯ	ฯลฯ	ฯลฯ	ฯลฯ
๑๕-๑๖	๗	การลงทะเบียนหนังสือ	๗	๗.๑-๗.๒	๒
ฯลฯ	ฯลฯ	ฯลฯ ฯลฯ	ฯลฯ	ฯลฯ	
๒๐	-	สอบกลางภาค	-	-	๑
ฯลฯ	ฯลฯ	ฯลฯ ฯลฯ	ฯลฯ	ฯลฯ	
๓๖	๒๐	แก้-หาย จำหน่ายออก	๒๐	๒๐.๑-๒๐.๒	๒

โครงการสอนที่สมบูรณ์แล้ว จะเหมือนพิมพ์เขียวที่จะสร้างแผนการสอนต่อไป

การเขียนแผนการสอน

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู (ก.ค.) ได้ให้ความหมายของแผนการสอน ดังนี้

“การนำวิชาหรือกลุ่มประสบการณ์ที่จะต้องทำการสอนตลอดภาคเรียน มาสร้างเป็นแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยมีจุดประสงค์การเรียนการสอน เนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนการสอน การใช้สื่อการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผลการเรียนรู้ ให้เหมาะสมกับสภาพของผู้เรียนและความพร้อมของโรงเรียน และตรงกับชีวิตจริงในท้องถิ่น ซึ่งผู้สอนได้จัดทำไว้เป็นลายลักษณ์อักษรล่วงหน้า เพื่อประสิทธิภาพในการเรียนการสอน”

จะเห็นได้ว่า สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู (ก.ค.) ได้กำหนดรูปแบบแผนการสอนหัวข้อหลัก ๆ ไว้ดังนี้

๑. จุดประสงค์การเรียนการสอน
๒. เนื้อหาสาระ
๓. กิจกรรมการเรียนการสอน
๔. สื่อการเรียนการสอน
๕. การวัดผลและประเมินผล

สำหรับกรมวิชาการได้ให้ความหมายของแผนการสอน ดังนี้

“การนำวิชาหรือกลุ่มประสบการณ์ที่จะต้องทำการสอนตลอดภาคเรียน มาสร้างเป็นแผนจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การใช้สื่ออุปกรณ์การสอน และการวัดผลประเมินผล สำหรับเนื้อหาสาระและจุดประสงค์การเรียนรู้ย่อย ๆ ให้สอดคล้องกับจุดเน้นของหลักสูตร สภาพผู้เรียน ความพร้อมของโรงเรียน และตรงกับชีวิตจริงในท้องถิ่น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง แผนการสอน ก็คือการเตรียมการสอนเป็นลายลักษณ์อักษรล่วงหน้า...”

กรมวิชาการได้กำหนดรูปแบบแผนการสอน ให้มีหัวข้อหลัก ๆ ดังนี้

๑. ชื่อเรื่อง
๒. จำนวนคาบ
๓. สาระสำคัญ
๔. จุดประสงค์การเรียนรู้
๕. กิจกรรมการเรียนการสอน
๖. สื่อการเรียนการสอน
๗. การวัดผลประเมินผล

กรมสามัญศึกษาได้กำหนดรูปแบบแผนการสอนให้ครูอาจารย์ได้จัดทำเป็นรูปแบบเดียวกัน ดังนี้

แผนการสอนที่.....	
เรื่อง..... วิชา..... ชั้น.....	จำนวน.....คาบหน่วยการเรียนรู้ ภาคเรียนที่.....ปีการศึกษา.....
๑. สาระสำคัญ 	
๒. จุดประสงค์การเรียนรู้ ๒.๑ จุดประสงค์ปลายทาง ๒.๒ จุดประสงค์นำทาง 	
๓. เนื้อหาสาระ 	
๔. กิจกรรมการเรียนรู้การสอน 	
๕. สื่อการสอน 	
๖. การวัดและประเมินผล 	
๗. กิจกรรมเสนอแนะ 	

จากหัวเรื่องดังกล่าว สามารถนำข้อมูลที่คิดค้นได้จากการวิเคราะห์คำอธิบายรายวิชา มาสร้างเป็นแผนการสอนได้ดังนี้

เรื่อง

นำชื่อ “เรื่อง” ซึ่งปรากฏใน (๙) มาเติมไว้ตามลำดับของแผนการสอนในโครงการสอน

สาระสำคัญ

นำข้อคิดค้นที่ได้ใน (๑๐) มาเขียน โดยให้สัมพันธ์กับ “เรื่อง”

จุดประสงค์การเรียนรู้

นำสาระที่คิดค้นได้ใน (๗) และ (๘) มาสร้างเป็นจุดประสงค์ปลายทาง และจุดประสงค์นำทางตามลำดับ

เนื้อหาสาระ

นำข้อคิดค้นใน (๑๑) มาเขียนไว้

กิจกรรมการเรียนรู้

นำกระบวนการที่จะใช้และได้กำหนดไว้ใน (๑๒) มาบูรณาการกับวิธีสอนที่ได้กำหนดไว้คู่กัน ใน (๑๓) มาเขียนเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ โดยคำนึงถึงจุดเน้นในการเขียนแผนการสอนได้

- สภาพผู้เรียน หมายถึง ระดับสติปัญญา และความพร้อมของนักเรียน
- ความพร้อมของโรงเรียน หมายถึง ความพร้อมในด้านปัจจัยเกื้อหนุนที่โรงเรียนจัดให้ ครูอาจารย์ของโรงเรียน เช่น สื่อการสอน เป็นต้น
- ชีวิตจริงในท้องถิ่น หมายถึง สภาพแวดล้อมในท้องถิ่นของโรงเรียน ซึ่งครูอาจารย์ต้องศึกษานำมาเสริมแต่งไว้ในเนื้อหาสาระให้กลมกลืนกัน

ส่วนจุดเน้นของหลักสูตร ได้แก่ การสอนที่เป็นกระบวนการ และให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ซึ่งจุดเน้นทั้งหมดนั้น มีแนวการเขียน ดังนี้

๑. ใช้ขั้นตอนตาม กระบวนการ ที่กำหนดเป็นหัวเรื่องสำคัญในการเขียนความเรียงเพื่อบรรยายบทบาทครูและนักเรียนตามวิธีสอน ที่กำหนดในคาบเรียนนั้น ทั้งนี้ให้คำนึงถึงสื่อการสอน และวิธีการวัดผล ที่กำหนดไว้ให้สัมพันธ์กันด้วย

๒. จำนวนข้อในกิจกรรมการเรียนรู้ อาจใช้เท่ากับจำนวนขั้นตอนตามกระบวนการที่ใช้โดยคำนึงถึงเวลาที่กำหนดด้วย และแผนการสอนที่กำหนดเวลามากกว่า ๑ คาบ ต้องเขียนแบ่งเนื้อหาและขั้นตอนให้เห็นอย่างชัดเจนด้วย

๓. การเขียน ให้ใช้คำว่านักเรียนเป็นประธานของประโยค จะเน้นความสำคัญว่านักเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ และแสดงให้เห็นถึงบทบาทของครูซึ่งแฝงอยู่แล้ว

๔. ต้องคอยศึกษาบทบาทของครูและนักเรียนตามขั้นตอนการสอนนั้นว่า เมื่อการเรียนการสอนสิ้นสุดลง นักเรียนจะได้เรียนรู้บรรลุจุดประสงค์นำทางที่ตั้งไว้หรือไม่

ลองศึกษาตัวอย่างการเขียนกิจกรรมการเรียนรู้ ตามที่วางแผนไว้แล้วจากตารางที่ ๗ ดังนี้

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

คาบที่ ๑

(กระบวนการสร้างความตระหนัก และสอนโดยวิธีให้ศึกษาค้นคว้าและทำรายงาน)

๑. (สังเกต) นักเรียนสังเกตลักษณะประเภทของการจัดกลุ่มหนังสือในห้องสมุดของโรงเรียน และลักษณะการให้เลขเรียกหนังสือแต่ละประเภท (๑๐ นาที)
๒. (วิจารณ์) นักเรียนอภิปรายถึงเหตุผลของความแตกต่างของเลขเรียกหนังสือของหนังสือแต่ละประเภท ได้แก่ หนังสืออ้างอิง หนังสือทั่วไป นวนิยายและเรื่องสั้น (๑๐ นาที)
๓. (สรุป) นักเรียนทำรายงานเรื่อง “การลงทะเบียนหนังสือ” ความยาว ๑-๒ หน้า โดยใช้บรรณานุกรมหนังสือชุดที่ ๖ เป็นเอกสารอ้างอิง ให้เวลา ๒๐ นาที
เสร็จแล้วทำข้อสอบ ๕ ข้อ ส่งทั้งรายงานและคำตอบให้ครูเมื่อหมดคาบเรียน

หมายเหตุ ข้อความในวงเล็บ เป็นกระบวนการและขั้นตอนต่าง ๆ ตามกระบวนการนั้น ครูอาจารย์จะเขียนไว้หรือไม่ก็ได้ หากเขียนไว้ จะเป็นการกำกับข้อความที่เขียนว่า ต้องมีความหมายตามนั้น หากไม่เขียน ทุกสิ่งทุกอย่างต้องกำหนดไว้ในใจ และต้องเขียนข้อความให้มีความหมายตามนั้นเช่นกัน

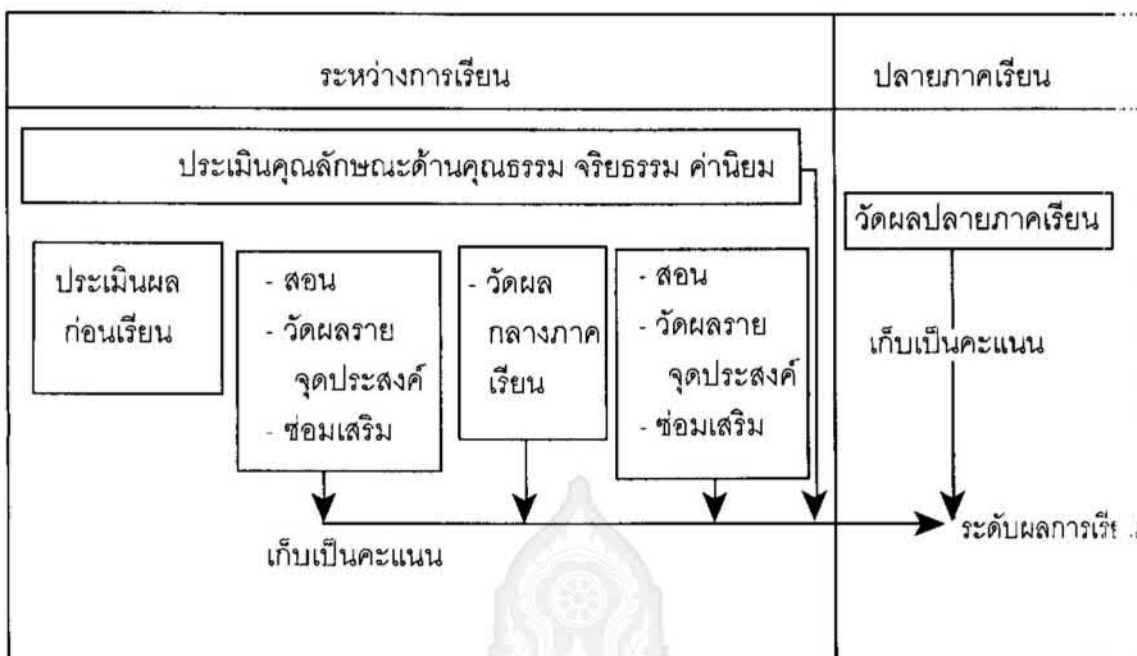
สื่อการสอน

นำรายการสื่อการสอนที่วางแผนไว้แล้วใน (๑๔) มาใส่ไว้ ซึ่งรายการการใช้สื่อการสอนนั้นต้องปรากฏในกิจกรรมการเรียนรู้การสอนด้วย

การวัดและประเมินผล

การวัดผลและประเมินผลต้องวัดตามจุดประสงค์นำทาง ซึ่งได้สนองจุดประสงค์ปลายทางอยู่แล้ว และจุดประสงค์ปลายทางนั้น ก็สร้างให้สนองเนื้อหาและจุดประสงค์ในคำอธิบายรายวิชาอยู่แล้ว การนี้จะแสดงให้เห็นถึงการสอนและการวัดผลของครูอาจารย์เป็นไปตามหลักสูตร

การประเมินผลการเรียนระดับมัธยมศึกษาตามหลักสูตรฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓ มีรูปแบบตามแผนภูมิ ดังนี้

การวัดผลในแผนการสอนนี้ เป็นการวัดผลรายจุดประสงค์ ซึ่งต้องมีการสอนแล้วจึงวัดผล หากวัดผลแล้วไม่ผ่านตามเกณฑ์ ก็ต้องมีการซ่อมเสริม

การเขียนการวัดผลและประเมินผลมี ๒ แนว คือ

๑. เขียนแยกข้อ ตามหัวข้อ วิธีวัด เกณฑ์การผ่าน และ เครื่องมือวัด ตามที่วางแผนได้ ใน (๑๕) (๑๖) และ (๑๗) ดังตารางที่ ๘ หากมีวิธีวัดหลายอย่าง ต้องเขียนเกณฑ์การผ่านและเครื่องมือวัดให้เป็นลำดับสอดคล้องกัน เช่น

๑. วิธีวัด

๑.๑ ตรวจรายงานเรื่อง “การลงทะเบียนหนังสือ”

๑.๒ ทดสอบ

๒. เกณฑ์การผ่าน

๒.๑ คุณภาพการทำรายงานอยู่ในเกณฑ์ดี

๒.๒ ทำข้อสอบได้ถูกต้อง

๓. เครื่องมือวัด

๓.๑ แบบประเมินคุณภาพการทำรายงาน

๓.๒ แบบทดสอบชนิดเติมคำ จำนวน ๕ ข้อ

๒. เขียนผสมผสานเข้าด้วยกันทั้งหมดให้ได้ใจความครบทั้ง ๓ หัวข้อ เช่น

๑. ตรวจรายงานเรื่อง “การลงทะเลเบียนหนังสือ” ตามแบบประเมินคุณภาพการ
ทำรายงาน ซึ่งนักเรียนต้องเขียนรายงานอยู่ในเกณฑ์ดี

๒. ทดสอบด้วยแบบทดสอบชนิดเติมคำ จำนวน ๕ ข้อ นักเรียนต้องทำได้ทุกข้อ
จะเห็นว่า การเขียนจะขึ้นต้นด้วยวิธีวัด ตามด้วยเครื่องมือวัด และเกณฑ์การผ่าน

กิจกรรมเสนอแนะ

การเขียนกิจกรรมเสนอแนะ มีกรณีที่จะเขียน ดังนี้

๑. เป็นกิจกรรมที่ต้องการให้นักเรียนทำเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่หนักแน่นสมบูรณ์ขึ้น
๒. เป็นกิจกรรมที่สมควรกระทำ แต่ไม่มีเวลาเพียงพอ หรือมีอุปสรรคอื่น จึงเสนอแนะไว้
๓. เป็นกิจกรรมซ่อมเสริมสำหรับนักเรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์การวัดผล ตัวอย่าง เช่น
 - ให้นักเรียนเขียนแผนภูมิการลงทะเลเบียนหนังสือ
 - ให้นักเรียนศึกษาดูงานการลงทะเลเบียนหนังสือในห้องสมุดอื่น
 - ให้นักเรียนหาวิธีลงทะเลเบียนหนังสือโดยใช้คอมพิวเตอร์

จากคำชี้แจงดังกล่าว สามารถเขียนแผนการสอนสำเร็จรูปได้ ดังนี้

แผนการสอนที่ ๗

เรื่อง การลงทะเบียนหนังสือ

จำนวน ๒ คาบ

วิชา ข ๐๒๔๕ งานห้องสมุด ๑

๑ หน่วยการเรียนรู้

ชั้น ม.๓

ภาคเรียนที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๖๔

๑. สาระสำคัญ

หนังสือที่ได้รับการลงทะเบียนแล้ว เป็นการแสดงความเป็นเจ้าของ โดยมีบัญชีบอกรายละเอียดต่าง ๆ ตามหลักวิชา

๒. จุดประสงค์การเรียนรู้

๒.๑ จุดประสงค์ปลายทาง

อธิบายขั้นตอนการลงทะเบียน และสามารถลงทะเบียนหนังสือตามแบบได้

๒.๒ จุดประสงค์นำทาง

(๑) จำแนกหนังสือเป็นประเภทต่าง ๆ ได้

(๒) อธิบายลำดับขั้นตอนการลงทะเบียนหนังสือได้

(๓) ลงทะเบียนหนังสือตามแบบได้

๓. เนื้อหาสาระ

๓.๑ ประเภทของหนังสือ

๓.๒ ขั้นตอนการลงทะเบียน

๓.๓ วิธีการลงทะเบียน

๓.๔ ปฏิบัติการลงทะเบียน

รายละเอียดในหนังสือตามบรรณานุกรมชุดที่ ๖ และใบความรู้ที่ ๖

๔. กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

คาบที่ ๑

๔.๑ นักเรียนสังเกตลักษณะประเภทของการจัดกลุ่มหนังสือในห้องสมุดของโรงเรียน และลักษณะของการให้เลขเรียกหนังสือแต่ละประเภท (๑๐ นาที)

๔.๒ นักเรียนอภิปรายถึงเหตุผลของความแตกต่างในการให้เลขเรียกหนังสือของหนังสือแต่ละประเภท ได้แก่ หนังสืออ้างอิง หนังสือทั่วไป นวนิยายและเรื่องสั้น (๑๐ นาที)

๔.๓ นักเรียนทำรายงานเรื่อง “การลงทะเบียนหนังสือ” ความยาว ๑-๒ หน้า โดยใช้บรรณานุกรมหนังสือชุดที่ ๖ เป็นเอกสารอ้างอิง ให้เวลา ๒๐ นาที เสร็จแล้วทำข้อสอบ ๕ ข้อ ส่งทั้งรายงานและคำตอบให้ครูเมื่อหมดคาบเรียน

คาบที่ ๒

๔.๔ ครูชมเชยการทำรายงานเรื่อง “การลงทะเบียนหนังสือ” ที่มีคุณภาพดีของนักเรียน และเฉลยข้อทดสอบ เป็นการทบทวนเรื่องหลักและวิธีการลงทะเบียนหนังสือ (๗ นาที)

๔.๕ นักเรียนแบ่งกลุ่มออกเป็น ๑๐ กลุ่ม เท่า ๆ กัน ศึกษาวิธีการลงทะเบียนหนังสือในใบความรู้ที่ ๖ เรื่อง “วิธีการลงทะเบียนหนังสือ” (๘ นาที)

๔.๖ ครูมอบหมายให้ ด.ช.อาจอง (ซึ่งเป็นนักเรียนช่วยงานห้องสมุดคนหนึ่ง) สาธิตการลงทะเบียนหนังสือ นักเรียนแต่ละกลุ่มทำตาม (๑๐ นาที)

๔.๗ นักเรียนแต่ละกลุ่มฝึกหัดลงทะเบียนหนังสือตามใบงานที่ ๕ (๒๐ นาที)

๔.๘ ครูตรวจผลการทำใบงานที่ ๕ และชมเชยนักเรียนกลุ่มที่ทำได้ถูกต้อง

๕. สื่อการสอน

๕.๑ บรรณานุกรมหนังสือชุดที่ ๖

๕.๒ ใบความรู้ที่ ๖

๕.๓ ใบงานที่ ๕

๖. การวัดและประเมินผล

๖.๑ ตรวจรายงานเรื่อง “การลงทะเบียนหนังสือ” ตามแบบประเมินคุณภาพการทำรายงาน ซึ่งนักเรียนต้องเขียนรายงานอยู่ในเกณฑ์ดี

๖.๒ ทดสอบด้วยแบบทดสอบชนิดเติมคำ จำนวน ๕ ข้อ นักเรียนต้องทำได้ทุกข้อ

๖.๓ ตรวจความถูกต้องของการลงทะเบียนหนังสือตามแบบประเมินผลการปฏิบัติงาน ซึ่งนักเรียนต้องลงทะเบียนหนังสือได้ถูกต้องครบถ้วน

๗. กิจกรรมเสนอแนะ

๗.๑ นักเรียนที่สนใจงานลงทะเลเขียนหนังสือ ให้ติดต่อฝึกปฏิบัติลงทะเลเขียนได้ที่ ฝ่ายงานเทคนิคของห้องสมุดโรงเรียน

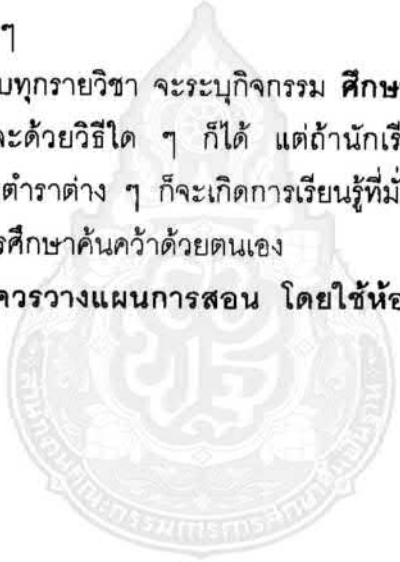
๗.๒ หากมีเวลาเหลือ ควรเสนอแนะให้นักเรียนศึกษาวิธีการลงทะเลเขียนวารสารและหนังสือพิมพ์เพื่อเตรียมการเรียนรู้ในคาบต่อไป

สรุป

เห็นได้ว่าแผนการสอนแผนนี้ ได้ระบุการใช้ห้องสมุดประกอบการเรียนการสอน โดยให้นักเรียนศึกษาของจริงในห้องสมุด และศึกษาเอกสารหนังสือต่าง ๆ ซึ่งครูได้เตรียมไว้ล่วงหน้าในรูปแบบของบรรณานุกรมชุดต่าง ๆ

คำอธิบายรายวิชาแทบทุกรายวิชา จะระบุกิจกรรม **ศึกษา** ไว้ ซึ่งกิจกรรมศึกษานี้ มุ่งให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจ จะด้วยวิธีใด ๆ ก็ได้ แต่ถ้านักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจด้วยวิธีการค้นคว้าจากเอกสาร ตำรับตำราต่าง ๆ ก็จะทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มั่นคงหนักแน่น ทั้งเป็นการฝึกให้นักเรียนมีนิสัยรักการอ่านและการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

ดังนั้น ครูอาจารย์ควรวางแผนการสอน โดยใช้ห้องสมุดโรงเรียนประกอบด้วย ก็จะเป็นการดีมาก

บรรณานุกรม

- วัลลภ กันทรัพย์. ข้อคิดเบื้องต้นในการสอนและสอบที่เน้นกระบวนการ. กรมวิชาการ, ๒๕๓๔.
- วิชาการ, กรม. คู่มือหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช ๒๕๒๔ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.๒๕๓๓) พิมพ์ครั้งที่ ๒. โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๓๕.
- หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.๒๕๓๓) พิมพ์ครั้งที่ ๒. โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๓๕.
- สงบ ลักษณะ. จากหลักสูตร.....สู่แผนการสอน. กรมวิชาการ, ๒๕๓๕
- สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์. คู่มือครู การประเมินผลการเรียน ระดับมัธยมศึกษา. กรมวิชาการ, ๒๕๓๕.
- สันติ ทองประเสริฐ. คู่มือการเขียนแผนการสอน. หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา จังหวัดนครปฐม, ๒๕๓๗.
- สุกัญญา ศรีสืบสาย และคนอื่น ๆ. สารพันงานบรรณารักษ์. ชมรมบรรณารักษ์ ห้องสมุดโรงเรียน, ๒๕๓๗.

ภาคผนวก

ใบงานเรื่องการใช้ห้องสมุดเพื่อการเรียนการสอน

ใบงานที่ ๑

เรื่อง การใช้ห้องสมุดเพื่อการเรียนการสอน เวลา ๖๐ นาที

คำชี้แจง ขอให้ผู้เข้ารับการอบรมดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้

๑. เลือกประธานและเลขานุการกลุ่ม
๒. ประธานกลุ่มแจกใบงาน
๓. ระดมพลังสมองเพื่อศึกษาปัญหาจากกรณีตัวอย่าง ในประเด็นต่อไปนี้
 - ๓.๑ สาเหตุของปัญหา
 - ๓.๒ แนวทางแก้ไขปัญหาน้อย ๓ แนวทาง
 - ๓.๓ ข้อดี-ข้อเสีย ของแนวทางแก้ไขปัญห
 - ๓.๔ เลือกแนวทางแก้ไขปัญหที่ดีที่สุด
๔. นำเสนอทางเลือกในการแก้ปัญหาโดยใช้แผ่นใสประกอบ ใช้เวลากลุ่มละประมาณ ๕ นาที

แบบวิเคราะห์ปัญหา

กรณีตัวอย่างที่..... เรื่อง.....			
สาเหตุของปัญหา	แนวทางแก้ไขปัญหา	ข้อดีข้อเสียในการแก้ปัญหา	
		ข้อดี	ข้อเสีย
			

กรณีตัวอย่างที่ ๑

เรื่อง จะให้บริการได้อย่างไร

อาจารย์พรสวรรค์เป็นอาจารย์บรรณารักษ์โรงเรียนทุ่งสีทองวิทยาคม โรงเรียนดังกล่าวมีนักเรียน ๕๐๐ คน ห้องสมุดขนาด ๒ ห้องเรียน มีหนังสือในห้องสมุดประมาณ ๑,๐๐๐ เล่ม ส่วนมากเป็นแบบเรียนที่สำนักพิมพ์ต่าง ๆ ส่งมาให้ ห้องสมุดมีวารสาร ๓ ชื่อเรื่องคือ มติชนสุดสัปดาห์ อนุสาร อ.ส.ท. และขวัญเรือน มีหนังสือพิมพ์ ๒ ฉบับ คือ ไทยรัฐและข่าวสด เงินที่ใช้ในการจัดหาหนังสือได้จากงบประมาณที่ต้นสังกัดจัดให้ ซึ่งมีจำนวนไม่แน่นอนในแต่ละปีและมีจำนวนไม่มากนัก

อาจารย์พรสวรรค์มีความตั้งใจที่จะให้ครูและนักเรียนใช้ห้องสมุดเพื่อ การเรียนการสอนอย่างหลากหลาย แต่อาจารย์ประจำวิชาจะพานักเรียนมาใช้ครั้ง หรือสองครั้งเท่านั้นแล้วก็ไม่มาอีก โดยอ้างว่าไม่มีหนังสือให้นักเรียนศึกษาค้นคว้า และห้องสมุดคับแคบ เกรงว่าเมื่อพานักเรียนมาพร้อมกับอาจารย์ประจำวิชาอื่นที่นำ นักเรียนมาใช้ห้องสมุดเช่นกันแล้วจะทำให้ห้องสมุดไม่ได้

ถ้าท่านเป็นอาจารย์พรสวรรค์ท่านจะแก้ปัญหาได้อย่างไร จึงจะทำให้ การใช้ห้องสมุดอย่างทั่วถึง

กรณีตัวอย่างที่ ๒

เรื่อง ห้องสมุดยอดนิยมน

อาจารย์กอบแก้วเป็นอาจารย์บรรณารักษ์โรงเรียนทุ่งฝนวิทยา อาจารย์ กอบแก้วเป็นคนร่าเริงแจ่มใส และมีอัธยาศัยดี ชอบช่วยเหลือเพื่อนครูและยินดีให้ ความร่วมมือในการใช้ห้องสมุดเพื่อการเรียนการสอน จึงมีครูนำนักเรียนเข้ามาใช้ ห้องสมุดอยู่เสมอ จนในบางครั้งครูจะนำนักเรียนมาเข้าใช้พร้อมกันหลายห้อง จึง เกิดปัญหาการแย่งกันเข้าใช้ห้องสมุด แย่งกันใช้วัสดุสารนิเทศ และห้องสมุดไม่เป็น ระเบียบ หนังสือถูกรื้อค้นเพราะเด็กนำมาหาข้อมูลที่ครูมอบหมายให้ค้นหา ถ้าท่าน เป็นอาจารย์กอบแก้วท่านจะแก้ปัญหานี้ได้อย่างไร

กรณีตัวอย่างที่ ๓ เรื่อง นารายณ์สิบกร

โรงเรียนรักเรียนวิทยาเป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ซึ่งมีครูไม่มากนัก ดังนั้นครูทุกคนจึงต้องสอนหนังสือและรับผิดชอบงานต่าง ๆ อย่างน้อย ๑ งาน อาจารย์วิมล สอนภาษาไทย ๑๘ คาบ และได้รับมอบหมายให้เป็นครูบรรณารักษ์อีกตำแหน่งหนึ่ง อาจารย์วิมลจะปิดห้องสมุดไปสอนก็เกรงว่าเพื่อนครูจะตำหนิ จึงนำนักเรียนมาสอนในห้องสมุด เพื่อจะได้เปิดบริการไปพร้อม ๆ กัน ถ้าต้องไปประชุมสัมมนาจึงจะปิดห้องสมุด ต่อมาอาจารย์ใหญ่ให้นโยบายกับเพื่อนครูว่าอย่างน้อยทุกคนจะต้องใช้ห้องสมุดเพื่อการเรียนการสอน ๒ จุดประสงค์ ต่อหนึ่งภาคเรียน เพื่อให้นักเรียนรู้จักการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง อาจารย์วิมลทุกขใจมาก เพราะปัจจุบันเพื่อนก็ลือว่าเป็นนารายณ์สิบกรอยู่แล้ว เนื่องจากต้องสอน เป็นครูบรรณารักษ์ และทำงานพิเศษอื่น ๆ ถ้าท่านเป็นอาจารย์วิมล ท่านจะอย่างไรดี

กรณีตัวอย่างที่ ๔ เรื่อง ทำไมครูและนักเรียนจึงไม่เข้าใช้ห้องสมุด

อาจารย์อานนท์ เป็นอาจารย์บรรณารักษ์โรงเรียนสัมฤทธิ์ศึกษา ซึ่งเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก มีหนังสือ วารสาร และพื้นที่ของห้องสมุดตามเกณฑ์ที่สมาคมห้องสมุดฯกำหนด นอกจากนี้ยังมีคณะบรรณารักษ์อีกถึง ๕ คน และมีผู้บริหารที่สนใจห้องสมุดมาก โรงเรียนสัมฤทธิ์ศึกษาเคยประชุมครูเพื่อแจ้งนโยบายเรื่องการใช้ห้องสมุดเพื่อการเรียนการสอน แต่มีครูและนักเรียนสนใจเข้าใช้ห้องสมุดน้อยมาก

ถ้าท่านเป็นอาจารย์อานนท์ท่านคิดว่าปัญหานี้เกิดจากอะไรและจะแก้ไขอย่างไร

กรณีตัวอย่างที่ ๕
เรื่อง ห้องสมุดอยู่ที่ไหน

อาจารย์นารีเป็นอาจารย์สอนวิชาภาษาไทยโรงเรียนบ้านนางาม ซึ่งเป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา โรงเรียนนี้ยังไม่มีห้องสมุดมีแต่มุมหนังสือ ผู้บริหารจึงมอบหมายให้อาจารย์นารีจัดตั้งห้องสมุดโดยให้อาจารย์นารีวางแผนว่า

๑. ห้องสมุดในอนาคตที่ได้มีรูปแบบควรเป็นอย่างไร
 ๒. จะมีขั้นตอนในการจัดตั้งห้องสมุดอย่างไร
- ถ้าท่านเป็นอาจารย์นารีท่านจะทำอย่างไร

วิชา.....คาบ/สัปดาห์/ภาค.....หน่วยการเรียนรู้.....
คำอธิบายรายวิชา.....

๒. ตารางที่ ๑ ระบุกิจกรรม เนื้อหา และจุดประสงค์ที่ปรากฏในคำอธิบายรายวิชานี้

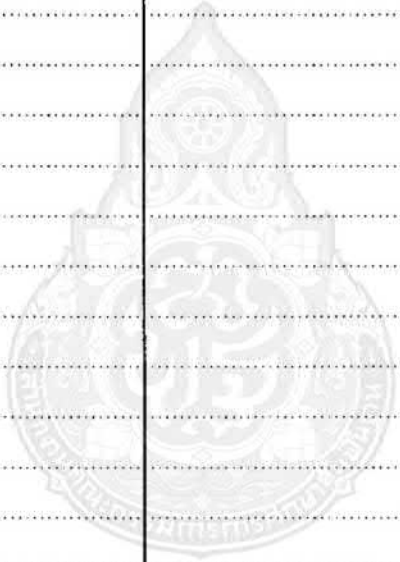
[illegible]

[illegible]

๕. ตารางที่ ๔ สร้างจุดประสงค์ปลายทาง

[illegible]

[illegible]

๑๐. ตารางที่ ๙ ทำโครงการสอน

[illegible]

คณะกรรมการจัดทำสื่อชุดฝึกอบรม เรื่อง การพัฒนาห้องสมุดโรงเรียน

๑. คุณหญิงแม่นมาส ขวลิต	กรรมการที่ปรึกษา
๒. อธิบดีกรมิวิชาการ	กรรมการที่ปรึกษา
๓. รองอธิบดีกรมิวิชาการ (นายสมาน ขาดิยานนท์)	กรรมการที่ปรึกษา
๔. ผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาหนังสือ (นางสาวเอิบบุญ สุทธิประภา)	ประธานกรรมการ
๕. หัวหน้าฝ่ายส่งเสริมการพัฒนาหนังสือ (นางสาวพรรณงาม แยมบุญเรือง)	กรรมการ
๖. นางอารัตน์ ขำสกุล	กรรมการ
๗. นางสุกัญญา ศรีสืบสาย	กรรมการ
๘. นายสันติ ทองประเสริฐ	กรรมการ
๙. นางพวงรัตน์ จรรยาศักดิ์	กรรมการ
๑๐. นางวีระวรรณ วรรณโท	กรรมการ
๑๑. นางสาวเกษร บัวทอง	กรรมการ
๑๒. นางสาวพิมลรัตน์ เทียนชุบ	กรรมการ
๑๓. นางอังสนา เกิดบุญส่ง	กรรมการ
๑๔. นางสุเพ็ญ พิพิธกุล	กรรมการ
๑๕. นางอุปัทม์ ไชยเสนะ	กรรมการ
๑๖. นางสาวสุประภา ศรีทอง	กรรมการ
๑๗. ผศ. พัชรา อิงคนินทร์	กรรมการ
๑๘. นางวัฒนา บุญเสนอ	กรรมการและเลขานุการ
๑๙. นางสาวนวกรณ์ ช้างบุตตา	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๒๐. นางวรพร สุนันทกิจเพชร	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

เอกสารชุดฝึกอบรม
เรื่อง การพัฒนาห้องสมุดโรงเรียน เล่ม ๕
การใช้ห้องสมุดเพื่อการเรียนการสอน

ผู้จัดทำต้นฉบับ

นางสุกัญญา ศรีสืบสาย
นายสันติ ทองประเสริฐ

บรรณาธิการ

นางวัฒนา บุญเสนอ

ผู้ออกแบบปก

นางสาวสละ กำทรัพย์

เอกสารชุดฝึกอบรม เรื่อง การพัฒนาห้องสมุดโรงเรียน

เล่ม ๑
คู่มือสำหรับวิทยากร

เล่ม ๒
ความรู้เกี่ยวกับห้องสมุดโรงเรียน

เล่ม ๓
การพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ

เล่ม ๔
การบริการและกิจกรรมห้องสมุดโรงเรียน

เล่ม ๕
การใช้ห้องสมุดเพื่อการเรียนการสอน

